

GELDERSCHE GESCHIEDENISSEN.

Vervattende het leven en bedrijf van REYNALD den tweeden, laetsten Grave en eersten Hertog, als mede van sijne zoons REYNALD den drieden ende EDUARD den eersten van dien naem, tweede en driede Hertogen op dery wt het huys van Nassouw.

I N H O U D.

1. **R**eynald de tweede hylyckt aen Sophie van Berthout, en reyft met den Keyser naer Italien. 2. Verwint de Luyker-vvaelen in een grooten slag, ende sicht Monikhuysen. De Geestlykheyd wt Thiel verjaeghd en t Arnhem ingelacten.
3. Reynald verliest zijne vrouw. Wint Brevoort en Vreden ende verdraeght met den Bisschop van Munster. Krijg tusschen den Brabander en Valkenburger. 4. De Bohcemer, Franschman, Reynald en andere Vorsten kanten zich tegen den Brabander. Die van Frankrijk vrede verwerft. Reynald trouwt Eleonore van Engeland.
5. Verkoopt Mechelen aen den Grave van Vlaenderen; vvaer over beyde met Brabant in onvrede raeken. 6. De Geldersche vermeersteren met hunne bond-genooten Hertogen-rade, en leggen den Brabander laegen. 7. 8. Vredes-verdragh van den Koning van Frankrijk tusschen den Brabander, Geldersche-man en Vlaming. 9. Koning Eduard dreyght Frankrijk met vyandschap, ende soekt in Nederland en by sijn zwager Reynald hand-sterking. 10. Reynald van de Schotten gevangen en los gelacten. Dapperheyd van een Geldersche vrouw. Thiel vword Geldersch. De Brabander en Vlaming vereenigen over Mechelen. 11. Reynald verstaet de Vriesen.
12. De Koningen Philips van Frankrijk en Eduard van Engeland vvasapenen zich tegen een met volk en bond-vrienden. 13. De Engelsche belegeren te vergefs Camerick, en schicken zich tot een strijd. Daer de Fransche niet aen en vwillen. 14. Eduard beloont Reynald, die de Vlamingen doct zweeren, ende van den Keyser tot een Hertogh vword verhooghd, en tot Pand-heer van Vriesland. 15. 16. Vervolgh van de Fransche en Engelsche oorlogen. 17. Reynald geefi Duersteede te leen aen Abkoude. Arkel vword Bisschop van Vtrecht. Reynald versterkt Harderwijk, bemuyrt Lochem en Grol. Water-vloeden. Alard van Bueren. 18. Eleonore verdedighe haer voor de Staeten en Reynald, die schielijken dood blijft. De Stam-boom der Graven van Bueren. 19. Reynald de driede vword zijn na-zaet, die de keuren van Nymegen bezweert, en met de Brabanders verstaet eenige 1000. Luykenaers. Arteweltschelmery gestraft. 20. Willem van Holland verlaet het beleg van Vtrecht, en struykelt in Vriesland met een machtigh leger. 21. 22. Eduard vuint menige plaets in Frankrijk en den slag van Cressy. 23. Reynalds trouw met Marie van Brabant. De Engelsche veroveren Kalis. Karel vword Keyzer na Lodewijk. De Luykenaers vvederom geklopt. Groote sterfte. 24. Bisschop Arkel lost Over-Iffel wt handen van Reynald, sicht Rhenen, vecht en verdraeght met de Hollanders: Ook met de Geldersche. Iffelijke sterfte en aerd-beving. 25. Die van Hekeren en Bronkhorst brengen heel Gelderland in roeren. 26. Bloedige slagen tusschen Willem van Holland en sijne moeder. Arkel bedwingt zijne Stadhouders. 27. Het huys te Wou-

te Woudenbergh over weldighd en geflecht. De Vlamingen veroveren fchier heel Brabant. 28. Moord, krijg, en haet neemen in Gelderland en onder de broeders Reynald en Eduard de overhand. Beyde vermeerteren vele plaetsen. Dood van hunne moeder Eleonore. 29. Reynald verpand etlijke Sterkten. Arkel vereenicht met de Hollanders. De Putter-dijk. Koning Eduard ver wint de Fransche, en neemt Koning Ian met fijn Zoon gevangen. 30. Gelderfche zaacken. Dood van de oude Engelsche Koningin. 31. Naer 't inneemen van veele Steden maeken de Engelsche vrede met Frankrijk. 32. Arkel krijgt Voorft gevangen, ende Eduard fijn broeder Reynald in een flagh, dien hy gijzelt. 33. De Hollander ftoopt in Gelderland. Vreemde stormwinden. Eduard drijft de Brabanders vut Boemeler-veerd. Boot en Loenen over hun verraed tegen Nymegen en den Hertogh gericht. 34. Kannemaker over zijne vrouwen-fchendery onthoofd. Arkel word Biffchop van Luyk. Klachten van eenige Gelderfche Steeden. De Biffchop van Vtrecht tuchtight zommige roovers. 35. Bonhomme met fijne haene-veeren verdelgd. Eduard loopt zijns levens gevaer, en neemt Boemel weder in. Sterke Zee-vloed. Margriet van Vlaenderen trouwt Phil. de Valoys. 36. De Biffchop van Vtrecht van fijne onderzaeten vast gezet. Edwards ondertrouw met Catharine van Beyerem. Verschil over de erfenis van Kleeve. Eduard geeft aen Mechtild van Gelre den lijf-tocht van Emmerick en Huelfen. 37. 38. De Brabander befpringht Gulicher land, dan word van Eduard en de Gulichers met fchier fijn geheel leger te Baeswiler weder gemaekt, en zelf gezeepen. Eduard blijft mede, tot grooten rouw van Catharine. Oorfprong van 't gefchut en bus-kruyd. 39. Reynald rackt weder op de stoel, sterft kort na daer na, ende met hem de Stam van Nassouw. Afier aen koemt een korte Aenwijzer der Biffchoppen van Vtrecht, ende der Graven van Holland en Vlaenderen.

REYNALD van NASSOUW de tweede,
Laetste Grave en eerste Hertogh.

NA dat d'oude REYNALD binnen 1316 de bedompte muiren van Montfort was over-leeden, begon de zoon van dien tijd af geruftiger te heerschen, ende den by-naem van Grave, welke hem tot nu toe mer den vader was gemeen geweest, alleen te voeren. Etlyke geeven hem den toe-naem van den Swarten, Bruynen, en ook van Ros-vermigh. Hy had zijn vader, wiens wychelaryen hy in veele voor-vallen had waer bevonden, meemaels hooren verluynen; dat zyne lijfs-erven Gelderland niet langh en zouden onderhouden. Daerom bang zijnde dat die in hem mocht vervuld worden, was al voor zijns vaders aflijvighd gepaerd met Sophie, een zeer bevallijke zeedige en vreedzaeme maeghd, eenige dochter van * Florin laetsten Heer van Mechelen, en zoon van Gillis, wthet hoog-verluchte huys der Berthouten van Grimberg, die zoo met gemak ende in vrede, als met koopen en verkoopen, tuijschen, ende voor al met sterken handel te doen op vreemde en over-zeesche gewesten, een machtigh goed had veroverd; zoo dat zijn hof als een goude bergh was ende een pack-huys van edele gesteenten, en van de aller-kostelijste waeren: alle welke goederen naer zijn dood te gaeder op Reynald zijn verstorven.

* Vid. Pontan. pag. 246. & seqq.

Dit † houwelijk hadden hem (behalven de nood die de beste raeds-man is) aengepreesen *Adolf* van der Mark Bisschop van Luyk, neffens des zelfs oom en Opper-bisschop *Willem* van Gennep en zyne andere Raeds-luyden, om beyde zyne Graeffschappen, die zoo door de inwendige twisten met zijn vader, en meenige Ridder-speelen waer in hy veel gelds hadde verspilt, als al te weytzen staet en anderfins, ten hoogften waeren bekommerd, (want hy tot nu toe eer een Koning daneen Grave hadde geleecken, ende in een iaer weitwee iaeren in-komften te vooren opgebeurd en verdaen) wt zijns byslaps in-komften weder te redderen, die hem ook met een zoet lijntgen tot beterschap heeft gebraght, en zyne overdaedigheid, die dickwijls noch in reeden noch in maer bestond, wt het hoofd gepraet. Gelijk hy dan door dit behulp verscheyde Vestingen, tolleren, en verpande hof-steeden niet alleen met gereed geld weder loste, en zyne schulden af-leyde, maer ook nieuwe goederen aenkoft, ende onder anderen de heerlyke Heerlijkheden van Kessell en Kriekenbeck. Waer over in de houwelijx-voorwaerden van *Sophie*, by den Grave zelf ende de Staeten des lands bezegeld, niet buyten reeden en werd bedongen, dat de erveis van Gelderland op geene andere dan op de geboorte van *Sophie* zoude vervallen, welke echter alleen vrouwelijk was, ende daerom tot de heerschappy niet gerechtigd. Hoe sterk doen ter tijd de scheeps-vaerd by die van *Harderwijk* zy geoeffend in 't Oosten, geeft te kennen zeeker een brief van *Voldemay* Hertogh van Sleefwijk, waer by blijkt,

† Die de Heeren van Mechelen voor slechte koop-luyden aenzien vergiffen zich wel de helft in hun rekening. Heer Floris, in de wandeling de rijke handelaer geheeten, was getrouwd met Adelheid dochter van Engelbert Grave van der Mark. Diergelijke en hoogere verwandschappen zal hy verneemen die haer Stam-boom wil nazien. Lutger verbaelt in 't leeven van H. Suibert, dat Keyzer Karel in 't iaer 804. (doen onse land noch geen Voogden en had) Lonkbeer Berthout van Grimbergen tot een Voogd had gesteld over Santen en den by-geleegen land-streek. Siet hier een staeltgen van hunne eulbejd. Haer meer dan gemeene maght en achtbaerheid schijnt hier wt, dat de Berthouten in 't iaer 1143. hebben derven wt-daegen ende drie daegen after een schrap gestaen tegen den Hertogh van Brabant. Waer over ook zeeker een Brabants Schrijver met verwondering vraecht: Wat volk leeftmen dat een drie-daeghiche veld-slagh heeft kunnen leveren, als het onse? Niemand en heeft zich ook te stooten aen den koop-bandel, die op zoo eenre wijze al by hen gepleegd zijnde de eer van een doorluchtigh huys niet en kan verdonkeren ofte krenken. Anders zouden ook op de rolle der edelen niet moegen staen die van Doria, Spinola, Medices en andere. Immers en heeft de Koninglijke maegd Eleonore zich hier aen niet gestooten, wanneer sy aen Reinald (hoewel weduenaer van onse Sophie, goed ouders ende noch bloot Grave zijnde) zich met vriendenvaet gingh verlooven. Hier aen hebben zich niet gestooten de aller-edelste Koningen van Frankrijk, twee Hen-ticken, waer van ieder een vrouw heeft getrouwd wt het geslacht van de Medices, die, hoewel schat-rijk, echter geen volle honderd iaeren van nu af met den naem van groote Hertogen van Florentien Leeben gep. onkt.

dat omtrent *Schonoer* en *Valsterboe* aen die van *Harderwijk* hunne af-gezonderde visch-racken zijn aengeweesen, zoo wel als aen de andere Anzee-steeden. Voorts was *Reynalds* meeste bekommernis, om vrede en goed recht te pleegen, zyne in-zaeten in rijkdom te sien bloeyen, met den vyanden nauw besteck te houden, de straet-roovers scherpelyken te vervolgen, ende (ten kortsten gesproken) een yegelijk in zyne rechtvaerdigheid te stuyven. Door welke deughden als hy niet alleen zyner nabueren gunste hadde gewonnen, maer ook des Keyfers, is sijn roem allenthalven en als een morgen-zon allenkens meer glinsterend geworden. Ende alsoo de Vorsten en leeden van Italiën op dien tijd by den Keyfer aenklopten, dat hy ze doch te hulp wilde koemen tegen de oproerige *Guelfianen*, ende *Lodewijk* by dese gelegenheid mede een open luyk sagh, om de Keyzer-kroone, met liefde ofte leed van den Paus, binnen Romen op te zetten, toonde hy sich des te eer gefeggelijk. Onder andere deed hy zijn Leen-man onsen *Reynald*, naer aanbiedinge van zyne genade en alles goeds, weeten, dat, aengesien meer Sieden en Vestingen hem alreede aenkleefden, dan wel zijn voor-zaet *Henrick*, ende niemand overzulx zijne huldig konde tegenstaen, by den Grave vrouws halven, waer mede hy als een vernaemd lid aen 't Rijk was gehouden, bartelijken verzocht, om zonder verhoef met een macht krijgs-volx zich naer Lombardien te begeeven, ende hem de palm-tacken van over-winnigh mede te helpen behaalen, welke, zonder zijn byweesen, hem eenighfins verdrietigh zouden wezen. *Reynald* hier door op-geweckt, heeft met *Willem* van Holland, ende de Graven *Willem* van Gulich, *Diderick* van Cleve en den Berge, behalven andere Grooten ende een sleep van wt-geschooten volk, de reys naer Italiën aengenoomen. De Keyfer dan te Milanen prachtelyken in-gehaeld zijnde, ende door den Bisschop van * *Arezzo* hoofd van de Gibellijnen met d'ysere kroon verciert, stelde *Willem* van Montfort met het puyk van zyne Duytsche in die Stad tot zijn Stad-houder. Van daer na Toscanen zich spoedende, ende lestelyken binnen Romen dringende, is op den 17. van den eersten maend in 't Pauffelyke hof, by goedvinden van de Geestelijckheyd en Cardinaelen, door *Columna*, t'zaemen met de Keyserin *Margriet*, vrouw van Holland en Vriesland, gewoonlyker wyze gehuld geworden. Dit aldus besteld zijnde, heeft de Keyfer den Grave van Gelre en vorderen adel met zoodaenige panden en teykens, als den krijgs-helden betaemen, beloond, ende *Petro Cornario* onder den naem van *Nicolaet* den vierden tot Paus verkoozen, na dat te voren de * weder-Paus *Ian* naer Avignon in Vrankrijk was wegh-gevlucht.

2. Middeler-wijl bestonden de † Luykenacs, na hun bekende gewoonte, twist te voeren met hun Bisschop *Adolf* van der Mark *Reynalds* bloedverwand, die de Geldersche aen siene zijd hadde, met groot gedruys op Gelderland aen te vallen, verftout zijnde door *Reynalds* langh wt-blijven en ontrijpe iaeren, ende alles door den brand en t'zwaerd te bederven. *Reynald* dese maere in Italiën ontfangende, en mackende vast gereedschap om te vertrecken, nam van den Keyzer

† Het oude spreek-woord en liegt niet:
Die te Luyk heeft geleert zijn Wals,
Is een moeyt-macker door zijn hals.

1327.

* *Aretinorum*
Episcopus

1321.

* *Antipapa*.

een

een eerlijk af-scheyd, ende door Duytsland lanx den Rhijn zijn wegh naer huys, daerhy naerdere onder-richtingh kreegh van den over-moed der Luykenaers. Als deze trots zonder weder-wraek niet en konde voor-by gaen, heeft *Reynald* met Bisschop *Adolf*, die over langh wt siene stoel was gestooten, (hier by gevoegd den Grave van den Berge, *Willem* Heer van Bronkhorst, en andere Heeren) cer langh een schickelijc leger op de been gebracht. De Luykenaers dit wijs wordende, namen insgelijx hunne Christoffels ende vooral de Brabanders by de mouw, door welker bystand hun moed en macht merkelyken zijn gewassen. De Bisschop had by sich eenige Steen-stucken op de wijze van Slangen ofte Adders, welke hem grooten dienst dedden om der vyanden geleeden te verbreeken. Niet wijd van *Maastricht* by de vleck *Hasselt* ofte *Hoefels* wierden de legers aen d'een en d'ander kant tot den strijd vervaardighd. De Schrijvers melden ons, dat die van *Luyk* by na eens zoo volk-rijk waren, dan de Geldersche. Soo haest nu het gewoel aengingh, vernam men terstond een sterck keel-geschreeuw, klank van wapenen, getier van basuynen; ende, wanneer de hevighedyd van 't vechten een weynigh was verkoeld, een grooten neder-slagh. Hier zagh men de levende met beele zwermen gevangelijc wegh voeren: elders de weegen gestopt met dooden: hier wierd men gewaer het geuiygh van d'een, daer wederom het gehuyt van d'ander. Maer als men eyndlijken alles na-reckende, bleeven de Luyker-waelen verstroyd, ende de overwinning by de Geldersche, die ze ook Gods hand ende niet hun eygene krachten toe-schreeven, ende al-om bede- en dank-daegen lieten wt-schrijven. Endenademael het treffen was voor-gevallen op den vier-dagh van den Bisschop *Firmaen* (andere seggen *Servaes*) wierd het daer voorgehouden, dat d'een Bisschop yverende voor des anders eer en behoudenis, door siin tusschen-komen dit geluck hadde veroorsaekt. 't Getal van de verlaegene word ongelijc begroot: eenige verhaelen van 4000. andere van 10000. daer in tegen-deel een der Tijd-boeken handelende van de Luyksche Bisschoppen al te grof gaeren spinr, ende van 32000. gewagh maakt. Aen de zijde van *Reynald* viel neder de Heer van Bronkhorst en Batenburg, after-laetende een eenigen zoon *Gijsbert*, die dit hoogh-adelijke huys van den ondergangh heeft bevrijd. Wat 'er vorders van zy, inmers is 't gewis, dat het zoo vermaerde als vermaekelyke Klooster van *Monikhuysen* by *Arnhem*, tot een zoeninge quanzuys van zoo eene krachtige bloed-storing, terstond daer na door den Grave te bouwen is aen-bestaed geworden. *Reynald* hoovaerdigh op defen zeegen ende met buyt beladen, heeft over-al siine bouw-vallige hof-steeden en Sloten weder opgemaakt, fraeyer als te voren, ofte nieuwe huysen wt den grond opgomezeld, en tegen allen aenloop met steeuwigh steen-werk verzorghd. Bisschop *Adolf* de ontfangene dienften erkennende, heeft, met voor-wille van de Geestelikhedyd te *Luyk*, aen den Grave van Gelre, tot een toe-gifte van het Leen 't welk siine voor-zaeten ende hy van de Luyksche kerk tot noch toe hadden bezecten, siin recht en aendeel op de Stad van *Mechelen* wt de vuyft wegh-geschonken, als mede de hoeven ofte vleecken van *Hessenssen*,

Leest, *Humbeke*, *Musen*, *Heveren*, *Heyst*, zoo verre die onder *Luyk* behoorden, behalven ook de goederen waer in de Grave van Holland was gepandschap: ouverminderd effenwel den Heer van Mechelen, *Reynalds* schoon-vader, siin aental. Omtrent desentijd is het heele * Gods-huys van *H. Walburchen* eyndeliken van *Thiel* naer *Arnhem* over-gevaeren. De aendryvende oorzaak hier van was de drestighedyd der burgeren, die onder 't dexel dat de Geestelikhedyd hen met schatten en scheeren veel over-lastsdeede, ende de wan-betaelders op staende voet met rechtsdwangh en gyzeling over-viel, eerst in een ooploop eenige der zelve dood sloegen, eenige die naer de kerk als een veyligen schuyt-hoek toerenden, van den tooren neder-wierpen, ende de overige het rondgat weesen. Als dese geweld-daed ten aensien van de Geestlike schaer hard en wat onmenschelijc geleek, heeft men op 't leest beslooten, dat de Dom-heeren, mede voerende ofte verkoopende wat hun eygen was, onbeschaedighd wt de Stad ende waerheen 't hen beliefte zouden vertrecken. Maer *Reynald* en die van *Arnhem* hebben ze gaerne en met cerbiedenis niet alleen binnen genoomen, maer ook woeningen ende een ruym crve vereerd, om daer ter eeren van hun beschermster *Walburg* een kostelyke kerk opnieuws te timmeren. Waer over zy zich gelijc van plaets, ook van naem hebben willen veranderen, ende *Arnhem*sche Proosten, Dom-heeren, en Dekens, zeedert laeten heeten. Na hunne verhuysinge zijn wt het dorp *Op-lymert* de Duytsche Heeren van 't *Marien* gezelschap naer *Thiel* gekoemen, om binnen die vesten huys-vesting te verfoeken, welke hen van den Raed istoe-gestaen.

3. In de Mey-maend des iaers 1329. verloor *Reynald* siine weder-helfte *Sophie* van Mechelen, welkers over-blijfzelen te 's *Gravendael* zijn begraven. Want zy in geen kleyne dwaelingh steecken die voor-geeven, dat *Sophie* vier iaeren na de bruyloft in den iaere 1336. zoude zijn gestorven, als hebbende wel tien iaeren te voren in den echten staet geleefd, gelijkhare * brieven en kinderen wtwijsen. Noch en waeren tusschen *Reynald* en *Lodewijk* van *Hessen* Bisschop te *Munster* niet af-gestorven de bitterheeden, waer van op den iaere 1326. gesproken, ende scheenen tot een krijgh te zullen wt-loopen; zinde yeder vast doende om palm in 't vuyt te leggen en machtige bond-genootten aen de hand te krijgen. *Reynald* had aen siin snoer den Koning van *Bohemen*, die doen by siin zwaeger den Brabander huyschild, de Bisschoppen van *Luyk* en *Utrecht*, met noch de Graven van *Gulich*, *Vlaenderen*, *der Mark*, *den Berge*, *Artoys*, *Holland*, en veele andere Heeren. In tegendeel had ook *Lodewijk* een geweldigh leger by een gehaed, bestaende wt *Hongeren*, *Hessen*, *Duringers*, *Frankenaers*, en andere volken. Na verscheyde strooperyen en stormen veroverde *Reynald* by gelegentheid van slappe wachttegen den wtgang van 't iaer *Brédevoort* met verraffinge ('t welk den Bisschop al over * langh onder siin Sticht had gebracht), ende weynige dagen daer na in *Munster*-land het *Stedeken* † *Vreden* met geweld, alwaer by de mueren en 't *Block*-huys liet af-breecken. Doch op 't volgende iaer heeft *Lan van Dief*

† *Vid. Pontan. pag. 213.*

Biffchop van Utrecht de vrede alzo getroffen, *† dat de Grave van Gelre het bloote Slot, ende de Biffchop en Munsterfche den eygendom en 't land van Bredevoort zoo te gelijk zouden bezitten.* Tuffchen *Reynout* van Valkenburgh ende Vorft *Ian* van Brabant begon mede een nieuwe oorlogs-vlam te blaeken. Want de Valkenburger onder borgtochte der Graven van Gelre en Holland, als gezeyd, wt de twee-iaerige hechtenis van *Genaepe* ontfprongen zijnde, en fiene waer-borgen te loore stellende, bestond wederom omtrent *Maeftricht* te moes-koppen, zich verlaetende op den Koningh van Bohemen, die met den Brabander synesvrouws broeder niet over eene leeft en fchoeyde. Als de Hertogh hier over *Valkenburgh* berende, wierd alles zoo vergelecken, dat de Bohemer eerst met den Hertog verdraegende, den Valkenburger daer na met den Hertog zoude sien te bevreedigen. Maer wanneer de Bohemer, al eer een cynd-oordeel te strijken, verfocht, datmen de te voren geflechte mueren van *Valkenburgh* eerst zoude herbouwen, ende de Brabander dezen, ziins dunkens, onbillijken voor-flagh af-floegh, nam hy de wapenen weder op, trock in 't voor-iaer over de Maes, ende quelde *Valkenburgh* met een nieuw beleg, 't welk metter haest ten halven opge-naekt ziinde door *Wabaem Reynalds* zoon ende 300. ruyters van 't beste stof wierd verdedighd. Dan hoewel dese zich mannelijken queeten, ziin sy echter, doorfoo veel waekens en floovens (alfoo men ze over dagh met stormen ende 's nachts met vyer-pijlen bezocht) niet tegenstaende hen geene leevens-middelens ontbrooken, genoodzaekt geworden na een belegeringh van negen weeken zich over te geeven aen den Hertogh, die den Burgh voort onder den voet liet werpen. De Bohemer naer *Vrankrijk* reyfende, en doende aen den Koning siin beklagh over 't onrecht 't welk de Valkenburger beiegende, quam troofteloos te rugge, dewijl de Koning bericht was, dat de Valkenburger nu soo menighmael siin woord, ende noch lefelyken de Graven van Gelre en Holland in hunne beloften leugenachtigh had gemaekt.

4. Als *Robert van Artoys* recht-strijdigh zijnde met zyne moeye *Mecheld* over 't Graef-fchap van *Artoys*, op desen tijd voor 't hooge Hof van *Parijs* in 'tongelijk was gesteld, is hy, half wt-finnigh van spijt en herten-leed, naer zijn bloedverwant *Grave Ian* van Namen, ende 's iaers daer na, wt vrees van aenden Koning over-geleverd te worden, naer den Brabander ziin zusterlingh gevluht, die hem van herten welickoemde, ende te meer lief-koofde, te meer Koning *Philips de Valoys* hem als een oproer-ftichter in-eyfchte. Waer over de Koning, den Bohemer en andere Vorften met veele duym-schuyvers tegen den Brabander heeft op-gerockend. Alfoeden stacken de hoofden in eene kap *Ian* Koning van Bohemen *Grave van Lutzenburgh*, *Balduin* Opper-Biffchop van *Trier*, *Wabaem* van *Kolen*, ende *Adolf* van *Luyk*, neffens de Graven *Reynald* van *Gelre*, *Geeraert* van *Gulich*, *Ian* van *Namen*, *Lodewijk* van *Lootz*, *Eduard* Hertogh van *Bar*, de Graven van der *Mark* en *Catzenellebogen*, de Heeren van *Valkenburgh*, *Ian* broeder van *Wil-*

† *Haec verba codicilli, qua tamen prava interpretatione Auctor noster invertit, quasi Praesul cum Monasteriensibus ipsoque Comite territorium ac jurisdictionem in simul essent possessuri.*

lem *Grave* van *Holland*, en *Diderick* Heer van *Hensberg*. Van de welke een deel alvan te voren met afgunst en wraek-gierige vinnigheid tegen den Hertogh waeren ontfteeken. De verdragh-brief braght mede, dat de Biffchop van *Kolen*, ende de Graven van *Gelre* en *Gulich* den Koning hulp toe-zeyden tegen *Robert*, den Brabander, en hunne bystanders, endegeen van der zelver onderzaeten den Koningh ofte zijn zoon zoude tegen dienen: indien de oorlogh viel op de *Rijx* paelen, moesten sy hem toe-zenden 3000. gewapende ruyteren: geviel het, dat yemand boven dit getal honderd mannen toevraght, die zouden op des Koninx beurs dienen. Soo de Koning door de Brabanders ofte zijne eygene onderdaenen wierd aengetast in siin Rijk, zouden sy hem 600. ruyters buyten zijne kosten laeten toe-komen, ende, 'ten ware in val van hooge nood-zinnen, zelve passen by hare benden te wesen, ofte anderseen *Veld-beer* af-schicken. De schouwinge van dit heyr zoude geschieden by twee *Fransche* *Maerschalcken*. De Koning nam aen te vergoeden de paerden, die op desen rocht moghten sterven. Soo de Koning een aenleggende kuygh bestond te voeren, waeren sy gehouden, hem met 3000. knechten, ende ten minsten voor den tijd van acht daegen, ten dienst te staen. De ontfang ende ook wt-schot der los-penningen van de gevangens over en weder, zouden tot baet ofte last des Koninx koemen, die met *Robert* van *Artoys*, den Brabander ofte andere daar by mede oorloghde, geen vrede-handel vermoght aen te gaen, zonder toe-stemmen der bond-genootten. Om dese voorwaerden na den letter te voldoen, verbonden zich aen d' eene zijde de Koning met zijn zoon, aen d' ander de Vorsten, onder verlos zoo van hunne als hun luyder erven goederen. Dese dan te zaemen rottende ende zich voegende by den *Stal-meeft* van *Vrankrijk*, namen haren wegh recht op *S. Truyen* in 't gebied van *Luyk*, om van daer den Brabander een voordeel af te zien. De Hertog niet slap tot tegenweer trock de vyanden omtrent tot aen de paelen van * *Hasbanien* te gemoet, ende de *Vestinge* *Leeuwen* na de grenzen van *Henegouw* tegen een over-val verzeekerende, sloegh zich neder by 't *Klooster* van *Helischen* niet verre van *Thienen*. *Willem* *Grave* van *Holland* yverende in siin hoogen ouder om alle zwaerigheden wegh te neemen ende het kostel menschen bloed te spaeren, heeft zich op dese tydingen in een rosbauer na des Hertoghs leger laeten draegen, en speurende in hem goede geneegentheid tot vrede, van daer na den *Fransch*-man gereysd, die heel anders was gemoed. Vermits de *Fransche* na zijn vertreck dadelyken met hun bond-vrienden op *Walsch*-*Brabant* aenvielen, *Hannuyse* met veele dorpen verbernden, ende door 't gantsche land een grooten schrick en verwoesting veroorsaekte. De Hertogh de snap-hanen na-stappende heeft ze wt toornigheyd voor de vuyft wt-gedaeght. Dan de *Hollander* voor de tweede reys ten besten sprekende, kond effenwel bovenses weeken stille-stand niet verwerven: doch middelertijds zyne vrouw *Iohanne* des Koninx zuster naer *Vrankrijk* af-schickende, werkte zoo veel wt dat 'er een dagh van by-een-komfte wierde be-raemd. Doen is de Hertogh met gevolgh der Biffchoppen van *Senlis* en *Teroane* naer *Vrankrijk* vertrocken, ende te *Compiegne* van den Koningh op het eerlijxte ontfangen: tot dat 'ereyndelyken binnen *Parijs* de vrede ende te gelijk een houwelijk tusschen des Koninx dochter *Marie* en des Hertoghs zoon *Ian* is geslooten. Op dese kond-

L schap

1332.

* De gemeen man noemd bet Hief-schay.

zoo
ook
was
den
sijn
ods-
naer
oor-
ten,
met
ende
chts-
i op-
e die
toe-
le de
rd en
t leff
ende
nbo-
n be-
n die
iede-
woer-
ter
ofto-
er zy
i wil-
sten,
eten.
be-
ezel-
elich
den

door
eien,
n be-
stee-
na de
ven,
rech-
inde-
ynald
niet
pden
t een
vult
htige
Rey-
bobe-
nder
recht,
t, der
ndere
k een
de wt
s, en
en en
d van
brede-
op al
ght,
-land
er by
eken.

1332.

Dies

fchop

schap weck *Robert van Artoys* zonder lang te zucken na *Eduard* den drieden, Koning van Engeland. 't Is waerschynelyk, dat omtrent desen tijd ook *Reynald* van Gelre naer Engeland is overgescheept, daer hy den Koning veel goeds gingh wenschen over de neder-laege der Schotten, ende, na getroffen verbond, des zelfs zuster *Eleonore* tot zyne bed-genootte bedongh. Hier van geeft blyk, dat hy in den iaere 1343. al een tien-iaerigen zoon by haer hadde verweckt.

5. *Reynald* met zyne Koninghlyke bruyd en hand-geklap simer onderzaeten in Gelderland weder-keerende, vond geraedfaem, het leen der Stad Mechelen, met zyn aenkleeven, hem van den Bisschop van Luyk * onlanx aengekoemen, om dat het wat verre van de hand lagh, door verkoopinge aen *Lodewijk* Grave van Vlaenderen over te zetten voor 100000 Toursche goud-guldens. Dan alsoo Hertogh *Ian* van Brabant met handen en voeten hier tegen viel, voorwendende dat hy zelf Leen-vergeever was van 't geen de Geldersche-man had verkocht, liet hem de Vlaeming eerst ontsetten; sonderlinge wanneer hy gewaer wierd, dat de Brabander zich onderstond die van Mechelen in sijn schut te ontfangen. Des Hertoghs mede-hulpers waeren *Philips* Koning van *Navarre*, ende *Eduard* Hertogh van *Bar*. *Lodewijk* had behalven *Reynald*, den eersten aenleyder tot de koop, op zyne hand *Ian* van Bohemen een geslaegen vyand van sijn schoon-broeder den Brabander, gelijk ook de Graven van Henegouw, Holland, Gulich, Namen, Hoorn, Looz, Beaumont, de Bisschoppen van Kolen, Trier, Luyk, tzaemen met de Heeren van Valkenburgh, Monioye en Hensbergh. Hun versprek was, dat een yegelyk van sijn kant Brabant aengripen, en geen der bond-gezellen buyten des anders voor-weten met den Hertogh zoude handelen. De Vlaeming beloofde, hem alleeh soo veel te doen te geeven, dat hy de landen van Over-Maes wel zoude vergeeten. Des slaegen volghden op de dreygementen: alsoo sy alle kortz daer nae op eenen tijd door hun gezanten den Hertogh ontzeyden. De Vlamingen van *Dermonde* aenvangende waeren de eerste in 't harnas, vernielende *Maldegem*, *Lippelo*, en 't Klooster van *Affligem* door den brand. De Brabander daer tegens het land van *Aelst* tot aen *Denermonde* door kruysfende, nam van daer sijn keer wederom op *Brussel*. Alzoo moesten de landen en opene vlekken aen weder-zijden het pack van den krijg besuyren; behalven dat de Brabanders by *Hellekem* 500. Vlaemsche ruyters listelyken hebben wtgelockt ende onder den voet gehouwen. Aen een anderen hoek, daer Brabant over de Maes aen Gulich en Gelderland belend, was * 's *Hertogen-rayd* van de Geldersche en andere benden zoo zeer benaerwd en verre gebracht, dat *Ian* van *Ostervijl* en de Heer van *Stevorden* van binnen mangel ljdende, met de beleggers moesten verdraegen, onder beloften van de Stad over te geeven, indien sy binnen de loopende maend geen ontzet vernooten. Weshalven de Hertogh belastende zijne Vry-heeren het op-zicht van de Vlaemsche grenzen, wanneer hy verstond den Koning van *Navarre* tot sijn gerief af te koemen dan door Grave *Willem* omtrent de pael-steden van Henegouw te werden gestuyt, met den Vorst van *Bar* en 4000. ruyteren op *Nivelle* vertrock, enden Gravedwonghom den Koning den door-

* Siet hier
voren het
woord
woord-juke

* Reda, sive
Relinnum.

tocht te vergunnen. Van daer na *Maastricht* en over de stroom zich spoedende, kreegh onder wegen kondschap van de over-gaewe, en dat de Stad vol volx was geleyd. Als het spel hier was verkeeken ende de Hertogh niet voorsien om een beleg te doen, liet hy zyne vyanden wt-vorderen om over 't bezit van *Hertogen-rade* met het rappier te scheyden. Dan de eed-genootten hebben dese tijding-brengers met woorden af-geser, ende, voor deze mael tot geen slaen gefind zijnde, haer beste gedaen, dat de Grave van *Loots* ende *Luyken* aers tijd en kans moghten vinden om den Hertogh van afieren te vernagelen, ende tot dien eynde alle bruggen van de Maes af-gebrooken. De Hertogh den snoff hier van wegh hebbende, weck met zyn vluchterid heyr rugge-waerts na *Maastricht*. Dewyl hy noch lagh by *Hertogen-rade*, was de Stadhouder van *Sutar*, op hoope dat het op een hayr-plucken soude gaen, schier met alle zyne besettinge tot hem over-gekoemen. Doch de burgers by dese gelegentheid niet sluymerende, hebben ontbooden ende voor hoofden aengenoomen de zoonen van *Reynald* van *Valkenburg*. De Hertogh by *Nivelle* de Fransche ontmoetende ende met hen raed houdende van weder over Maes te gaen, kreegh voor bescheyd, dat sy gelaft ende meer om vrede te maeken waeren gekoemen, dan om te vechten. Waer toe sy ook alle krachten in-spanden, doch niet wijder konden verwerven dan een op-schorting van wapenen, ende dat daer-en-tusschen de Koningh van *Vrankrijk* door sijne volmachtigers de zaak soude trachten by te leggen.

6. *Reynald* het geluck by 't hayr vattende ende op sijn luymen toe-leggende, had al van te voren de Stad *Thiel*, die tot nu toe Brabands was geweest, op *Agneten* dagh verraft; ende, op dat voortaan de Brabander hem daer wt geen meel leed mochte doen, rondom van sijne mueren ontbloot. Effen voor dese ongelegentheid was by de *Ingen-poort* een onverhoede brand ontfaen in 't huys van eenen *Claes Schouts*. Als de burgery soo wt haer van den eygenaer *Schouts*, als op hoope dat de vlamme van zelfs wel zoude smoooren, verwaerloofde in tijds water by te brengen, is 'er een goed gedeelte van de *Vesting*, dewyl de wind schielijken keerde en sterker blies, in d'as geraekt. Ten dien tijde beloofden *Reynald* van *Valkenburg* Dom-heer van *Luyk* ende Ridder *Diderick* van *Valkenburg* onder ecde, te zullen na-koemen, alle 't geen hun Heer en neeve *Reynald* van *Gelre* tusschen haer luyden aen d'eenen zijd, ende tusschen den Grave van *Gulich* met de andere Heeren omtrent den *Effel* zoude wt-wijfen. In 't land van *Utrecht* was onrust ende wt de onrust oorlogh ontfaen, om den neder-slagh van *Gisbert* Richter van *Willem* van *Duyvenvoorde*, die desen hoon zich aentreckende en meynende in 't lichaem van sijn dienaar sijn eygen eer geraekte zijn, met een deel Geldersche, Hollanders en Kleevenaers den stroom de *Leck* tot aen *Rhien* op-vaerende, ende aldaer sijne benden verdaylende, den *Haimers-bergh* was over getrocken. Als hy daer omtrent de vleeke *Ter Horst* in brand had gesteecken, moest hy echter het Slot verlaeten, vermits de vinnige tegenweer van *Willem* van *Boxtel*. De Bisschop van *Utrecht* ontfeld en grijnigh over dit stout bedrijf, nam voor *Duyvenvoorde* wt zyne grensen te verstootten, ofte een slagh met hem te waegen, ten wate *Willem* Grave van *Holland* en *Henegouw* naer

Dort

Dort koemende beyde Heeren een vrede had opgeleyd. In die dagen heeft de Grave van Vlaenderen Lodewijk van Nevers Reynald van Gelre met zyne dochter Margriet erfgenaeme van Mechelen, als mede Willem van Gulich met zyne moeder Elizabeth, ten aenzien van de verkoopinge der Stad Mechelen ende daer wt gereezen krijgh, vrydinge toegezeyd van allen hinder, 'twelke sy aen haere goederen, recht, ofte luyden moghten koemen te lijden, te begrooten by Ian van Henegouw Heer van Beaumont, en Henrick van Vlaenderen Grave van Loots, met by-voevinge, zoo de stemmen staeken, van Willem Grave van Holland.

7. Op dit iaer (hoewel sommige een iaer, en andere twee jaeren vroeger reekenen) heeft Philips Koning van Vrankrijk de verschillen tusschen den Vlaming, Brabander, en Reynald van Gelre alzo geseeten, dat des Hertogs drie noch niet manbaere dochteren aen de drie ionge Princen, Margriet aen Lodewijk van Vlaenderen een drieiaerigh krechtigen, Johanne aen Willem van Holland, ende de ionghste Marie aen Reynald den eerstgeboren van Gelre namaels zouden vrouwen, der Vofsen verbintenisse tegen den Hertogh daer mede opgeboeven, ende een yegelijk vredelijken by sijn besit verblijuen. De Hertogh moght de koop van Mechelen veruuetzen en naesten, mids tellende aen den Vlaming 87000. ende 500. kroonen. Andere melden, dat de Koning de Stad door Frederick de Picquin zoo lang in verzeckering nam, tot dat hem van beyder Heeren recht naerder zoude blijken. In den iaere 1334. heeft de Koning binnen Amiens tusschen den Brabander en Grave Reynald in 't bysonder zoo een besteck gemackt; dat over en weder goede nabuyschap zoude gebonden worden, de gewangens betaelende hunne verteer-kosten, vry-gelaeuen: de over-loopers op nieuws eed doende aen haere Over-beeren, weder naer huys moegen keeren: de dochter mede van den Grave ofte haere erven zonder eenige bespeeringe aenvaerden, ende, ge'lyk van ouds de Heeren van Mechelen, tot haren schoonsste gebruyken hare erf-goederen in Brabant. Over de iacht ende vryheid der Stad Siegden zoude men zich richten nae den eed, te doen by Walter Vosbeyn ende Evert Vist, Ridderen en Raeden van den Grave. Wyders is verstaen, dat de Hertogh oorspronkelijk bescheyd zoude hebben voor te brengen, dat de Grave sijn Leen-man was wegen de Gerechten van Harpen, Mezen, Merwits, en Geldorp. Over de Stedecken Heule en Baertwijk zouden goede mannen eriginnen, ende indien sijn den Grave den eygendom toeueesen, zoud ze de Hertogh neffens de andere Heerlijheeden omtrent Heusden den Grave voor zeecker geld af-kopen. Ende alsoo de Koning door den Heer van Keyken Prelaet van Wassenburgh was onder-richt, dat de Grave van wegen den Heer van Valkenburg aen den Hertogh 20000. kroonen hadde getelt, wierd den Hertogh belast, dese penningen tegen Kerst-misse weder te rugge te geeuen. De Stad Thiel, in den kring van Gelderland doch onder Brabant geleezen, zoud met Sandwijk, Herwerden, en andere by-plaetsen wissels-gewijse aen den Grave: ende Heusden (zijde met sijn toe-behoor het erf-goed van wijlen Ian van Heusden) 'twelk Gelders was doch in de buyrte van Brabant bestoeten, den Hertogh daer tegens werden in-gerymd: wel-verstaende, dat een van beyde het beste lot ontfangende, de ontfenne waerdy met geld zoude boeten. Alle Leen-brieuen van den Hertogh, sprekende op den Grave ofte Grauen van Gelre, zouden in handen ende tot wtspraak worden gesteld van de

Koningen van Vrankrijk en Bobemen, ende den Grave van Henegouw.

8. De Hertogh zoud aen des Graves zoon sijn ionghste dochter ten eche geeuen, ende voor houw-yx-goed 80000. ende eens 60. ponden Tours, ofte zoo veel min of meer als de scheids-luyden zouden vonnissen: waer van de Hertogh de helft op de hand, ende de weder-helft zoud geeuen ten tijde van de bruyloft. Quam het houwelyk ('twelk anders niet scheyd-baer was) door den dood van d'een ofte d'ander after te blijuen, zoo zoude de Grave sijn ontfangene penningen binnen twee iaeren weder moeten op-brengen. Dan naer 't vol-trecken van de echt-schap moest de Grave voor dat houw-yx-goed de kinderen wt sijn erf-landen yet zeeckers ende ten minsten zoo veel bewijzen, dat zo van den tienden penning iaerlijx een moghten trecken, ende, in stede van de 12000. iaerlijxe ponden, aen de echt-genootten verzunnen de Stad ende vruchten van 't gantsche Graef-schap van Zutphen, zoo verre het door de Yffel van de Velouur word af-gescheiden, ongenomen den tol van Lobeek: 't geen de Graef-schap iaerlijx minder deede, zoud de Grave zonder bedroght wt sijn vordere goederen vervullen: ende zoo hy voor sijn zoon af-lygh wierd, zoud de zoon sijn vaders plaets betreeden, behoudende echter de tegenwoordige Gravin hare morgen-gaue, ende des bruydegoms broeders ofte zusters van eenen bedde haer aendeel, als na rechten en lands-wijse. Soe de bruydegom voor sijn vader quam wt te gaen, na-laetende manlyke geboorte, de selve zoude het Graef-schap van Zutphen over de Yffel tot een eeuwigh Leen behouden met de renten van de 12000. iaerlijxe ponden, als mede erfelijken den tol van Lobeek: dan de meyskens, by gebreck van mans, niet dan de bloote in-komsten van 't gedaachte Graef-schap over d'Yffel, ende zulx te leen, blijvende den eygendom en opper-voogdy aen den Grave en sijn oiren, ge'lyk ook van den Lobeekschen tol. Eynelijken zoude des Hertogs dochter voor hare bruyd-schat genieten 8000. ponden Tours beboorlijken gevestigd. Voorts loofde de Koning, tot naerdere verzoeninge van beyde Vorsten, by den Paus zoodaenige oorlofs-brieuen te veruuetzen, als men bevinden zoude van noode te wesen. Welke houwelyx-voorwaerden de Hertogh by sijn hand-schrijft, alle argelift en feyl buyten geslooten, alsoo heeft bezwooren, onder verbeurte van alle sijn goederen, eer, en landen: schoon genoomen ook naderhand tusschen beyde krijgh ofte ander ontraed moght op-koemen: gevende den Koning mede macht, om op het aenhouden van den Grave, zonder wijder beroep, sijn toegekemende meyn-eed op hem ofte sijn erven te verhaelen. In de zaak van den Heer van Hensberg wierd de Hertogh geheyten, wt te keeren de schuld, waer van gemelde Heer hem zoude over-tuygen. Hier by gingen daedinge, belangende de Gerichten van Raide en Hensberg, van 't geen de Hensberger aen hem te kort, ende voorts wateen yegelijk toe-quam. Heer Ian van Valkenburg zoude, als voor dese oproerten, rustelyken weder aenvaerden het bedrijf van Harpen met sijn aenkleeven. Dese overkoeming is met wille en zeegel der dedings-luyden en Koninglijke last-hebbers op den tweeden van de Ooght-maend binnen Camerick alzoo geslooten. Etyke daegen laeter wees de Koning wijder tot Amiens, dat zeecker Leen-brief van den iaere 1151. welk de Hertogh tegen den Grave voort-braght ofte noch mochte voort-brengen, zouden gebonden worden voor verjaerd en krachteloos, als van ge'lyken de voorgewende op-spraeken van den Grave op den Hertogh, mids dat de Grave ten opsicht van de andere leenen den Hertogh zoude erkennen. De handeling

delinge en door-treck zonden, gelijk weleer, in beyde landſchappen, vry en ongemoejd meſen, ende op de onder-trouw tuffchen des Hertoghs dochter en Graven zoon de dadelyke trouw volgen, zoo haest beyde verloofde mundigh waeren. Het vrees-verdragh van Camerick zoude van waerden, ende de wiffeling van pluetfen en goederen niet boven een iaer after blyuen, daer behalven aen den Heer van Hensbergh voor ſyn leuen werden over-gelaeten het gebied van Wassenburgh. In ſtede van het derde-deel der 20000. den Hertogh van wegen den Valkenburger toe-ſetelde guldens, ende waer voor de Hertogh den Valkenburger hadde vergunt de in-komſten van Maestricht, beval nu de Koning, dat de voorzeyde inkomſten voortaan by den Grave en ſyne na-zaeten erfelyken zouden gebeurd worden, gelijk voor heen, wanneer die tot voordeel van den Valkenburger aen den Hertogh noch waeren onverplicht.

9. Onlanx hier na is'er een vreesfelyke en hard-neckige kriigh op-gekoemen tuffchen den zelven Philips de Valoys, en Eduard den dierenden, Koning van Engeland, die, behalven andere wlandſche Heeren, zijns zusters man Reynald van Gelre mede aen den rey heeft gebraght. * Effen te voren is'er gewagh gemackt van Robert van Artoys, ende ſijn ſchielik vluchten wt Brabant naer Engeland, wt vrees van Valoys. Aldaer zijnde heeft niet op-gehouden den Engellander, als van moeders wegen naesten erfgenaem van de Franſche kroon, tegen Philips (met wiens zuster Robert nochtans was gepaerd) meer en meer op te ſtooken. Vermits Eduard een zoon was vanden tweeden Eduard Engelschen Koningh, en Isabelle dochter van Philips den Schoonen Koningh van Vrankrijk. Neffens zijn broeder Jan had hy noch twee zusters, Iohanne egade van Koningh David van Schotland, en Eleonore vrouw van onsen Reynald. Want dat Eleonore noch onhouwbaer zoude zijn geftorven, ofte dochter zijn geweeft van Eduard den dierenden, is een taftelyke doolinge; daer Eduard eerst in den iaere 1326. met Philippe van Henegouw was onder-trouwd, en Reynald al in 't iaer 1331. met Eleonore getrouwd. † Was ſoo verre van daer (om weder te keeren tot onsen reem) dat dese voor-flagh den iongen Koningh en Koninginne misnaeghde, dat zy kort daer na Robert met het Graeffchap van Richmond noch beſchonken; ende Eduard, na een langh bedenken, de zaak met de leeden van 't Rijk in beraed leggende, door de toe-ſtemminge van 't hooge en laege huyſ in zijn opzet noch meer wierde geſterkt. Voort daer na heeft men den Biſſchop van Lincoln op Nederland afgevaerdighd, om de Voiffen over al aen de kroon te verbinden, ende aen hen te openen de oorzaak harer toe-ruffinge: dat Eduard wt de dochter van Philips den Schoonen gebooren, ſyn groot-vader en oomen billiker in 't Franſche Rijk zoude volgen, dan wel Phil. de Valoys, die wt den vader van Philips den Schoonen ge-prootten, en voor den onmondſpen en afweſenden Eduard in-taſtende, de kroon zich had aen-ge-eygend, ende door het ſlechten ofte inhouden van veele ſterkten in Gwynne de vrede van Amiens te ſchande gemackt: * welk Eduard nu ruiper van iaeren en oordeel zijnde, niet langer dacht te dulden; aengeſien de Koningh en ſchier alle Engelfche tot hun ſteunſel namen, dat de Salifche hoofd-met, het eenige richt-ſnoer van de Franſche, welke de vrouw met hare erven van de kroon af-ſluyt, na 't Heydendomsmaekte ende niet zoo veel en behoorde te gelden, als wel de ſin van de H. Schrift en algemeene gewoonte, die by 't af-ſteruen van de

mans de vrouwen tot de erfſeniffe in-laet. Hier tegens rede-kavelden de Franſche, dat men het Salifche Beſluyt niet alleen, maer het onherdenkelyk gebruyk in hun Rijk zonder kreuk en geheele ſcheuringe van den Staet niet en konde verzetten. De Biſſchop dan met ruyme brieven ende een langh geſleep van edelen op Nederland over-koemende heeft voor eerst den Brabander, ende voorts Grave Reynald van alles onder-richt, daer na ook den Gulicher, Kolenaer, Valkenburger, Arnold van Blankenheym en Willem van Duyvvoorde voor bond-vrienden aengewonnen. Op Clemens dagh was 'ereen geweldige zee-vloed, die den Rhiin en Maes zoo op-ioegh, dat het water de dijken over-ſtrijkende een macht van menſchen en vee vernielde, meest omtrent de wt-gangen der ſelver ſtroomen in de zee. Doen is mede tuffchen de Graven Willem van Holland en Reynald van Gelre in 't byſonder een beſteck gemackt, dat aen den ſtreck van Gelderland zoude koemen al het geen aen dese kant des † Yffels was geleegeen, en 't overige aen Holland.

10. Als zich dit in Nederland toe-droegh, beſtond Eduard met een treffelijck heyr, waer onder ter bede dienden etlijke Gelderſche hulp-troppen en de Grave in eygen hoofd, Schotland te water en te land te beſpringen. De vloot beſtond in 160. zeylen. Eduard zelf zijn wegh richtende naer S. Ian, ende rond-om de Stad alles verdervende, heeft den vyand aldaer verbeyd. Der Schotten Veld-heer Randulf verneemende, dat de Engelfch-man zich had verſterkt, ende door geld en goede woorden over zee gelockt eenige Gelderſche benden, koos ſijn leger-plaets op de grenſen van Engeland. De andere Overſte hadden laſt de Gelderſche by Edynburg te verwachten, die kort daer na door de Schotten benauid en op de vlucht gedreeven zijnde, op den naesten bergh tot haer wijk namen een vervallene Schants, nu 't Edynburger Slot geheeten; daer zy van alles gebreck lijdende zich 's anderen daeghs behoudens alleen lijf en leeven over-gaaven. Niet te min waren de Schotſche Bevel-hebers ſoo beſcheyden, dat ſy Grave Reynald alle zyne gereedschap lieten volgen, ende hem op vrye voeten ſtelden, na voorgaende toe-zeggingh van noyt weder nae de Engelfche te zullen keeren. Als Reynald daer na zyne vriendschap met Philips Koningh van Vrankrijk op het woord braght, heeft hem Randulf daer behalven tegens de ſtroopers een rot krijgs-knechten mede ge-gaeven, ende een ſeer minnelijk wt-geleyde gedaen na de paelen van Engeland. Dan deze volken zijn onder wegen door de Engelfche en Engelf-gefinde Schorten onder-ſchept, ende met Reynald en Randulf naer Koning Eduard gebraght, die doen befig was met het belegh van † S. Ian. In het ontkleeden van de Gelderſche dooden ontdekten de Schorten te voren een Gelderſche vrouw, welke mannelyken voor wt ſtappende Richard Schauw in een hand-gevecht te ilaepen hadde geleyd, en eyndelijken na een grooten neder-flagh met merkelyke eer voor aen 't ſpitz werd verlaeg:n.

† Miſſchien heeft de Heer Pontanus hier mis-verſtand, ofte immers verkeerde brieven gevolgt, noemende de Yffel in plaats van de Leck ofte een ander ſtroom.

‡ Perthum, hodie oppidum D. Iohannis dictum.

1336. Op dit of 't volgende iaer is de Stad van *Thiel*, met haer ban en toe-behoorvolgens * verdragh gekoemen aen den Grave ende 't Graeffchap van Gelre, ende daer onder tot op den dagh van heden gebleeven. Op 't zelve pas bemachtighde de Bisschop van Lincoln met een vloot scheepen Sluys en Kadzant, de sleutels van Vlaenderen, dood-slaende by de 3000. Vlamingen, die zedert desen klop allenkens den Fransch-man af ende den Engellander meer en meer toe-vielen. Tusschen den Brabander en Lodewijk van Vlaenderen is over-gekoemen, dat beyde te gader Mechelen zouden bezitten, gelijk tot nu toe de Bisschop van Luik en Margriet van Gelre; dochter van Reynald en Sophie van Berthout, hadden gedaen; de Hertogh zijne hestie van den Grave, ende de Grave zijne weder-hestie van den Hertogh en Bisschop te leen verbeffen; de baeten effen dylen, ende erfelijken een Schoutaet en Rent-meester aldaer bestellen. Die onder Nekers-pool woonden zouden den Brabander, maer die van den streek Blijdenbergh den Vlaemschen Grave erkennen, ende geen van beyde zonder des anders toe-stemminge Sterken op-werpen: Onverhopt nochtans Margriet van Gelre hare * erf-goederen in Braband. Dan na verloop van eenige iaeren heeft de Brabander den Grave van Vlaenderen voor ontrent 86000. Koningsche goud-guldens in 't geheel wt-gekocht: welke geld-schuld hem echter op het leest is * quijt gescholden. Daer na heeft Reynald zijn zufterlingh Diderick Grave van Kleeve de hand geboden tegen den Bisschop van Kolen. Als dees het Slot Strunke de zich niet alleen aenmaetighde, maer ook heel dicht had beslooten, ende het Kleeffche volk van bezetting harden tegen-weer dede, quam hem Reynald met de zyne onder-steunen, en dwong den Bisschop van de Vesting af te trekken. Na dat op 't zelve stond, 'k en weet niet waer over, mis-verstand was gereesen tusschen de Hollandsche koop-luyden en de Stad Ruermont, loofde de Grave met zyne ses Steeden *Nymegen, Zutphen, Arnhem, Harderwijk, Thiel* en *Boemel*, zich te willen buygen onder het eynd-oordeel van Ian van Henegouw Heer van Beaumont, broeder des Graves van Holland. *Hubert Schenk* Heer van Kaylenburgh verbond zich in een brief, de Schants ofte 'thuys ter Horst degelyken te zullen verwaeren. Op dit iaer wierd onsen Reynald wt *Eleonore* een tweede zoongebooren, en na zijn oom, dien hy ook in woelery en eer-zucht niet en mis-leek, den Engelschen Koning *Eduard* gedoopt, die naderhand de eerste Hertogh van dien naem wierd, en de iongste was onder de Geldersche Vorsten van de manlyke strenght wt het bloed van Nassouw.

11. Een weynigh te voren was Reynald doende geweest met de Vriesen. Want zedert zijn vader van *Fraderick* Bisschop van Utrecht voor een groot deel gelds † *Vullenhoe* te pand had ontfangen ende van Keyfer *Rudolf* de heerschappy over Vrieland, loerden de Geldersche steeds op den Vrieschen bodem. Ende waerneer de Vriesen op desen tijd het Geldersche krijsch-volk, leggende hier ende daer in de dorpen om *Vollenhoe* verdeyd, door een eer-loofse verkloeking jammerlijken hadden door de klingh gheiaeghd, ende na 't over-rompelen vande Vesting zelve met de

† Dese Sterkte was gemaekt by Bisschop *Govert* van *Renen*, ende word in oude hand-vesten genoemd *Fulanho* en *Fulnaho*: ende de plaets van den stijd *Barbecille*, *Barlesille*, en ook *Barfcke*.

burgeren en bezettinge van gelijken leelijken geleefd, zocht *Reynald* zyne wrack in de wapenen. Hoewel de Vriesen in tegendeel niet na en lieten, den Grave zelve by hunne Griet-mans aen te klaegen, als een over-treeder van zyne paelen en verbreeker van hunne vryheeden. *Reynald* desen laster zich niet aen-treckende ende daer door te meer ontfteeken, verklaerde overbodigh te zijn met alle na-buyren goed verdragh te onderhouden, maer dat sy Vriesen, schuldigh zijnde aen haer eygne beschuldiging, de *Hollanders*, het *Sticht van Overcht*, ende hem zoo seer hadden getroft en beleedighd, dat hy zich te goed bield met hun te handelen ofte op een dagh-waerd te verschijnen: niet te min wilde by alles gaerne toestaan, wat sijne ende des *Stichts* eer konde liyden, waterschouwende al noch de *Griet-mannen* den vrede te behartigen, ende naer een vry-willige schuld-kennisse zijn geleeden schaele weder op te richten. Als de Vriesen evenwel vertraeghdten, heeft *Reynald* op een sprong zoo veel volx als moegelijk by een gesocht, en daer mede in 't afgaen van den Oogst *Vriesland* genaederd, oogende op des vyands voor-neemen, en sich neder-slaende by 't dorp *Barfcke* niet verre van *Vullenhoe*. Dewijl hy daer liggende bleef, op hoop van de Vriesen ofte van een te spreiden, ofte dat met ter tijd hare hevighed zoude bezinken, zijn sy, ofte wt eygen ongeduld, ofte op het voort-stouwen van hunne Over-heeren (wel weetende, den aerd van hare lands-luyden meer tot driftigheyd te hellen dan tot verdraghfaemheyd) van zelfs wt de muyten gekoemen, ende hebben den Grave genoodzackt om een hoofd-slagh met hen te waegen. Het gevecht mer den herfft aenvangende was bloedigh en langh kamperlijck, tot dat 'er ten lesten over de 2000. Vriesen op de plaets zijn getnymeld. De overige hier door geleerd en schuw wordende hebben het haeze-pad gekoofen, ende het leeven op de voeten wegh gedraegen, heb-bende liever onder de bloode dan de doode geteld te worden. Weynige daegen daer na reekenden *Alard* van *Harderwijk* en *Everhard Vijf-pennink* Scheepens van *Harderwijk* met de Raeden van *Reynout*, aen wien zy vryinge beloofden van 455. ponden, te kost geleyd tot voort-zettinge van desen tocht. Welk hand-schrift tot straffe kan dienen van de Iaer-boeken, die dit treffen op den iaere 1323. ofte 1333. te berde brengen.

12. Maer gelijk dit iaer voor *Reynald* wel was af-gelooopen, zoo heeft het volgende hem veele zwaerigheeden mede gebragt. Want voor eerst wierd by 't blacken van een af-schouwelijcke hayr-sterre wt de leevende wegh gehaeld zijn hoofd-vriend *Willem* Grave van Holland gezegd de *Goede*, nalaetende een iongen zoon *Willem*, die ten wijve kreegh *Iobanne* dochter van den Hertogh in Braband, de zufter van *Marie*, welke aen *Reynalds* zoon was verloofd. Hier by quam noch het pack van den Franschen oorlogh, welke *Reynald* zijn zwaeger te geval hielp voeren, ende die door stijf-zinnigheyd van beyde Koningen zich meer en meer verhieft. Waer over de Koningh van *Vrankrijk* zyne over-zeefche tochten wt den zin zettende ende werx genoegh vindende om *Eduards* geweld van den hals te keeren, by tijds vast steenen raepde, en zich met nieuwe bondgenooten socht te steeuwigen: ende verneemende dat de Engellander, behalven den Grave van Gelre en Brabander, Keyfer *Lodewijk* van *Beyren*, den verwant van *Reynald* en de *Henegouwer*, had

had aangeweeld, was voor al daer op wt om des Brabanders erf-vyand den Koningh van Boemen, ende voorts die van Schotland en Navarre aen zich te verbinden. Noch zwooren hem ses Hertogen ende 26. Graven met eene menigte van edelen ende 4000. ruyteren, die om hunne manhaftigheyt met den draegh-band wierden vereerd. De Engelsche waeren sterck 60000. de Fransche 100000. De Grave van Vlaenderen, hoewel hy om zijn houwelijk de Fransche meer scheen te draegen, kondt het echter niet beeteren, dat het graeuw en de vernaemde Steden den Engelanden aenkleefden, door 't opreyden meest van *Jacob Harveelt*, een man grooter van aensien dan van af-komst. Hier nevens hebben de Engelsche Bisschoppen het volck met sterke beloften en onder-duymfche geschenken om-gekeert, als mede den Grave van Gelre, in wiens by-wescen Koning *Eduard* te Gent werd bezwooren, ende de Grave van Vlaenderen gedwongen met zyne vrouw, een dochter van *Philips den Langen* wijlen Koning van Vrankrijk, en jongen zoon tot den Franschen Koningh te vluchten, die 'siaers daer na zich weder na Gent vervoegende ende aldaer en elders van de zyne beslooten en na-geiaeghd, meenige lagen van den onstuymigen *Arveelt* en verfoeyelyke aenslaegen zyner onderdaenen ter nauwer nood is ontsprongen. Tegen den foemer quam *Eduard* met de Koninginne *Philippe* ende haer zoon *Eduard* naer *Shys*, vaerende voorts met 400. zeylen op *Anwerpen*, daer hy door de Keyzerlyke geweld-brieven tot Roomsche Koningh is verhooghd. Doen zijn de Brabander, de Graven van Gelre en Gulich, neffens den Henegouwer en *Ian* van Beaumont, naer gehouden kriegs-raed met den Koning, alle na huys gereyfd, onder beloften van tegen den 15. der Hoy-maend hun leger gereed te hebben. Als op den af-gepaelden tijt noch de Geldersche noch de andere Vorsten van Over-maes zich repten, onder 't dexel dat de Brabander met de zyne niet voor den dagh en quam, heeft ze *Eduard* ende voor al den Brabander aangemend, op dat zijn draelen de andere geen stoffe moght geeven van vrede-brack. Hier op verscreef de Brabander *Reynald* en de andere eed-genooten naer *Halle*, die na genoomen be-raed den Koningh in 't oor blieden, den Keyzer mede in 't verdragh te betrecken, om alsoo quan-zuys door sijn last en op een beeter voet de Fransche te beoorlogen, waer toe zy goede kans zaegen, om dat de Fransche onlanx *Camerick* een oude Rijk-stad hadden bemachtighd en noch in-hielden. Desen loofen en glimpigen voorflagh hebben sy alle gepreesen, ende *Willem* van Gulich eer-langh Keyzerlyke bevel-brieven mede gebragt, waer by aen *Eduard* de naem van * Onder-hoofd des Rijk werd gegeven, ende macht, om op des Keyfers naem goud te slaen, belastende allen Rijk-Vorsten en Steden, hem niet anders dan den Keyser op te passien, en tegens *Philips de Valoys* met raed en daed voort te helpen. Doen liet *Eduard* onder zyne ende des Keyfers af-beeldinge geld munten, ende oplijf-straffe beveelen, dat niemand *Philips de Valoys* Koningh zoude heeten maer blootelyken *Philips de Valoys*. Na dat dan in de t'zaemen-rottinge het beleggh van *Camerick* tegen 't volgende iaer was vast gesteld, is yeder van de Vorsten weder naer zijn land geweecken, ende *Eduard* naer den Burgh van *Loeven*, daer hy zich dien winter meest ver-hield.

1338.

* *Vicaris.*

13. *Eduard* in 't voor-iaer zyne Engelsche by een treckende, nam zijn wegh voort op *Camerick*, daer de Duytsche Vorsten zich by hem voegden, ende met naemen *Reynald* van Gelre, nu door den Keyser tot een Hertogh verheeven, die een wel-geoeffende macht, waer onder 2000. gewapende ruyters, mede voerde. De Bisschop van *Camerick* *Auxon* liet zich van de Fransche bepraeten, om Keyser *Lodewijk*, die door den Paus wt de kerkelyke gemeenschap was geslooten, geen gehoor te geeven. Binnen lagh voor Stadhouder met 5000. Fransche *Ian* Hertogh van Normandyen, zoon van Koning *Philips*, neffens de Savoyards onder 't beleyd van *Marville*. *Eduard* versocht de Stad met bocken en blijden, door stormen en door onder-kruypinge; doch die van *Camerick* weerden zich als leeuwen. De Koning ziende dat het een langwijlige belegering zoude geeven, zoo om de sterke bezettinge als om de ruymte van allen voor-raed, trock van daer over de Schelde, ende zich legerende met alle zyne volken ontrent *Flamingaire* op den Franschen bodem, onder-stond Koning *Philips* op den vlacken wt te daegen, die by *Perone* in *Vernandoys* stand houdende des vyands wimpels van verre in de lucht zagh speelen. De Fransche, hoewel wt eygen drift vierigh tot het hayr-plucken ende ongelijk sterker, waren echter nu bedeed in draelonde, tot dat eyndelyken een Engelsche bazuyn-blaeser aen hen gezonden de weet braght, dat tegen den dierenden aenstaenden dagh de veldslagh was bestemd. Alldoen zijn vroegh in 't kriecken van den morgen beyde legers slagh-reede gemaakt. Door *Eduards* beschickinge wierden de Duytsche, ende onder de zelve *Reynald* met zyne Geldersche, voor aen 't spitse gesteld; naest hem de Graven van den Berge en Salins met *Reynald* van Valkenburg; daer na *Lodenijk* Markgrave van Brandenburg, *Ian* van Beaumont, *Arnold* van Blankenheym en *Willem* van Duyvenvoorde. In de andere vleugel stonden de Brabanders met hun Hertogh, als ook de Heeren *Otho* van Kuyk, *Ian* van Polanen Heer van Breda en *Rode*, *Gijsbert* van Abkoude Heer van Gaesbeek, met noch eenige Vlamingen. De dierende was gevuld met Engelschen adel. De Fransche in effen soo veele strengen verdeyld, stonden mede schrap, en verbeydeden alleen den wenck van hun gezaliden. Doch vermits de Overfte in 't Fransche heyr twee-zijdigh waren, ende de aller-gefeinte den Koning onder-gingen, dat hy het hecelands welvaeren niet in de weegh-schael zoude zetten; voor al op sijn eygen bodem geen slagh beginnen, wanneer na een quaeden kans het Rijk voor de Engelsche open zoude staen en zyne kroon waggelen; te meer vermits *Robert* Koning van Sicilien wt de sterren had voor-gewyched, dat Koning *Philips* van *Eduard* zoo een harden stoot zoude krijgen als Vrankrijk noch oyt hadde wgestaen; ende, tot een onzaligh voor-spook, een t' Haes het Fransche leger ter loop was voor-by gestreeken; heeft *Philips* zich wijselyken stille gehouden, en waere geluckigh gebleeven zoo hy altoos by dit op-zet waere gebleeven. Als daeghs daer na de Fransche noch after hunne werken

† *Senarius Graecus hunc sensum habet: Inauspicatum iter obvium facile tepus.* Dit wil zooveel zeggen, als dat

Een Haes die u op wegh ontmoet
Een voor-bood' is van tegen-spoed.
schuylden,

schuylden, gingh *Eduard* terugghe naer *Avesnat*, ende, na 't af-danken van eenige Duytsche, met den *Brabander Reynald* en andere Vorsten, wyder op *Bruyffel*. Aldaer maecte men zwaerigheyd over *Vlaenderen*, waer op de *Fransche Koningh* scheen te micken, ende welkers ingezeten en aen zijn mede-stander *Lodewijk* eeds-halven waeren verplicht. Doch *Arvevelt* stiet den steen van 't graf, die *Eduard* een slinxen streck in d'oorre beet, om den by-naem van *Fransch Koning* hem van moeders wegen toe-koemende aen te neemen, ende openbaerlyken in zyne penningen wt te beelden; dat alsdan de *Vlamingen* in twijffel treckende quanzuys beyder recht, hem als *Koning* van *Vrankrijk* zouden believen. Op desen grond liet dan *Eduard* den *Franschen* en *Grave Lodewijk* den oorlogh aenkondigen, beloovende *Rijssel* niet alleen, *Douay* en *Orchies* (welke Steden de *Fransche* van 't lichaem van *Vlaenderen* hadden af-geruckt) maer ook *Doornick* en *Teroane* binnen kort weder aen de rechte hand te brengen, ende voorts alles te doen tot welstand van *Vlaenderen*.

14. *Eduard* daer en boven in 't byzonder handelende met sijns zusters man *Hertogh Reynald*, heeft hem binnen *Bruyffel* (zoo ten op-sicht van zyne velerhande dienften, als om dat hy, zich ontslaende van de vennootschapen afstand doende van al 't geen hy van *Philips de Valoys* bezat, zyne saek was toe-gevallen) 1000. iaerlijxe ponden sterlinghs toe-geleyd, welke hy voor zijn leeven zoude beuren wt de havenen van *Londen*, *Botulf*, en *Kingston* boven *Hul*. In dezen brief schreef zich *Eduard* *Koning* van *Engeland*, *Heer* van *Yrland* en *Hertogh* van *Languedoc*, zonder byvoegingh van den naem van *Vrankrijk*, ofte *Roomsch Koning*. *Reynald* merkende de hoog-wichtigheyd van 't *Vlaemsche* verbond, werkte soo veel wt voor zijn schoon-broeder *Eduard*, dat hy die gehuchten door-reysfende met eenige *Groote*, die by 't volk in een goed blaeden stonden, de *Vlamingen* allenthalven tot gezeggelijckheyd bekoorde, ende de *Steden* en *gilden* op *Eduards* naem den eed af-nam, aenwijfende dat de leen-heerschap over *Vlaenderen* *Eduard* toe-behoorde, onverminderd den *Steden* hare keuren en techten, en den *Grave* zyne heerlijckheden. Dit naer wens beschickt zijnde, is *Reynald* huyswaerts, ende *Eduard* om geld en versch volk te zamelen, van *Antwerpen* op *Engeland* verreyd. In de Lente-maend voor-leeden was *Reynald* tegenwoordigh op den *Rijx-dagh* te *Frankfort* aen den *Meyn*, alwaer hy op den 19. des gedachten maends tot een *Vorst* werd gemaekt. De brieven met een verguld zegel des *Keyfers* luyden: Hoe dat hy *Reynald*, ten deele om sijn achtbaer geslachte (als die gekoemen was van veele zijne voor-vaderen van *Koninglyken* stam) ten deel ook om zijne onbe-zweekene trouw aen 't *Rijk* beweesen ende noch te bewijfen, ten over-slaen ende met toe-stemminge der *Oppe-Bisschoppen* *Henrick* van *Mentis* en *Balduin* van *Trier*, *Ian Koning* van *Bohemien*, † *Rodolf* *Hertogh* van *Saxen*, en *Lodewijk* *Mark-grave* van *Brandenburgh*, tot een *Hertogh* en *Prins* van 't *H. Rijk* had verbeeven, bemeerende voor allen anderen zijnen ende des *H. Rijk* *Princen*, gelijk mede alle zijne en zijner erven wettige af-koemelingen, ende het *Graefschap* van *Gelre* geschaepen tot een *Hertoghdom*

† Door verzuymenis is hier vergeeten *Roelof* *Palsgrave* op den *Rhijn* *Hertog* te *Byeren*.

ofte *Prinsdom*, wat dit voor-recht, om te zaemen met zijne na-volgers op *Rijx-dagen*, ofte wanneer hy ver-kondighde planenmen ofte open hof hielt, ter rechter tyden plaetse den *Keyser* zijn kleed en wapen-rock aen te trecken, ende de *Roomsche Koningen*, zoo wanneer die te *Milanen*, *Aken*, ofte *Romen* gekuld wierden, de *Keyzerlyke kroon* op 't hooft te zetten, weder af te beuren, ende haer voor te draegen: dat hy mede op de wyze van de andere *Rijx-Vorsten* (aen welker vry-beeden geene wiggenoomen hy mede deelachtigh werd gemaekt) by hem zoude hebben vier *Ampt-luyden*; een *Hof-meester* (als *Jacob* van *Myllar*) een *Maer-schalk* (*Everhard* van *Wilp*) een *Kamerlingh* (*Willem* van *Broekhuysen*) een *Schenker* (*Jacob* van *Linden*), geevende hem mede macht, om goud en zilvere penningen te slaen op de wyze van den *Bisschop* van *Kolen*, den *Hertogh* van *Brabant*, ende de *Graeven* van *Holland* en *Henegouw*. Met bedingh, dat hy het *Roomsche Rijk* altoos eerbiedelijck zoude erkennen en geboorzaemen. * Dit en was den *Keyser* niet genoegh, maer heeft aen den nieuwen *Hertogh* (wy moeten dit melden, alsoo de *Vriesche Tijdschrijvers* alle hier van moedwillens stille zwijgen) en zyne na-zaeten twee daegen laeter noch geschonken het heele gebied der *Vriesen*, doen *Oost-Vriesland* geheeten, met alle zyne vruchten en in-komsten, tot de volkoemene af-loffinge van 40000. mark sijn zilvers, waer voor hy de gemelde landschap aen *Reynald* hadde verzet. Doch werd buyten bescheyden zoodanige rack, als den *Graven* van *Holland* en *Henegouw* was toe-behoorende. Onlanx daer na heeft *Hubert Schenk* *Heer* van *Kuylenborg*, de *Stad* *Kuylenborg* als een leen des *Vorstendoms* *Gelre* van *Reynald* ontfangen. De *Keyser* stond den *Hertogh* mede toe om de *Joden* in zijn bedryve te bevrijden, en huys-vestingh te geeven.

15. Na *Eduards* vertreck, die in zijn af-weesen het bewind van den oorlogh had gelaeten aen *Arvevelt*, *Herry* en den *Grave* van *Salisbury*, gingen de *Fransche* en die van *Doornick* met vyer en zwaerd door *Vlaenderen* recht spreken. Nae 't in-neemen van *Armentiers* trock *Arvevelt* op *Rijssel*, daer hy 't hooft stiet en veel volx liet zitten. Ondertusschen was *Philips de Valoys* arbeeydende om 't verbond van *Eduard* en *Keyzer Lodewijk* om verre te stooren door 't beffel van de *Keyserin* *Margriet*, welke hy door geld en gezanten onder-kroop, om voor hem schoone schijn-heylige vrede met den *Keyser* te bekuypen. Te gelijk werd *Lodewijk* door geheel *Vrankrijk* met groote pracht *Keyser*, en zyne

15. Na *Eduards* vertreck, die in zijn af-weesen het bewind van den oorlogh had gelaeten aen *Arvevelt*, *Herry* en den *Grave* van *Salisbury*, gingen de *Fransche* en die van *Doornick* met vyer en zwaerd door *Vlaenderen* recht spreken. Nae 't in-neemen van *Armentiers* trock *Arvevelt* op *Rijssel*, daer hy 't hooft stiet en veel volx liet zitten. Ondertusschen was *Philips de Valoys* arbeeydende om 't verbond van *Eduard* en *Keyzer Lodewijk* om verre te stooren door 't beffel van de *Keyserin* *Margriet*, welke hy door geld en gezanten onder-kroop, om voor hem schoone schijn-heylige vrede met den *Keyser* te bekuypen. Te gelijk werd *Lodewijk* door geheel *Vrankrijk* met groote pracht *Keyser*, en zyne

* In 't eynd deses briefs (waer van het af-schrift my getoond is by *Jonker* *Beeft* van *Renoy*) voegt 'er de *Keyzer* by: Ende ook 't *Rijx-wald*, dat van ons en den *H. Roomschen Rijk* gekoemen is, geeven wy, in teyken onser vermoegendheyd, den voorz. *Reynald*, *Hertogh* &c. Gegeeven te *Frankfort* op den 19. Meert 1339. onses *Rijx* 25. en *Keyserdoms* 12. Dese eygenthyke woorden hebick noodigh geacht hier aen te trecken, zoo om daer mede zonnige mis-leyde *Schrijvers* den mond te stoppen, die het begin van 's *Geldersche Hertoghdom* tien iaeren vroeger stellen; als om te toonen, dat onze *Gelderland* gebeels 78. iaeren eerder den naem van een *Hertoghdom* heeft gevoerd, als het land van *Kleve*. Want *Adolf* eerst in 't iaer 1417. door *Keyzer* *Sigismund* met *Amadis* *Grave* van *Savoije* tot een *Hertogh* is geschaepen.

huys-vrouw Keyferin toe-genaemd. *Philips* heeft mede over hem genoomen, tusschen den Paus en Keyfer een eeuwigen zoen te treffen; 'twelk echter zoo weynigh de meeninge was, dat hy, zomen wt-stroyde, alle krachten in-spande, ten eynde de Keyfer noyt wt den Pauselijken acht mogte geraeken, aenhoudende by Paus *Benedict*, dat hy, in plaets van *Eduard*, hem tot Roomsch Koning, en zijn ouditen zoon tot Koningh van Weenen wilde beroepen. Ophet volgende iaer is de krijg feller als te vooren gedreeven. Vorst *Reynald* heeft na de winter-ruyt zijn volk tegen den soemer weder in 't veld gebraght, als mede de Brabander en Grave *Willem* van Henegouw: vermits *Ian* Hertogh van Normandyen door gantsch Henegouw stroopende ende de dorpen rondom aenkoolen leggende. tusschen † *Verchijn*, † *Valencien*, en * *Maubeuge* geen dingh ongeschend en liet, zelfs niet het Klooster van *Fontanelle*, waer van moeder was *Ioanne de Valoys* de moeye van den Hertogh: welk mis-bedrijf echter de brand-stichters met het leeven moeste bezmyren. *Thym* op de Schelde wierd mede belegerd, ende met bocken en ander storm-tuygh gequeld. Om de Stad te ontfetten was de Grave van Henegouw met alle macht in aentocht: de Hertogen van Gelre en Brabant lieten sich mede by den hoop vinden, ende *Arteveld* met 6000. Vlamingen, plantende hun heyr aen den rechter boord des strooms tegen over de Fransche, die de linker zijd hadden beslaegen. Hier op heeft sich Koning *Philips* van *Perons* met 1200. ruyters by de zyne vervoght, graegh, soo 't leek, om te slaen, waer na de Vlamingen ook verlangden, ten ware het den Veld-heeren ende in 't byzonder den Brabander goed hadde gedocht zulx tot de over-komst van *Eduard* op te schorten. Middeler wijl lagh de Fransche vloot 380. zeylen sterk tusschen *Sluys* en *Blankenberg*, om *Eduard* het inkoemen ende den Vlaemingen het wt-koemen te bespeeren; doch al om niet. Want behalven weynige schepen die de zee kooften, zijn de vordere genoomen, ofte vernield, ofte in den grond gezeyld. Van de Fransche zijn 'er in desen bloedigen kamp 30000. ende over de 4000. Engelsche gebleeven, waer onder 12. Staet-ijfrouwen van de Koningin. In 't begin hadden 't de Engelsche seer quaed: dan zoo haest de Vlaemsche matrooßen den vyand met hare Iachten aen boord quaemen, en *Eduard* de wind en vloed te baet kreegh, is de zee, weder, wind, en alles de Fransche tegen gelooßen. Het grootte schip *Christoffel* en *Eduard* wierd weder veroverd, en veele Fransche gevangen. Dit treffen is op Ians-avond voor-gevallen by 't *Hase-gat*, daer de Vlamingen de Fransche verhinderden te landen. De Engelsche vloot was van 260. schepen, ende daer by *Robert van Artoys* met andere Grooten, en Koningh *Eduard* zelf, die hoewel in zijn dye gewond zijnde effen vierigh schermutzelde. De Fransche Zee-overste *Bucher*, die den heylzaemen raed van zijn vennoot *Barbavary* (van de heele vloot tegens *Eduards* aankomst in de ruyme zee te brengen, om in de enghen, als 't gebeurde, niet beneepen te worden) met een stijven sin had verworpen, en met den strop gedreyght zoo 'er yemand wt zijn plaets week, wierd na de nederlage van zijn eygen volk wt verwoedheyd aenden maet op-gelangen.

16. Koningh *Philips* dese rampzaelige maere verneemende, begaf zich na 't verbranden van 't

Slot *Rolinge* naer *Arrecht*. Daer na is *Dornick* noch meer verzorghd, ende de Grave van *Armignac* met 42. vaendelen in † *S. Omer* geleyd. Maer † *Francois* Vorst *Reynald* ende *Eduard* malkanderen verzel. *Audenaerde* lende zijn op 't leste betaeden geworden, eerst-ri, *Obdaeghs* na *Valvorden* eene vergaederigh wt te maeyden schrijven, daer de onderlinge eed-genoooten beslooten, tegens den Hoy-maend eendrachtelijken met hunne legers om *Dornick* by een te rotten. Doen hebben zich *Eduard* tegen over de *Marien-poort*, *Reynald* met de andere Heeren van *Over-maes* aende zijd van *Henegouw*, ende *Arteveld* met 4200. zyner land-zaeten aen de *Fonteyn-poort* neder-geslaegen. Naderhand gingh een bende Vlamingen onder 't beleyd van *Robert van Artoys* en *Henrick van Vlaenderen* wt de leger-stede na de grensen van *Artoys*. *Robert* om de onlustige te verwackeren, die voor die plaetsen schuw en voor defen meer als eens daer omtrent gekloopt waren, toonde brieven van desen inhoud, dat die van *S. Omer* geveed stonden om haer over te geeven, indien men slechts de moeyen wilde neemen om inder yl na haer toe te kgenen. Doch wat van desen brief te houden was bleek binnenkort, wanneer sy 'elkens in 't bestormen van de Stad met bloedige hoofden wierden afgeweefsen, en grooten af-breuk hadden geleeden van die van binnen, die onder de Overste *Burgondien* en *Armignac* sterk wt-vielen. *Robert* lier door in 't geheel quijt raekende zijn geloove en de gunst der Vlamingen, is van *Cassiel* op *Yperen* ende voorts na 't leger voor *Dornick* geryyd. Maer *Eduard*, aen wien de tijd en 't beleyd al te langh vielen, heeft wt ongeduld aen *Philips de Valoys* tot † *Arien* zijnde een schriftelij bod ge-† *Arien* daen, van drie een te kiesfen, ofte hand voor com, Geb hand met hem te kampen, ofte honderd tegen in Ant. honderd, ofte met het heele heyr. *Philips* gaf voor bescheyd, geen krijg te voeren op het behaegen zyner vyanden, dan zijn best te doen om *Eduard* wt *Vrankrijk* te verstooten. Hier na zijn 'er verscheyde kleyne treffingen geschied, en *Dornick* een tijd langh vruchteloos belegerd gebleeven. Wanneer op 't zelve pas *Ian* van *Henegouw* met den *Valkenburger* en andere op kondschap was wt-gelooßen, en op hoop van eenige Fransche op te nestelen, is hy zelf door *Engelbert* toekoemenden *Bischof* van *Luyk*, den Grave van der *Mark* en de *Lutzenburgers* op 't selste aengerand ende verstroyd. Als etlijke *Geldersche* en *Duytsche* wt de benden van Vorst *Reynald* om wraek te haelen metter haest na den bergh weder waeren toegestreeken, hebben de Fransche, om hier een plank voor te schieten, *Wulfard* Heer van *Gistel* wel after-haeld, dan zijn op 't leste met afterlaeting van 140. mannen veriaeghd geworden. *Karel Montmorency* quam met zijn broeder *Bisbald* en 80. edelen zelf in de klem. Diergelijk een gevecht gebeurde daer na by * *Bovigne*, daer de vorige *Engelbert* gegreepen wierd, ende na 't opbrengen van zyne los-penningen terstond weder vry-gelaeten. *Philips* kennende den nood der *Dornickers* bedacht alle middelen, om ze wt het verdriet te helpen. Ende gelijk hy wel eer door zyne nicht *Margriet* den Keyzer en *Eduard* van een had gefcheyden, zoo heeft hy nu zyne zuster *Ianne de Valoys* de schoon-moeder van *Eduard* op-gemaakt, die haer zoon Grave *Willem* van *Henegouw* en mede de Koningin *Philippe* ter ooren liep, en de handen vulde om haer man tot eene vrede ofte ten minsten aen bestand te vermorwen.

† *Quercetum*.
† *Valentiana*,
Valencien.
* *Melbodunum*.

1341.

1342.

morwen. Alsoo is'er op hoop van eenvolle vrede vast een wapen-rust voor een iaer beraemd (door 't bemiddelen onder andere der Hertogen van Brabant en Gelre) waer by den Engellander weder wierd in-geruynd het land van *Gascogne* met een goed deel van *Languedoc*, † *Poitou*, en † *Pontieu* behalven dat de Vlamingen boven vermoeden en tot haer groot genoegen met hun Grave, die den Engelschen Koningh binnen Gent de handen kulte ende een over-koltelijk mael gaf, wierden verzoend, ende van alle doem-vonnissen van *Philips* vry-gesproken.

111. 17. *Affuer* Heer van Abkoude beleed in een brief, van Vorst *Reynald* onder plicht van manschapen heer-gewaeden erfelykenten Zutphensche rechten beleed te zijn in 't Slot, de vryheyd ende Stad van *Wijk te Duersede*, met zyne hooge en laege gerechtigheyd; als mede in de oude en nieuwe weerden van *Roet-voet* ofte *Roet-meer* Loven Arkerwijken *Grevenweerd* boven *Kavenfway*, met allen aenkleeven van dien. Daer neffens schonk de Hertogh als een toe-gift aen de burgers van *Wijk* vryheyd van den tol te *Lobeek*, zoo wel in 't af- als op-vaeren vanden *Rhijn*. Naderhand is'er binnen *Atrecht* van wegen beyde Koningen *Philips* en *Eduard* een nieuwe byeen-komst aengeleyd over een vrede-handel. Dan alsoo de Engellander veel en wat groots cyste, bleef het werk steeken, wtgesonderd dat het bestand noch voor twee iaeren wierde verlenghd. In dese daegen was wt de levende verscheyden *Ian van Dieft*, welc door 't besceken van *Reynald* van *Gelder* tot een hoofd van 't *Bisdum* van *Utrecht* verheeven. Doen wierd van 't *Godshuys*, *Reynald* te geval, tot *Bischof* voor-geslaegen *Ian* van *Bronkhorst* kerken-vooghd aldaer, die voor desen noch eens op de rolle had gestaen. Doch *Paus Benedict* noch *Bronkhorst* noch den *Dom-heer Ian* van *Aikel*, die by den *Hollander* was genoemd, aenneemende, vergaf de stoel aen *Nicolas Caputio* een *Romeynsch* edel-man, die te *Perugia* een huys bouwde, daer voor ses iaeren hun onderhoud zouden hebben twee klerken, geschickt van leeven en wandel, te verkiesen by de Geestliikheyd van *Utrecht*, ende in die *Stad* ofte te *Deventer* ofte op een nabuyrige plaets in de letter-konst wel geoessend. Dan vermits *Caputio* een volmachtiger naer *Utrecht* voor wtzond, die de *Bischoflijke* heerlijkheden en *Vestingen* al-om aen vremde Heeren vond verpandfchap, ende de *Bischof* in eygen hoofd zijn ampt moeste waer-neemen, heeft hy (te meer zoo hem de *Paus* een *Cardinaelshoed* had toegedacht) desen last van zelfs en openlyken opgezeyd, ende voor *Aikel* een woord ten besten gesproken, wiens vroomigheyd en hooge kennis hem meer-maels waeren voor-gekomen, die ook van stonden aen, onaengezien zyne minderaerigheyd, door *Paus Clemens* den seften in de opene stoel is gezet. Dees moeyde zich seer om de schulden van zijn Gesticht allenkens te stoppen; ten welken eynde hy de landschap van *Over-Yssel*, by zyne voor-zaeten voor 60000. *Gelderfche* *Rijders*, soo men seyde, aen denouden *Reynald* verbonden, daer na van zijn neevden jongen *Reynald* heeft in-geloft, ende, om alles te redderen, met de aenbuyrige Vorsten en Heeren vele oorlogen gevoerd. Op desen tijd bezat *Reynald*, loopende het wapen-bestant tusschen *Philips* en *Eduard*, zijn gebied in groote stilt; alsoo hy sich hield buyten den oorlogh by den

Engellander van wegen *Bretanien* verweckt, ende met de aenpaclende Vorsten verknocht was met de *Engelsche* tegens *Vrankrijk*. De verschillen met den *Bischof* van * *Munster* waeren wehgenoomen, ende de *Vriescen*, na de neder-lage van * *Vullenhoe*, in slaep gewieghd. Die van *Over-Yssel* repten zich mede niet, welker *Vestinge* *Vollenhoe* en opper-stad *Deventer*, behalven de aenzienlijxte *Sterkten* van *Salland* en *Drent*, by onsen Vorst in pandfchap wierden bezeten. Alsoo doen ook de *Carmelijter* *Monicken* van hem binnen de *Stad* *Gelder* in-gevoerd, en de *Franciscaner* *Kloosteren* zoo te *Deventer* als te *Harderwijk* door zijn ofte zynes vrouws beftel op-geworpen. Hy bekommerde sich daer en boven met het versterken der *Steeden*, laetende *Harderwijk* aen de *Ooft-zijd* zee waerts aen met een steuwigh *Block-huys* verzorgen, van welkers groot bewerp de puyn al noch getuygenis geeft. Op *Jacobsdag* waren de stroomen *Maes*, *Wael* en *Rhijn* soo hoog gesteygerd, dat na 't scheuren der dijken de *Over-* en *Neder-Betouw* met *Thieler*-weerd blank stonden, ende alleen *Thiel* met de vlecken *Drumpt* en *Wadenoyen* boven het water wt-keeken. In 't volgende iaer heeft *Alard* Heer van *Bueren* den Hertogh van *Gelder* gezeckert, zyne kinderen in geener wijs te sullen wijven (soospreekt de brief) noch mannen, noch bestaen, noch zyne heerlijckheyd van *Bueren* aen geenen Heer ofte hand te brengen, hy en deed het van raede en geheyte des Hertoghs zijns lieven Heeren. Op 't zelve pas schreef *Reynald* aen den *Richter* en *Raed* van *Arnhem* op het te kennen geeven van *Hubert Schenk*, dat, dewijl de vader en groot-vader van *Hubert*, als grond-leggers van *Kulenburg*, een keur hadden gemaekt, dat de *Schepenen* van *Kulenburg* sich oyt bezwaerd vindende in enigh vonnis te vellen raed souden soeken aen den *Raed* van *Arnhem*, als hare hoofden en opper-richters; hy daerom den *Raed* en 't *Hof* was lassende, de *Kuylenburgers* sonder vertuckinge, des verzocht zijnde, te gerieven. Op *Gillisdag* heeft *Reynald* (wien de bemuyringe van *Grol* en *Lochem* mede word toe-geschreeven) van den dorp van *Venloe* † een *Stad* gemaekt, ende, om alle recht-saeken te verrichten, haer negen *Schepenen* met een Ampt-man toe-gevoeghd; daer neffens, onder andere vrydommen, den op-slaghen voor-merkte van allerley goederen en waeren tusschen *Venloe* en *Mondijk*, ende van hun borgeren over eenige verburghde broeken niet te vueren buyten de *Stad*, en verbiedende zyne pachters van de tollenaer aldaer, weerden ofte wijn-tappers te worden. Ende zoo voort.

18. Men zeght, dat *Reynalds* by-slaepe vrouw *Eleonore* door eenige oor-tuyters en snoode raed-geevers, over de † opdrachtigheyd van haer aensicht, by haer man verdacht gemaekt zijnde van lazery ofte besmettinge, na dat sy een wijl op haer zelven hadde gewoond, ter gelegener tijd

† De brief hier van word op 't eerste Boek in de Beschryvinge van *Venloe* in-gevoeghd.
‡ *Berchemius* noemt het *altum faciei colorem*, dat is een hooge en bloozende verwe. Ick en zoude van dese lomperyen en kleynigheden niet vermacnen, ten ware de Heer *Pontanus* in twijffel stond of daer door een poefelachtigh en op-gewollen aensicht, ofte een zoel en donker-veruygh wezen gemeynd word.

leydende

* Siet op bek jaer 1329.
† Siet op bek 11. hoofde stukke

1343

och
gnae
iaer † *Fasom*
zel. *Audom*
st-ri, *Odo*
te *maropik*
be-
elij-
rot-
de
eren
nde
n de
and
van
wt
obert
die
daer
de-
om
yten
nen.
leek
men
af-
den
Bur-
obert
bove
pe-
yld.
al te
de de
ge-† *Aris*
oor con, *Geb*
gen in *Ant*,
voor
gen
uard
ver-
nick
ven.
met
was
e op
en-
lark
nde
sche
hae-
toe-
een
sttel
ster-
len.
Bili-
ceen
de de
rop-
eder
der
het
loor
van
after
uard
van
ter
n tot
ver-
ven.

leydende hare zoontgens *Reynald* en *Eduard* aen elke hand, ende op haer bloot vel met een fijn zijden-hembd en boven met een tabbaerd bedeckt, alzo na 't hof van Nymogen is toe-gewandeld: daer fy haer man, die met de Staeten van 't Vorstendom in gespreck zat, aengaende, en beyde over-kleeden tot de schacmelheyd neder-schortende, in de volle vergaedingh met weenende oogen tot dese reedeningh wt-borft: *Mijn Heer, hierben ick, deemoedelijken vorderende, dat over 't gebrack van mijn lichaem my aengestreden kennis genoomen werde, en oogen-schijn of ick eenigh quaed zeer ofie vuylyghed op en onder de leeden hebbe, dan eer gaef en fris ben, gelijk een vrouw behoort te wesen. Die hier aen mijn zyd staen zijn onse kinderen, die van gestaltenis en zeeden hun vader niet en zijn te ontkennen. Zulke vruchten hadden wy buyten twiffel meer by een verwecke, indien de klappers tusfchen beyde niet waven geloopen. Daer sal (mogelyk) een tyd koemen, dat Gelderland, ziende hare Vorsten met ons zaed wt-gestorven, dese scheidinge sal betraenen.* De Vorst merkende nu de valtheyd van den laster, en zynen vorige licht-geloovigheyd boetende met een inwendigh berouw en diepe zuchten, bleef met zyne Raeden half-bedonderd zitten. De wychelaery van *Eleonore* was ook niet ydel, nademael haer tweede zoon *Eduard* wt de manlykestam van Nassouw de laetste was, ende naer hem de Vorsten van Gulich, en wijders de Heeren van Egmond, gesprooten wt de dochter en nicht van *Reynald* den tweeden, door eenzijd-

val Gelderland hebben be-erft. *Reynald* zelf zoude (gelijk de sprack gaet) dese onheylen en de daer na op-gekoemene burger-oorlogen beyde zyne zoons hebben voor-gespeelt. Onlanx daer na op den 11. ofte 12. der wijn-maend is *Reynald* tot *Arnhem*, zoo hy binnen zijn Hof den Gods-dienst pleegde, heel schieyken ende met gefonder herten wt de wereld geruckt, vallende wt zijn stoel en den hals breekende: hoedaene geweldige dood hem te voeren van zyne zufters, *Clarissen* Iuffrouwen binnen Kolen, over 't mishandelen van zijn vader zoude zijn gedreyghd geweest. Door welke onbeleeftheyd soohy zijn naem niet en had zwart gemaect, zoude zijn leeven hebben konnen tot een voor-schrift dienen aen de dapperste en geluckighste Veld-heeren van zynen tyd. De lust van zyne onder-druckte vrienden op te richten sterker zijnde, dan die ont zich zelfte vergrooten ende het verlos van zynen voor-zaeten weder in te haelen, had hem meermaels het zwaerd doen wt-trekken ende eens anders voordeel beiaegen. Zijn heersch-tyd was in alles 24. iaeren; want hy acht iaeren by sijns vaders leeven, twaelf iaeren als *Grave*, ende vier iaeren als Hertogh de landen heeft bestuyrt. Het lijk iste Monikhuysen by *Arnhem* ('t welk hy had doen stichten en met rijcke in-komften begiftighd) ofte, zoo de meeste gevoelen, te *Gravendal* in 't voorste kercken met groote eer en rouw ter aerden besteed.

Vermits de Heerlijkheyd van Buyren (waer van op 't iaer 1343. en elders word vermaend) naderhand in 't geheel aen de Vorsten van Gelder is gekoemen, daer na ook tot een Graetfchap verhoogd, ende eyndlijken door 't houwelijk van de eenige dochter van *Maximiliaen* van Egmond het huys van Nassouw aengerfd, zal 't niet ondienstigh zijn, tot naerdere verlichtinge van 't volgende, hier mede by te stellen de by ons in veele deelen vermeerderde

S T A M - V E R T O O N I N G E
D E R
G R A V E N van B U Y R E N.

I A N Heer van Egmond, heeft wt *Guida* van Amstel Vrouw van Yffelsteyn verweckt

A R N O L D Heer van Egmond en Yffelsteyn, die by *Solente* dochter van den *Grave* van *Leiningen* won

I A N 22. Heer van Egmond, getrouwd met *Marie* }
van *Arkel*, ende vader van }

W I L L E M stierf kinderloos.

A R N O L D Hertogh van Gelder, &c. die vader was van *Adolfen* groot-vader van *Karel*, beyde zyne na-zaeten. } W I L L E M heeft door af-stand van zijn broeder de Heerlijkheeden van Egmond en Buyren, van zijns ooms wegen *Yffelsteyn*, ende van zyne moeder *Leerdam*, *Schoonervoort* en *Haestrecht* be-erft. Is in de Stad *Grave* in 't iaer 1483. bezyden zijn broeder den Hertog begraven. Zyne vrouw was *Walburg* dochter van *Frederick* Gr. van *Meurs*. Zyne kinderen. }

I A N

IAN eerste Grave van Egmond, getrouwd met <i>Magdaleen</i> dochter van <i>Frederick</i> Grave van <i>Verneburg</i> , ende vader van	} <i>FREDERICK</i> vā <i>Egmond</i> Heer van <i>Ysselstein</i> werd in 't iaer 1492. door <i>Keyfer Maximiliaen</i> gekoosen eerste Grave van <i>Buyren</i> . Zyne vrouw <i>Aleid</i> dochter van <i>Geeraert</i> Heer van <i>Kulenburg</i> maekte hem ook Heer van <i>S. Martensdijk</i> in <i>Zeeland</i> .	} <i>WILLEM</i> teelde by <i>Margriet</i> van <i>Heefwijk</i> , weduwe van <i>Pet. Vert</i> , twee dochters, waer van d'eene onnoofel was, en d'andere getrouwd aen de <i>Graven</i> van den <i>Berge</i> en <i>Varrenburg</i> .	} N. de oudste dochter was gepaerd met <i>Bernhard</i> Grave van <i>Benthem</i> . <i>Elizabeth</i> met <i>Gijsbert</i> van <i>Bronkhorst</i> , en daerna met <i>Ian</i> van der <i>Aa</i> , Heer van <i>Boukhoven</i> . <i>Margriet</i> met Heer <i>Ian</i> van <i>Petterthem</i> . De vierde dochter was <i>Klooster-Ioffer</i> te <i>Renkom</i> op de <i>Velouw</i> .

MAXIMILIAEN. WILLEM. IAN den tweeden Grave van Egmond.	} <i>IURIEN</i> Bisschop van <i>Ulrecht</i> . <i>PHILIPS</i> .	} <i>FLORIS</i> van <i>Egmond</i> , Grave van <i>Buyren</i> , Heer van <i>Ysselsteyn</i> , <i>Leerdam</i> en <i>Martensdijk</i> , Ridder van 't gulde <i>Vlies</i> , heeft <i>Leeuwaarden</i> in <i>Vrieland</i> 't welk van de <i>Gelderse</i> was belegerd ontzet, en <i>Dockum</i> in 't iaer 1516. gebragt onder het gebied van <i>Keyfer Karel</i> den vijfden. Is gestorven in 't iaer 1528. Zyne vrouw was <i>Margriet</i> van <i>Bergen</i> , dochter van <i>Cornelis</i> Heer van <i>Sevenbergen</i> ; waer wt zijn gebooren

KAREL. LAMORAEEL Gt. van Egmond, Prins van <i>Gaveren</i> .	} <i>MAXIMILIAEN</i> van <i>Egmond</i> Grave van <i>Buyren</i> &c. <i>Stadhouder</i> van <i>Vrieland</i> , en Ridder van 't <i>Vlies</i> , die <i>Keyzer Karel</i> heeft gedient tegen den Hertog van <i>Saxen</i> en <i>Landgrave</i> van <i>Hessen</i> , en overleeden is op het iaer 1548. Zyne bed-gezelle was <i>Françoise de Lanoy</i> , dochter van <i>Hugo</i> Heer van <i>Kelincourt</i> .	} <i>ANNE</i> vrouw van <i>Ioseph de Mommoency</i> , en daerna van den Grave van <i>Hoern</i> . De tweede dochter trouwde aen den Heer van <i>Arrenbergh</i> .
PHILIPS. LAMORAEEL. KAREL.		

ANNE van *Egmond* Gravin van *Buyren*, Vrouwe van *Ysselsteyn*, *Leerdam*, *Martensdijk* houwelijk aengaende met *Willem* van *Nassouw* Prins van *Orange*, werd moeder van *ANNE* en *PHILIPS* Graven van *Buyren*.

Als dese zonder lijfs-geboorte af-storven, zijn het *Graeffschap* en haer vordere goederen vervolgens ge-erfd op haer halve broeders de Vorsten *MAURITS* en *FREDERICK HENRICK*, ende worden huyden bezeeten by des selfs eenighften zoon Syne Hoogheyd *WILLEM*, den tienden dies naems Prins van *Orange*, en negenden op de ry Grave van *Buyren*.

REY-

REYNALD van NASSOUW de driede,
Geleyd de Verre, tweede Hertogh.

1343.

19. Na dat de oude *Reynald* in 't graf was befteld, is op fttaande voet zijn zoon *Reynald*, oud omtrent tien ofte elf iaeren, duyrende al noch het Keyferdom van *Lodewijk* van Beyeren, eenhelliglyken naer oude wijze voort tweeden Vorft van Gelder en Grave van Zutphen wt-geroepen. Dan de Steeden vermits zijn teeren onder bezorghd zijnde voor eenige naekende ongemaeken, verbonden fich met den anderen, alle geweld en ongelijk te willen af-weeren, ende de eenigheyd in 't gemeen en gerechtighyde in 't bysonder voor te ftanen. Behalven de vier hoofd-fteeden waren aen een gekeetend de Steeden Gelder, Emmerick, Thiel, Salt-boemel, Harderwijk, Doesburgh, Goch, Dorechem, Lochem, Venloe, Nieuftad, Gent, Maes-bommel, Wageningen, Elburg, Hattem, Erkelens, en Echt. De Harderwijkers kreegen ten zeventijde geweld-brieven van *Walraem* Biffchop van Kolen, om onbefpeerd in dat Stift ende zoo binnen als buyten de Stad te verkeerren en hunne neeringh te doen. Doch de Grave van Gulich en andere, die met *Reynalds* halve zusters wt *Sophie* van Mechelen getrouwd zittende, haer wouden behelpen met de houwlijcx-voorwaerden tuffchen *Reynald* en *Sophie* opgericht, dat de lijfs-vrucht van *Sophie* het Vorftendom alleen zoude be-erven, wierden in 't ongelijk gefteeld, en de spin-rocken buyten geflooten. Op 't volgende iaer zijn de keuren en voor-rechten van Nymegen, op het ernstigh aen-

1344.

houden van de burgery, door den Hertogh beeedighd, ende op nieuws bezegeld, ftellende tot waer-burgen *Diderick* Grave van Meurs, *Henrick* van Haeps, *Jacob* van Mirlaer, *Willem* van Broekhuysen, *Arnold* van Arkel, *Clacs* Tegnagel, *Hubert* van Linden, *Walrick* van Zuylen, *Sibert* van Keffel, *Geeraert* van Afwijn, *Henrick* van Gent, ende *Henrick* van Kriekenbeek Ridders, neffens *Arnold* van Harlar, *Walter* van Dornick, en *Diderick* van Keppel, zyne vrienden en Raeden. De Vorft zoude in de Stad moegen koemen met acht wt-geruffte paerden; ofte twee riddler-maetige luyden met acht gewapende paerden; de Grave van Meurs met niet meer dan vier, en d' andere alleen met twee vuyteron moegen binnen rijden, ende niet vertrecken voor dat alle na behooven ware befchickt. Eyndelijken zonde in de plaets van yeder af-ftervende borge een ander effen beftendigh gekooft worden. In die dagen hebben * vrouw *Eleonore*, zich draegende als Hertogin van Gelder, ende *Ian* van Valkenburgh Heer van Borne en Sichart, aen den Raed en Gemeente van Doesburg gegeeven een verzegelden fchadeloos-brief wegen zeeckere burgh-tocht van 1430. ponden, die de gedachte Stad neffens andere, tot beyder behoefte en begeerte, van *Ian* van Kulenburg Heer van Woudenburgh hadden op-gelicht. Op dit iaer is *Adolf* van der Mark Biffchop van Luyk, de bloed-verwand van *Reynald* en opper-kamer-raed zijns vaders, een zeer befcheyden en vernuftigh man, wt zacke die van Dinant drie van zyne gezinde hadden omgebraght, van hart-zeer geftorven, krijgende tot een na-volger fijns broeders zoon *Engelbert*. Dees was ter nauwer nood in zijn ampt getreeden, wanneer daer een nieuwe oorloghs-vlam in zijn Bifdom begon te blaeken, na dat die van *Hoey*, geftijfd, zoo men gifte, met de Brabandfche troppen, de zelve Stad en 't Slot tegens den Biffchop hadden doen verzeeketen. Hertogh *Ian* van Braband zich verlaetende op de byftand van *Reynald* van Gelre fijn schoon-zoon (als de welk in onder-trouw zat met zyne dochter *Marie*) heeft op de beede van den Biffchop een machtigh volk tegen de Luykenaers by een gezaemeld. Beyde legerslaegen by *Helmond* op 't veld *Turmes* malkanderen in 't geficht, daer Vorft *Reynald* omtrent fijn elfde ofte twaelfde iaer van fijn schoon-vader weerbaer en tot een krijghs-man wierd gemaekt. Als voort daer na de flagh aengingh, zijn 'er naer een ongenadigen kamp (zoo men de Gedenk-fchrijvers magh gelooven) over de 32000. † Luyker-waelen op de plaets nedertgefallen.

† De Schrijvers van die eeuw fchrijven zomtijts koeyen van kerffe-boomen, en maeken nergens min zonde van dan van groote reekeninghen te maeken, na de maet vande gunft, wangunft ofte andere herts-tochten daer fy van worden bezeezen; voor al in 't op-tellen der dooden, die fy wt het oude fpreek-woord wel weeten dat niet en bytten, ofte haer van onwaerheyd konnen over-tuygen. Nauwix vind men een blad dat met een logenie ofte anderhalf niet en is bogooten, 't welk de Heeron Moncken (om

(om dat de wereld doch wil bedrogen zijn) met een abelheyd weeten wt hun wijde mouwen te schudden: nauwix een veld-slagh, daer sy geen dubbel key: en gebruyken, ende, als of sy bevoerd van handen waeren, in stede van 100. niet een 0. en zomwijlen wel twee by en lappen. Hier van heeft men levendigh en tasterijk berijst in de Tijd-boeken van Brabant, Holland, Gelderland, Luik, ende in 't gemeen van alle volken. Sy hebben ons willen wij: maeken, dat de menschen doen als padde-stoelen langhs de wegh wiesfen en op eene nachte volmaekte wierden, ofte, als de Yfsebe Bernaques en Schotsche gansen aldaer gezeyd Platijfsen, van de boomen af: vielen, gelijk het in de eerste wereld toe-gingh, cum populos annosa creavit Fraxinus, & foeta viridis puer excidit alno; op dat ick de woorden van Statius Papinius op dese gelegendheyt te pas bringe, die meerna den zin als na den letter verzaeld sijnde dus luyden:

Doen't volk, zoo dick als gort, viel wt de oude effen,

Een groen zuygelingh wt zwangere cipressen.

Dese maerschouwingh heb ick eens moeten doen, hoewel die meemaets kan te stede koemen.

Aen Reynalds zijde bleef mede het puyk van adel, te weeten Hubert Schenk Heer van Kuylenburgh, Robert van Arkel Heer van Asperen, Balduin van Batenburg, Barthold van Oey Burggrave van Nymegen met seven van sijn geslacht, en andere meer van dien gemeynen hoop. Dese krijgh was streng ende daerom niet langduygh, ende wierd op 't zelve pas zoo af-geleyd, dat de burgery van Hoey, na dat de Hertogh het volk van bezettinge wt de Stad hadde gelicht, van den Bisschop in genade is ontfangen. Op den vier-dagh van H. Frans is Margriet van Gelder, dochter van Sophie, in de bloem van hare ieughd geheemeld, als nu hare moederlyke nalatenschap en de stactige landstreek van Mechelen door verkoopinge aen vreemde handen was gekoemen. Wanneer 'siaers daer na Arzevel wt laet en tot dienst van Koningh Eduard met een sloop van gewapende te Gent was binnen gereeden, acnhoudende dat, volgens het voort-werpsel van wijlen Hertogh Reynald, Lodewijk Grave van Vlaenderen Philips de Valoys verlaetende, Koning Eduard als Opper-leen-heer trouw zoude zweeren, ofte anders door de Vlamingen worden onterfd, ende Eduard Prins van Wallis in zyne stede beroepen, quam de kodze voort op straet, schreeuwende Ian alleman met groot gebaer, dat men dien eer-vergeeten Zegelwaerder den beek zonde breeken, die sijn wijken Over-beer eerst had wt-gezooen, ende daer behalven noch zocht met sijne kinderen te ontgoeden. Dese bohey kond Arzevel, hoe smeekelyken hy ook het graeuw wt sijn venster toe-sprack, niet stillen, maer wierd met kracht wt het huys gesleept, ende (zoo andere seggen) sijn hoofd in een bygelegen stal met een bijl op-gekloufd door een schoeylapper, die alzo met een scherm-slagh wrook sijn over-heerd Vaderland, ende sijn eygen vader dien Arzevel voor desen ter dood hadde verweesen. Eduard die sich met een vloek tot wrack had verbonden, wierd op 't leest door veel gevleys van de overige Steeden, voor-wendende van dien moord onbewuften onnossel te zijn, doch niet voor dat die van Gent en Vlaenderen op nieuws hadden gezworen, neder-gezet.

20. Willem van Henegouw de vierde van dien naem Grave van Holland, een geweldige maght by een hebbende om Oost-Vriesland te besprengen, was daer mede op desen tijd onvoorziens voor Utrecht geruckt, welke Stad hy by de ses wecken rond-om hield beslooten, ende met onder-graeven, schieten, en andere werken zonder op-houden plaeghde. Als de burgery geen minder tegenweer gebruykte, ende de Grave zelf in zyne enklauwen wierd geschooten, is Bisschop Arkel ter goeder tijd van buyten 's lands aengekoemen, die den Grave sijn voort-helper lichtelyken vermorwde, wiens grimmigheyd en oorlogh op eenige bloote scheld-woorden, de burgers ontvallen ende by hem al te hoogh op-genoomen, waren gegronde; te meer, na dat zomminge wt de zelve een voet-val voor hem hadden gedaen. Van daer zoud het den Vriesen gelden; in welken krijgh ick niet en bevinde dat hem Reynald heeft in-geteeken, als die zelf een hoekien van Vriesland, te weeten den streck van Vollehoe bezat, ende, wt kracht van de Keyferlyke

* brieven aen sijn vader en voor-zaten verleerd, gerechtigd was tot gants Vriesland, zoo verre het niet en stond onder den Hollander. Alles tot den tocht vaerdigh zijnde, heeft de Grave by Enkhuysen sijn volk in-gescheept, om na 't overzeylen van het zuyder-meer aen geene zijde te landen. Doch de vloot door storm ofte andersins van een verdwaelende, is noch op eenen tijd noch opeene plaetse aengekoemen, hoewel alle de Schippers haer loop op Staverden hadden gericht. Deen by die Stad stond het nu vervallen Klooster van Odulf: aen de zuyd-zijde van 't welke Ian van Henegouw met een gedeelte van 'theyr stille hield, die voort aenland treedende op een bende Vriesen aenviel. Dewijl dese ruggelen en op het naefte Klooster wyken, en de Henegouwer ze na-zet, heeft het by-geleegen leger der Vriesen daer na toe gehaest, en dese voor-toppen door een schieliken aenloop schier tot den laefften man verdelght. Daer na quam Willem zelf met het groot leger en zyne lijf-bende (waer onder veele hooge stands-luyden, en de bloem van den adel) Noord-waerts van 't gedachte Klooster anker werpen. Maer zoo hy vast doende was om sijn onbereyd en ver-kloemd volk aenland te helpen, hebben de Vriesen, noch besprenkeld niet bloed en moedigh op hun vorigen zeegen, de Hollanders wederom verrasselyken aengingrepen. De Grave niet wetende wat den zynen was weder-vaeren, ende wt eygen aert eer-suchtigh en onverzaeghd, heeft daer op zyne knechten, zoo veele hy 'er by de hand hadde, by een en in de wapenen gebraght, ende de vyanden van sels in 't geinoet gelooen. Dan over-stolpt van de menighe der Vriesen, die van alle kanten by een krielden, is ten leffen, naer een manlyke verweeringe gestruykeld. De andere noch laeter over-koemende benden wierden insgelijx onthald, behalven eenige weynige die 't leeven op hun voeten van daer droegen. De Vriessche Schryvers melden, dat 'er foo door 't zwaerd als in 't water en modder zijn om-gekoemen omtrent 18000. mannen, ende onder de selve 240. Edelluyden van aensien. Vriesland heeft op sijn eygen bodem noyt schooner over-winnings behaald, dan dese. Soo worden de kloekste Veld-heeren dickwils door haer hoogh-moed verleyd en bedrogen, sonderlingh op een vreemden grond, daer alles onveyligh is en geene Steden of legers

* Siet hier
voers op het
II. en 14.
hoofd-stuck

bo-
etot
wick
ock-
ubert
effel
ende
Ar-
kerick
Vorst
vriste
acht
niet
terom
v das
gude
nder
agen
e als
* Er
urgh
chis
G-
vitas
Dudery
van
ffens
n Lau
dden
Mark
Re-
zeer
van
ge-
etot
Dees
den,
zijn
toey,
sche
Bil-
Ian
van
welk
arie)
tigh
seld.
rmes
nald
sijn
man
aen-
(zoo
over
det-

rijds
crin
den,
ndere
voor
oude
ofte
wijx
nder-
acken
(om

om zich te bergen. Dan defe ramp was den Henegouwer van boven befcheerd en langh voorgezeyd van Grave *Reynald* van Gelder den eerften, wanneer hy, gelijk voor heen aengetoogen, als getuyge ftond over den doop van *Willem*. Na zyne dood is het Graefchap op zyne zufter *Margriet*, vrouw van Keyfer *Lodewijk*, vervallen, die haer zoon *Willem* op ftaende voet naer Holland af-fchickte. Op't volgende iaer heeft Biffchop *Engelbert* weder fpartclingh gehad, en een nieuwen doch mis-luckten ftrijd moeten waegen met zyne Luyksche, waer in ook *Reynald* van Valkenburg, een krachtigh lief-hebber van het huys van Gelder, is gefneuveld; hoewel *Engelbert* zyn broeder den Grave van der Mark, *Ian* Koning van Boheemen; met zyn zoon *Karel* en andere krijgsh-helden aen de hand hadde.

21. Na dat Koningh *Eduard* met meer dan 1000. fcheepen in 't begin van de Hoy-maend na Normandyen was gezeyld, is kortz daer na gebeurd de gedenkwaerdige ftagh van *Cressy*, welke wy, om de nauwe verbintenis tuffchen *Eduard* en 't huys van Gelder, qualyken moegen voor-by gaen; te min, nademael *Reynald* op 't felve pas in zyne groene iaeren, met een cleyken fleep van hovehingen en etlyke benden van wt-fchor, zyn oom den Koning was gaen begroeten ende een ruymen tijd by-gebleeven. *Eduard* dan ten hooghften geftoord zijnde, dat Koningh *Philips* vele van den * Bretonfchen en Noordmannifchen adel die met de Engelfe een lijn trocken, naer *Parijs* als tot een ridder-gevecht af-gelockt ende onder 't zwaerd hadde doen knielen, ook neffens andere *Godefroy* broeder van den Grave van *Haricourt* after-bax veroordeeld, heeft *Godefroy* tot Maerfchalk van fijn leger verkoofen, ende den wt-keur van geheel Engeland en Yerland aen de Franffe zee-fttrand, eerft te *Cherburg* en daer na te *Harfleu*, aen land gezet. Terftond heeft hy

* Vid. Pontan. pag. 238.

* Caven-tanum.

* Cado-mum.

* Pifcia-eum.

* Fanum S. Dionysij

hy eerft eenige weder-ftand, en ftuerde derhalven 10000. mannen voor wt om het over-koomen te befoeken. Dan na-richtinge krijgende dat hem *Philips* met de heele macht op de hacken volghde, week al vluchtende na *Fontaine-bel-eau*, waer omtrent hy, naer een bloedigh treffen met eenige Franffen die den ftroom bewaerden, zich met geweld een wegh opende. 't Geluckte hem, dat ten tijde van 't gevecht de ftroom by 't ebben van de zee af-loopende bequaem was om over te waeden, ende na weynige uyren weder zwellende den Franffen Koningh met de zyne af-floot, die zich doen wt nood op *Abbeville* verwoegde, om den vyand, dien hy gifte wt blooheyd weder na de zee te vluchten, met den eerften aen te packen. *Eduard* beeter gemoed zijnde dan hy zich geliet, vond goed aen 't bofch van *Cressy* omtrent *Abbe-*

vile in *Picardyen* fijn eygen erf-goed de Franffe te verbeeyden: ende *Philips* wenfte voor dien tijd niet meer dan dat hem defe vogel niet en moght ontfchappen.

22. *Eduard* plaetste fijn iongen zoon *Eduard* met zyn beftierder den Grave van *Haricourt* aen 't spitze. Het middelste gelid mede van adel en volk dicht bezaeyd, ftond naeft aen 't bofch. In het dreed was *Eduard* zelf, de aenvoerder van den rey. Voor de ftaegen gingen de lafter-woorden, en de tongh maecte het bloed heviger en de handen rapper tot moorden. *Eduard* fchold *Philips* voor een zout-verkooper en drijver van de *Saliffe wet*: *Philips* kreet den Engelandert wt voor een wol-kraemer, die in dat iaer geen winft gedaen hebbende, nu een ander zynelanden quam ont-rooven. Middeler wijl is de Grave van Savoyen met 100. ruyters den Koningh van Vrankrijk by-gekoemen, die daer over zoo vol moeds wierd dat hy aen de overwinningh niet eens en twijffelde. Te gelijk liep 'er een gerucht, dat de Engelfe bereeds op-kraemden om door te gaen. Koning *Philips*, om ze te onderscheppen, trock met het kriecken van den dagh door omweegen na *Cressy*. Dan cenige op kondfchap wt-rijdende edelen braghten eerlangh andere tydinge, dat te weeten de Engelfe ftagh-reede ftonden. *Ian* Koningh van Bohemen Veld-maerfchalk van de Franffe ried den Koningh de Genuoifen voor aen te ftellen, op welker boogen hy een groot vertrouwen hadde; naeft hun is het ander voet-volk vervolgens geplaeft. De ruytery wierd in drie onderfcheyde troppen door den Koning, fijn broeder *Karel* Grave van *Alençon*, en den Savoyaerd aengevoerd. De Koningh den raed van den Boheemer voor hoofd niet dervende wracken was echter beducht, dat de Genuoifen van al het fchieten zouden verflauewen, ende den geduynggen hagel van de Engelfe lichte pylen niet konnen wt-houden. *Philips* in 't heette van 't gevecht dit merkende ende verbaeft doortoorn en bangigheyd, beval de ruytery midden door de Genuoifen heen te dringen, welke (niet tegen-ftaende de felle tegen-weer van de fpielfen-drillers) eerft door de bouten vermoeyd zijnde voort van de Engelfe paerden lichtelyken wierd neder-geveld, ende onder andere de Grave van *Alençon*. Doen heeft de overige fchuttery, die fchier alen al het werk befchickte, openen tijd het heele Franffe leger in werre gebragt. Daer na keerden fich de Engelfe met alle hunne macht tegen *Philips*. Om den fchrick te verdubbelen faghten *Eduard* zelf van de hooghte af-rennen, wanneer de Boheemer, die de laetste tropaenmende, fich mede onder defen ftorm vermenghde, ende na een fcherpgevecht in 't zand viel, ftervend met meerder trooft, als hy verftond dat fijn zoon *Karel* gekoozen Roomfch Koning fich foo manlyken was quytende. Voor 't lefte moeft de Savoyard aenhouden, alwaer *Lodewijk* van *Nevers* Grave van Vlaenderen dood bleef. Als de overige zich op de vlucht gaeven, ende *Eduard* den vyand by duyfter niet en wilde na-iaegen, heeft *Philips* fijn heyr, 't welk by na op de helfte was verfmolten, na behouden plaetfen over-gebragt. In defen grouwlyken ftagh zyn vermist 30000. menfchen, elf Vorften, 80. Vry-heeren, ende 1200. ruyters met den draegh-band. 't Is wat zeltzaems, dat *Godefroy* van *Haricourt*, wien's broeder aen de zijd van *Philips* was geftruykeld, voelende een onverwinnelijc leedweefen van fijn

† *Tractus Constantiensis, le pays de Constance.*

Vader-

Vaderland te hebben beoorloghd, vande Engelfse voor den slag quam over-geloopt, ende met de strop om den hals en geboogen knyen voor Philips neder-vallen, die de strop af-ende hem weder in gena-te aen-nam. Na zoo een treffelyke over-winninge legerde zich Eduard voor Calis.

23. Terwijl zich Reynald in 't leger by zijn oom Eduard en moeye Philippe met het wt-schot van zijn volken Raeds-heeren vergat; begon het lichaem van Gelderland ziekelijk te worden; terwijl hy, zegge ick (wt een blinden yver en loutere groots-heyd meer werx maekende van zyne maegen en een geluckiger dan rechtmaetiger zaek te dienen) eens anders hof gingh wyen, was 'er in zijn eygen on-kruyd op-gelacgen; aen-gezien op desen tijd bereeds aen 't sinoo-ken was het yver van oneenigheyd tusschen die van Helgen en Brankhorst, waer van de vonken daer na het geheele land zijn door-gevoloen. Eduard den den sijn neve Reynald behartigende, en gebruykende den raed van zyne zufter de Vorstinne Eleonore, vond noodigh, in 't afweesen ende met believen van Reynald, Grave Willem van Gulich naer Gelderland af te vaerdigen, om het Vorstendom voortwee iaeren te bedienen. Was mede doende om een knoop te maeken tusschen Reynald en Willems dochter Elizabeth. Doch Reynald met hem zelven en de zyne te raede gaende, ende wel weetende dat hy van wegen zijns * vaders handeling niet en stond op vrye voete, maer sijn vleys verkoft was, heeft zich voor dien tijd wel niet weder-barffigh aengestelt, dan zijn slagh waer-geuomen, ende zich, onder 't dexel van na huys te keeren; gekeert na Antwerpen tot den Hertogh van Brabant, en des selvs dochter Marie, zyne over langh beloofde bruyd, openlyken ter kerke geleyd. Ende alsoo des Hertoghs andere dochter Margriet effen te voren met den iongen Lodewijk de Malain Grave van Vlaenderen in onder-trouw was getreden; zijn beyde bruyloften in de Soemer-maend op eenen tijd te Vltvoorden gehouden, ende ook by dese gelegenheyd door Grave Lodewijk de beloofde * koops-penningen van Mechelen aen zijn schoon-vader geschonken. Reynald kreegh met Marie tot houwlijx-goed het gantsche land van Turnhout; vervattende Turnhout, Vechel, Gierle, Lille, Berze, Vorselaer, Marxplat, Arendonk, Weide, Poppel, Ravels, en andere plaetsen. In de Oogst-maend heeft zich Calis meest door gebreck en hongers-nood aen Eduard over-gegeven, die de oude inwoonders het geleyde op-zeyde, ende de Engelfse met heele rotten hier over-braecht, welke ook daer binnen by de 212 iaeren hebben geneffeld. Een weynigh te voren was wt Engeland in 't leger voor Calis aen-gekoemen de Koningin Philippe, hebbende geen minder lof in-geleyd tegen de Schotten, die van de Franse door groot geld, beloften, en eenigh volk waeren bekoord, om de Engelfse de handen t'huys vol werx te stoppen ende van Calis af te loeken. De Koningin siende Koning David door aenbiedinge van een bestand en over-leveringe van Barwyk niet te beweegen, liet het koemen tot een veld-slagh, waer in 15000. Schotten zijn neder-gevallen, hun Koning David gevangen naer Londen gevoerd, ende over de tien iaeren in verseeke-ringh gehouden. Onlanx daer na is Keyser Lodewijk na een heerschappy van 23 iaeren wt de wereld gehaald, maekende plaets aen Karel Ko-

ningh van Boheemen, die al 'sissers te voeren door in-geetinge van den Paus tegen Lodewijk was op-geuorpen. De waerom van sijn dood was de vallende ziekte, ofte (zoo andere geloo-ven) † vergif hem in-gegeven door Iobanne weduwe van Albert van Oostenrijk zyne gemeen-saeme vriendin, 't welk hy door 't ryden en schud-den (alzo 'er geen ander raed voor handen was om tot bracken te koemen) poogende wt te dry-ven, dood van 't paerd ter aerden is gevallen.

† De boose Geest, die een moordenaer is van den be-gin, heeft altoos duyzend vonden geweten en sijne trouwanen aen de hand gebad, om het zaed Adams zoo met geweld als met list aen kant te helpen. Zoo hebben wy voor heen geboord, hoe de Keyseren Otho de driede en Henrick de sevende a' een door een paer hand-schoeyen en a' ander door een misse-brock zijn om-gekoemen. Karel Dolfijn van Vrankrijk en man van Iacoba van Beyeren stierf door het aantrecken van een harnas, ge'ijck Hercules door het aendoen van een vrouwen tabbaerd; Francois de tweede aen 't vergif 't welk in zijn oor was gegooten; Ladislaus (zoo ick wel ontboud-ten hebbe) Koningh van Hongarijen aen een beet van een appel, die met een mes midden was door-gesneeden. De Turken hebben al noch een lichte handje, om in den oorlogh de lucht te vergifigen, als mede om door de bloore reuk van een neus-doek yemand te vergeeven: andere besmeeren tot dien eynde de ringen, reeten ofte kloppers vande deuren; 't welk zoo gevaer'ijck niet en is door het denraeken met de hand als wel door het rieken: om dat de menschen voor een gewoonte hebben na den neus te voeren en door een snop op te trecken zoo daer yee aen hun vingeren blijft hangen: zommige zetten hun schijn-vrienden kars-koppen voor, in plaets van konijnen: sptyzen de luyden op donkere avonden een bitend sap in 't gezicht; 't welk ze van langer hand doet quijnen; dickwijls ook sterven, ende, op de wijze van loogh ofte pockens, het vel en vleys tot de botten af-knaeght. Ich en wil niet veel spreken (om dat het al te gemeyn ende eensdeels zoo boven mijn begrip, als buyten mijn teemis) van tooveryen, van Spaensche ruyzen, van liefde kuyds noch van de spijse, wijn, geoes-drinken, mochte ook van bonten, kogelen, putten, stroomen te ver-gifigen. In oude tijden zijn 'er gevonden die Chri-stienen wouden zijn, en tot bederf van de Christenen (o grouwel!) kalk onder het meel, ende ick heb een boos-wicht gekent die 'er ratte-kruyd onder hadde gemenght. De rechte voor-heerschende (ende God geeve dat hy lang magh heerschen) Keur-vorst van Brandenburgh draecht al noch in sijn voor-hoofd de vlecken van een in-geuomen doch onschade'ijck vergif, ende heeft het, dat hy noch leeft, Gods barm-hertigheyd (die op alle menschen en schepsels, doch meest op sijne aerd'iche Stad-houders en verkozen hoop een altoos-waekend oogh is hebbende) ende niet sijne vjanden dank te wyten. De Spaniards en Italiaenen zijn meesters in dit hand-werk, waer van eertijds twee zich lieten buyren, om Mark-grave Ernst van Durlach op een gasterij om te bren-gen, door bebulp van een pup-kan hebbende van binnen een dubbelen loop ofte goote, waer wi men met een greep vande vinger oste door het dracyen van de kan, aen a' een zuivere, ende aen a' ander

* Veritatem huius rei contra negantes solide astruunt Cl. Scriver. ad Chronic. Holland. & Buchel. ad Heidam pag. 238.

vergiftige wijn konde schenken. Dit, vermits de Mark-grave belet was om te koemen, mis-lucke zijnde, hadden sy een wassen-beeld met zekere bezweeringen toe-gerust, 't welk tegens 't vuur geleyd zijnde en smeltende hem door reeringe zoude doen vergaen: gelijk Reyd zulx naerder verbaelt in zijn elfde Boek op het jaer 1594. Ziet mede, zoo 't u niet en verveelt, Barclaius een man zonder weergaede, in het tweede Deel van zijn e Argenis, daer hy handelt van den arm-band die aen Poliar-chus was gezonden. De Engelse Koningin Elizabeth zoude door een zadel leggende op haer rijd-paerd zijn vermoord geworden, had by alle geluck effen te voren een van haer hovelingen, die een weynigh op de zadel leunde, daerbyken niet dood gebleven. Men stroyt wt, dat eenige Grooten, die Paul Adriaen van Utrecht moede waeren en gemeek hadden dat hy een zonderlingen smack had in versche vygen, zelfs de vygen op den boom hadden vergiftigt ende al zoo zijn dood verhaest. Van gebeyken wil men zeggen, dat zommige beyders, wetende dat Paus Sixtus de vijfde in syn toorn al wat hem voor de hand lagh onder syn neus en mond plaght te douwen, hem door een opgezocht verrijt eerst gram hebben gemaect, ende dat ziende een roos ofte ruykertien (om dat het vergif onder de liefelijcke dingen zich aller-best kan verbergen) voor hem op de iaesel gesmeeten, van welkers reuk hy kort naer na zoude zijn gestorven. Doch om dat de Schryvers daer van zeygen, wil ick voor de waerheyd van dese twee laatste geschiedenissen niet instaen. De hoog-wijs * Bacon, wysen Canselaer van Engeland zeyt, dat in onzen tijd de West-Indiaenen het schadelijcke vergif bereyden door onder-menginge van bloed, wet ofte vleys van menschen; ende dat veele hexen ofte tooveressen en vergif-maekers zoo by de Heydenen als Christenen veeltijds menschen vlees eeten, om, zoo 't schijnt, haere inbeeldinge door vuylen en scherpe dampen te versterken. De oude vertellen van een meyd die met vergiftige leyden was opgevoed, welke haer, vermits het gaduytigh gebruik, niet en deerden, dan wel de iongmans die ze bestiepen, ende daer door in zoo een vasten slaep raekten, dat sy namaels niet weder wacker en wierden. Omtrent 20. iaeren geleden was 'er in Italien een drolligh konstenaer, daer de heele wereld van waeghde, ende die by zommige vooreen Gods iolk en grooten Heyligh, by andere weder vooreen Tege-Christ wierd gehouden. Dees, nieuws-gierigh om der leyden krachten te kennen, had van gebeyken, als een tweede Mithridates, syn lichaem van iongs op gewent om de doodelijcke leyden, als gewoonlijk voedzel, in te zwelgen en te verdouwen: zoo dat hy met syn aeffem zoo veel quaeds deed, als de wintersebe * koude van Noorweegen, ofte een Bazilisk met syn gezicht: alle die quaemen om hem te bezoeken ofte te vatten, wierden zelve de gevangens van hun gevangen: de handen die zich tegens hem wt-streecten wierden alle verdord, als die van den Koningh Ieroboam, doen hy den man Gods bevalte grijpen, 1. Koning. 13. 4. Hy was gelijck de vis, by de latynse geheeten Torpedo, ende by ons ick en weet niet hoe, die den angel in de keel voelende, op de wyze van de andere vissen, niet en spartelt of tegen woeld, maer in de wateren een bedriegelyk vergif gaet wt-schieten, waer van de visser sijne handen voort stijf en verkloemd vindende syne vanghste moet laeten vallen. Zoo ook alle die den Italiaen naderden, vielen heel schielijcken dood by hem neder, niet anders dan of sy het hoofd van Meduze hadden aengesien, ofte

van den blixem waeren getroffen: 't welk ook zomtyds een grooten hoop volcx, in de kerken ofte elders by een synde, weder-voor daer hy in-quam. Samgat sloegh 600. Philistynen met een offen-stock, 3. der Rechter. 31. ende Simpson 1000. der zelver met een ezelt kinne-backen, 15. der Recht. 8. Door de schaduw van H. Peter wierden de kranke gezond gemaect, 3. der Handel. 15. Dees maecte in te-gendeel de gezonde door syne bloote schaduw krank, en doode ze zonder hand ofte vinger wt te stecken. Dit duyde vast een ruymen tijd, tot dat byten lesten door eenige gerechts-dienaers, die zich niet tegen-gif wel hadden gewaepent, gegreepen en oer lang in de gevangenis wierd gedorghd. Ick weet wel dat men dese duyvelsche bedreyeryen niet en behoort, ook, zonder schaemte, gevaer en aenstoort van de slechte leyden, niet en kan aen den daghbrenghen: zoo men zulx niet en dede wt een goede meyninge, ende tot waerschouwinge zoo van de les-boofdsage ieuighd, als van de Grooten, die veeltijds op beste koolen staen ende met veele haeters en iage-leggers of geplaeghd of gedreyghd worden; om zich voor schyn-beyligh onthael en vergiftige giften, als een vogel voor het lijn, met ernst te wachten. Waer van Martiael, hoewel in een andere gelegenheyd, zeer wel zeyt:

Imitantur hamos dona. namque quis
nescit
Avidum vorata decipi scarum musca?

Ick zoude veel breeder meyden, zoo het hier plaetz gaf ende myniet en verstroot dit quaed zeer lang te handelen. Daerom wil ick af-breken,

Afin qu'en offensant des Saints l'oreille
tendre,
Ie ne les semble plus enseigner que re-
prendre.

De Luykeners verhoovaerdighd op den slagh van 't voor-leeden iaer, bestonden op desen tijd hun Bisschop Engelbert weder den neck toe te keeren, eeniger Heeren huysen onder 't aenvoeren van een meulenaer wt te rooven en te verbranden, daer nevens het Slot Arcantieu aen de Maes, eenleen van Brabant, door een beleghe te benauwen. Dan de Bisschop na oude wyze de Hertogen van Gelre en Brabant tot hulp vengende, heeft op nieuws over de 1400. hoornwoedse Luykeners verslaegen. De Gelderse droegen zich hier seer ridderlyken; alzo de vyanden by de 30000. mannen sterk haer eerst aenboord quamen. De Brabander dit ziende, viel met den Grave van Loen Diderick van Hensbergh de Luykeners van afteren in den stert, en mackten alzo haer geheel leger te schanden. Op dit verkreegen geluck zijn wyders de Steden Hoey en Thuyt bemachtighd, † S. Truyen en Luik gedwee en onderdaenigh gemaect, ook de Schants van Malen, tot after-deel van de Brabanders te voren op-ge worpen, geslecht. Op 't eynde van 't iaer, na vele treurige Son- en Maenzwijmen, heeft zich doorgaens in 't Christendome een vreeselijck pest-vuyt ontteeken, 't welk de kerk-hoven met dooden vermackte, ende in vijf iaeren het rechte driedeel der menschen verflond. Binnen welken tijd de drie * opper-dwaelsterren van Saturn, Mars en Iupiter eens zijn vergaderd geweest in het teyken ofte de woonghe

† Sarcinium, sive Fanum Trudonis.

* Sylv.
Sylvar.
aphorism.
26. Cens.
1.

* Vid.
Barcl.
in Icon.
Anon.

* Placet

† Extant
litterae in
G
romis
d
Dieburg. d

van

* *Aqua-vanden* * Water-man. Hoedanige gestaltenisse des lichts men mede vernam in den iaere 1120. wanneer de Góds-gaue insgelijx den drien mensch wech-ruckte. Hoewel de verkeerdheyd der Christenen dit tegenwoordige iammer den Jooden te last leyde, als of die de putten en water-beeken hadden vergifighd. Op dit iaer zoud in Gelderland zijn gestorven *Adolf* Grave van der Mark, ende van daer na *Frundeberg* gevoerd en in zynere voor-ouderengraf-steeden geleyd, na dat * hy, gelijk wel eer sijn groot-vader *Everhard* by den vorigen Grave, een wyl tijds onsen *Reynald* de wichtighste land-zaeken hadde helpen beflieren.

24. *Ian van Arkel* Bisschop van Utrecht, die, om zyn Bisdome geene kosten aen te doen, nu in Vrankryk dan in Italien zich sonder wtwendigen pracht hadde geneert, op desen tijd naer huys koemende, verzocht van zyne Steden en onderzaeten een beede, om 't land van Over-Yssel, anders geheeten het Over-Stift, 't welk, wtgenoomen alleen Kampen, de Geldersse in pandschap bezaeten, door wt-koopinge weder in te lossen. Dan alzo *Arkel* de volle schuld van 60000. Geldersche goude Rijders aen *Reynald* en sijn broeder *Eduard* teffens niet en konde tellen, gaf hy middelerwyl te pand de Sloten van *Hors* en *Stoutenburg*. Ten zelve tyde liet de Bisschop aen de grensen van Gelderland *Rbenen* vast maeken, ende met een muyr omringen; gelijk mede *Reynalds* moeye * *Bele* ofte *Isabelle* binnen Kolen een Claiissen Klooster heeft doentichten, waer van sy eerste Vooghdesse wierd. Als in 't volgende iaer de Hollanders het dorp ende gericht van *Emines* zich met geweld hadden aangemaeticht, ende dien geheelen streck met den nieuwen naem van Oost-Holland gedoopt, nam *Arkel* de wapenen in de vuyft, iaegende den Hollander het neft wt, en dien op-geraepten naem te niet doende. Waer over *Grave Willem van Beyerensich* omtrent *Ysselsteyn* gingh neder-leggen, verhoopende door dit middel des Bisschops macht wt ende in 't net te locken. Dan de Bisschop lont ruykende keerde zyn geweld op *Woerden* en *Amsteland*, daer hy den land-man met blaken en rooven geen grooten dienst en deed. Aen een anderen hoek was de bevel-hebber van 't Slot *Bronckhorst* op de Bisschoplyke bezettinge te *Gooraengevalen*; ende de Veftinge door hem in brand gesteecken. Maer vermits de Hertogh van *Braband* en de *Graven van Kleve* en *Bloys* tusschen beyden vielen; zyn de geschillen van den Bisschop en Hollander gemiddeld. Middelerwyl trock *Arkel* met een vyandlijk op-zet naer *Over-Yssel*, om wraek te neemen over *Gijsbert* Heer van *Bronckhorst*, die de *Over- en Neder-Stiften* niet weynig hindere en moedwils had aengedaen. Dit heeft nu het gantsche gebied van *Bronckhorst* over de *Yssel* in 't Graeffschap van *Zutphen* geleege, ende het dorp doen ter tijd van *Borkeloe* weder moeten boeten, alwaer de Bisschop met steroopen en branden weder den beeft mackte. De broeders *Reynald* en *Eduard* van *Gelder* luyfterende na de klachten van haer bond-vriend *Bronckhorst* en den raed van den Hollander, lieten Bisschop *Arkel* den oorlogh aenseggen. Welhalven ook *Reynald*, tot verval van deze oorlogs-kosten, doen ter tijd van Heer *Gijsbert* 3800. als mede van *Geeraerts* van *Amsen* en *Dirk Kemping* 1980. ponden kleynepenningen heeft op-genoomen, ende *Doesburg*, die van † *Doesburg* gebedden om zich voor dese

schuld sterk te maeken. De Bisschop hoewel van gelyken zeer zoberlyken van geld voorfien, wierd effenwel onder-stut door *Frederick van Exem* ofte *Eufim* Drost van *Zalland*, *Twent* en *Diepenheym*, gelijk ook van *Assuer* Heer van *Voorst*, ende noch van den Heer van de *Kuynder*, die hem zoo veele schijven verftreckten, dat hy nu met minder beschroomdheyd de *Geldersse* en den Heer van *Bronckhorst* dorste verwachten. Het zmet-vuyr was op desen tijd soo woedende in 't Christenryk, dat het niet en iste beschryven. Te *Florentien* stierven op dit iaer 100000. menschen, te *Lubeck* 90000. ende binnen 24. uyten 1500. Te † *Saragosa* in *Spanien* zaght men in den wijnmaend dagh voor dagh 300. dooden. In weynige iaeren zyn wegh-gehaeld meer dan 12000. *Carthusen*-Monikken. In dese gehuchten en tusschen *Vrankryk* en de *Elve* langs de zee-strand is een menighe van menschen, zoo sy stonden ofte gingen, in een omfien tijds schielyken dood ter neder gevallen. In die dagen heeft *Reynald* op nieuws aen die van *Harderwyk* vergoft de vryheyd en 't voor-recht van de *Zutphen*se keuren, week-ende *Iaer*-merkten, beloovende daer behalven recht van burgerschap aen een yegelijk die niet dienst-plichtigh ofte vry-eygen was, ende bedingende voor hem en zyne na-zaeten vry hoy en stroo, indien hy een nacht ofte twee daer mocht vertucken. Op 't volgende iaer is de oorlogh (waer van effen gesprooken) tusschen *Reynald* van *Gelder* en den Bisschop van *Utrecht* in 't geheel by-geleyd. Als daer na de Bisschop of zyne waer-borgen door de Heeren van *Exem*, *Voorst* en zyne andere in-schulders, die ter zaeke van den Gelderssen krijgh een merkelyk getal van penningen hadden wt-geschooten, dagelijx wierden gemoeyd, heeft *Arkel* een Onder-bisschop gestelt, zoo vele Ampt-luyden, als doenlijk, af-gedankt, ende voort met een kleyn gezelschap naer *Roomen* getoogen, om zyn Stift door spaerzaamheyd weder op te helpen, en de loopende schulden middelerwyl af te doen. In dese tyden was 'er soo een swaere aerd-bevinge, dat in *Italien* ende aen den *Donauw* de huysen doorgaens niet alleen neder-vielen, maer ook de *Stad Gulich* in dese gewesten schier over hoop wierd geworpen en omgekeerd.

25. In 't iaer daer na was de wereld al-om in droevige oproeren. Het scheen dat de menschen, als met een al-gemeenen tuymel-geest bevangen, niet dan rastery en verderf wisten aen te richten. Want op desen tijd klonken in *Gelderland* de vreeslyke naemen van *Hekeren* en *Bronckhorst*; in *Holland* hoorde men van *Hoex* en *Cabeliauw*; by de *Vriesen* van *Vet-koopers* en *Schieringers*; in *Italien* waren ook noch niet af-gestorven de *Guel-fiaensche* en *Gibellijnsche* zydigheeden. De overdaedige gunst die Hertogh *Reynald* het huys van *Hekeren* bewees, stack die van *Bronckhorst* soo seer in de oogen, dat zy hun wettigen Over-heer *Reynald* begeevende, des zelfs ionger broeder *Eduard* (die andersins over zyn deel en lootinge mede te onvreeden was) steeds op de ooren zaten, en doof haer aenspaek als zweevel in 't vuyr gooten. Hier by voegden zich de ledigheyd en zaddigheyd, twee doodlyke krankten van een Staet: het land was over-laeden met rijkdom en roof zynere nabuyren, slofte op de maght zynere Steden en veelheyd der inwoonders. De vrede, duyrende den ouderdom van den vader en minder-iaerigheyd van den zoon, was der luyden verderf; de

† *Cesars augusta.*

1349.

1350.

m-
ders
gar
der
met
door
fond
te.
nk,
ken.
sten
gen-
g in
da
ort,
u de
en:
ge,
lige
ete
gers
oor
een
aar
yd,
uis
terz
ger
ille
re-
gh
tijd
te
oe-
er-
de
n te
de
rer-
n-
rffe
de
erft
de,
ens-
ert,
den
en
k de
Bra-
Op't
ene-
lom
k de
vijf
ver-
ael-
ver-
ten.
inge
van

† *Exant*
lora in
romis
Doesburg.

ruft haer onruft, ende het eynd van de wtheymfche oorlogen een begin van de in-heymsche. *Eduard* was hier van het hoofd, en de oproerige Ridderfchap de aenbinders: d'een was Hertog, d'ander woud het wesen, ende had een al te moedigen hals om yemand boven ofte neffens hem te lijden. Sy verfcheurden hun eygen ingewanten, druckten d'een d'ander het bloed wt de aderen, ende krenkten hun lichaemen om hun vyanden te verfterken. Geen dingh kond zo van deze dulligheyd te rugge houden dan het gebreck van krachten: want zoo langh'er levende geeften in 't lichaem zijn, reykt de over-wonne noyt de hand aen d'over-winner. Gelderland was met dit vergif niet alleen gequeld; maer de Brabander, Hollander, Kleevenaer, ende de landen van Utrecht en Meurs quaemen mede aen den dans en in de wapenen: die het eensdeels voor hun eygen geluck en ruft hielden, dat beyde broeders d'een tegen d'ander het hoofd in stucken ftieten. Nabuyren en verwanten waren over al bezigh, om malkanderen met geweld en verraed in den grond te zeylen, ende het net over 't hoofd te haelen. Loopende den tijd van 16. iaeren en dorft de bouw-man naulijx ploegen, of de Landheer na zyne goederen om-zien: Gelderlands deerlyke plaegen openbaerden zich allenthalven in de verwoefte vleecken, hof-steeden en Steeden. Onder anderen hebben doen *Wabraem* Heer van Borne en Valkenburg, de Heer van Asperen, en *Ian* van Arkel, mede-ftanders van Vorft *Reynald*, op den vier-dagh van *Bartholomeus* binnen *Thiel* gedrongen, ende de Walburghs toorn t'zaemen met 140. menschen, die zich daer fochten te bergen, in d'as geleyd. De vlam na beneeden fchiende heeft het looden dack van de kerken 'theele gewelfzel, 't welk kruys-gewijs op-gingh, mede genoomen. Na dese beginzelen zocht *Eduards* aenhangh den adel meer en meer in te neemen, ende voor al *Reynald* zijn Vorftendom af te neemen. Waer men het hoofd wt-stack, vernam men niet dan burger-moorden, dood-flaen, hangen, drenken, en andere boosheeden meer. De velden en maeten bewiefen met distelen en ruychre: de Steeden en vlacke landen zaghen d'eene na d'andere *Eduard* toe-vallen. Om van dese ellenden een eynde te maeken, wierden tot nood-vrienden geroepen Hertogh *Ian* van Brabant de schoon-vader van *Reynald*, de Grave van Kleeve die met *Mecheld* de halve zufter van onze Vorften getrouwd zat, ende ook *Adolf* vander Mark Biffchop van Munster, die 't met *Reynald* hielden, wt-gezonderd zijn broeder *Engelbert* van der Mark Biffchop van Luyk, die *Eduard* by-ftond. Maer wat zijd de Hollander (wiens land aen gelijk een euvel ziek lagh) hebbe verkoofen, kanick niet befpeuren.

1351.

26. Op 't volgende iaer wierd na 't Noorden een ftert-sterre, ende in den nachteen flickerende balk gezien, die wt de lucht na de aerde fcheen te verfchieten; waer op gevolghd zijn sterke stormen, aerd-fchuddingen, en een vuyle mist-damp wt het Noorden, die vele menschen vervaerde, vermits daer diertgens wt-groeyden die het koorn alom af-beeten. Alzoo Koning *Eduard* loopende den tijd van 't beftand * *Gwynes* door 't om-kooppen van den Stadhouder had ingenoomen, en de Fransse Koningh *Ian* (die zijn vader *Philips* was gevolghd, ende effen te voren de Ridderfchap van de *Sterre*, gelijk *Eduard* die van de *Kouffe-band*, had in-gevoerd) zulx voor een

* *Gifnae.*

meyneed op-nam, gaf de Engelandertot andwoord, dat de wapen-ruft geen koop en konde beletten, ende hy dit den Franssen na deede, die effen te voren Calis met geld hadden gefocht aen haer te trecken. Daer na is 'er tuffchen de Keyferin *Margriet*, zufter van *Willem* wylen Grave van Holland, die zich voor rechte en eenige erfgenaeme droegh, en haer zoon *Willem* niet als Grave maer als een blootten Stad-houder wilde kennen, een vinnige vyandschapp gereesen: aengefen *Willem* daer tegen woude beweeren, dat die landschappen aen 't Rijk, en op hem als zijnde eens Keyfers zoon, waeren vervallen. De *Cabeliau* wiffe neffens de Gelderffe en zonderlinge die *Eduard* droegen hielpen *Willem*, dan de *Hoexe* volgden *Margriet*. In 't eerste wierd *Willem* by de Stad *Veer* in *Walcheren* op 't hoofd geslaegen. Daer na viel 'er op den vierden vande *Hoymaend* een scheeps-gevecht op de *Maes*, daer *Margriet* met hare *Hoexe* en Engelfse de neder-laegh kreegh, en voort naer Engeland tot de Koningin hare zufter gingh vluchten. Hoe ernstigh dit treffen zy geweest, kond de *Maes* betuygen, die op den drieden dagh, zoo men verteld, noch paers van bloed was. Op 't left is bescheyden, dat *Margriet* Henegouw voor haer leeven, ende *Willem* Holland met *Zeeland* en *Vriesland* soude behoude, die ook de over-blijfzelen en *Vestingen* van de *Hoexe* allenthalven wtroeyde. Biffchop *Arkel* op desen tijd van *Romen* weder na *Utrecht* koemende, ende verneemende den over-moed eu wreevel van zyne Ampt-luyden, die in zijn afweefen de meesters hadden gemaekt (gelijk men gemeenlijk fiet dat de muysen zonder zorge gaenspeelen wanneer de kat slaept) ende dat de in-zaeten meer na dese dienaers als na hem vraeghden, gingh zich verfeekeren van 't *Slot Vreden-steyn*, om daer wt dese dwinge-landen in toom te houden, ende in 't volgende iaer van 't huys *Beverweert* tuffchen *Wijk* en *Utrecht*, 'twelk hy met volk verzorgde en voor zijn woon-plaets verkoos. Tot dat de kerk van *Utrecht* een weder-zin fcheppende in dese oneenigheeden, de zaak alsoo middelde, dat de Stad-houders, ontfangende alleen haer wtgeleyde geld zonder renten, aen den Biffchop weder zouden in-ruymen alle plaetsen onder 't Biffdom van *Utrecht* behoorende. Dit verdragh namen sy aen, wtgezeyd *Sweer* van *Uterloe*, die alleen het huys ter *Eem* op deze voor-waerden niet en wilde verlaeten.

27. In dese dagen had *Gijbert* van *Abkoude* van *Ridder Ian* van *Woudenbergh* het *Slot Woudenbergh* gehandelt. Des selfs zoon *steegh* en trots wt eygen aert, ende daer behalven op-getrockend door zijn neeve *Ian* van *Kulenburgh*, beklom in der nacht de *Vesting*, en gebruykte alle moeyten en list om zijns vaders verkoopinge dood te doen. Als de oude *Woudenburgh* hier over zijn beklagh deede, gingh de Biffchop op staende voet het *Slot* beleggen, tot dat hy na heele 17. wecken, ende na een groot geweld van blyden, bocken en ander gereedschap op het volgende iaer eerst meester van de plaets wierd. Alzoo is het noch overigh volk van bezettinge gevangen gezet, ende voor 't op-leggen van zijn los-geld niemand vry-gelaeten, maer het *Slot* tot den grond toe af-gebrooken. Middelerwyl heeft de *Maerfchalk* van *Utrecht* wt laft van den Biffchop de *Sterkte Ruwel*, niet sonder sterke aenwechtinge in-genoomen, welke de vlacke landen

1353.

landen grooten over-last plaght te doen. Gelijk ook de Ridder *Ian* van *Kuylenburgh* en *Gijbert* Heer van *Vyanen* t'zaemen met hare Steden by dese gelegentheyd door 't *Bisdom* op vry-buyt liepen, als mede de in-zaeten van de dorpen *Gorel* en *Markenburg*. *Gelderland* bleef mede niet verschoond, daer de onlusten rechtevoort soo hoogh waeren gesteegeen, dat beyde broeders *Reynald* en *Eduard* maikanderen voor hoofd besprongen, ende de inwoonders zich lieten geluften haer selve een vry volk, en den krijgh een vryen oorlogh te noemen. *Reynalds* schoon-vader *Ian* Hertogh van *Braband*, van wien 't verscheurde *Gelderland* den besten troost had te verwachten, was nu t'ontrechter tijd bed-legerigh; een Heer van weynige woorden, van een minzaam gelaet, op zijn stuck lettende, daer neffens een vyand van flickfloyers, al-bedrijven, ende van zulke Grooten die de kleyne zochten te verduyvelen, die ook in voorfienigheyt, bescheydenheyt, prachtige huys-houdingh, ende zoo in den oorlogh als burgerlyke deughden sijn weder-gaede niet en vond. Na 't af-sterven van zijn zoon *Henrick* hield hy niet overigh dan schoon-zoonen, waer van *Reynald* van *Gelder* aen *Marie*, *Lodewijk* van *Vlaenderen* aen *Margriet*, ende *Venceslaes* Hertogh van *Lutzenburgh* broeder van *Keyser Karel* aen zyne oudste dochter *Iohanne* getrouwd waren: welke *Venceslaes* over-zulx van den Hertogh op zijn sterf-bedde als Heer en erfgenaem van *Braband* wierd voor-gesteld, en by de Staeten in-gewillighd. Hoewel *Lodewijk*, klaegende heel in die ervenis mis-deyld en met den *Geldersman* een scheel-kind gemaekt, ook van den be-loofden houwlijx-pennigh niet voldaan te zijn, daer en boven zyne *Mechelsche* op-spraak weder wt de sloot haelende, *Venceslaes* naderhand heeft t'ontzeyd, tweemaal dapper door 't knockel-bos geiaeghd, ende hem *Brussel*, *Loeven*, *Mechelen*, 12 schier half *Braband* onthandighd. Hy zoude meer hebben wtgericht, had zijn zwaeger *Reynald* de handen ruym gehad, ende hem dit pack wat konnen verlichten. Effenwel heeft hy niet heel mis-gedobbeld, dan by de wt-spraak van *Willem* Grave van *Henegou* soo veel op-gedaen, dat die van *Loeven*, *Brussel*, *Nivelle* en *Tbienen* yeder iaerlijx op haer beurs hem moesten toe-schicken 25. gewapende; dat hy zijn leeven langh moght voeren den naem van Hertogh van *Braband*, ende voor de onkosten van den krijgh *Mechelen* erfelyken behouden: dat zyne huys-vrouw *Margriet* tot een pille-gift en onder-leen zoude bekoemen de Stad *Antwerpen*, wt-gezeyd den naem van het *Mark-graef-schap*, met 12. ofte 13. dorpen; ende *Marie* de bedgenootte van onzen *Reynald* behouden en blyven bezitten het gantsche land van *Turnhout*. Ende om datmen wt eens anders leer goed riemen heeft te snijden, kende de *Henegouwer*, *God wouts*, voor zyne motyten van deze vrede-koppeling, zich zelf toe de Heerlijckheyt van *Heufden*.

28. Dit geheele iaer stond *Gelderland* als in een bloed-bad over de woederyen van *Reynald* en *Eduard*. Want vele ingezeetene van de *Velou* die door *Reynald* schattingh- en thiend-vry waren gemaekt, ende daer over hem toe-gevallen, zich voort over de *Velou* tot in de vryheyt van

† *Larius de hoc bello Pontan. pag. 268. & 271. ad an. 1356. & 1357.*

Arnhem hebben verspreyd, ende al te groote vryheyt ofte eer wreedheyt gebruykt in 't nederhacken van vele onnoozele zielen, ende het verbranden van vleecken en huysen. Hier tegens begaeven haer in 't veld *Edwards* hoofd-vrienden *Willem* van *Bronckhorst* en de Heer van *Baer*. Dese zijn den wt-gelaeten hoop by de Heerlijckheyt van *Loenen* te gemoet geuoocken, ende by den *Vryen-bergh* hand-gemeen geworden, alwaer de Heer van *Bronckhorst* tegen dit ongeoeffend volk de overhand kreegh, doch die hem duyr quam te kosten: vermits zijn vaendraeger *Mendo* met bykans zijn heel rot in 't zand viel, als mede de Heer van *Baer* ende een aenzienlijk getal van gemeene knechten. Wanneer in de zelve dagen de twee gebroeders *Willem* en *Emerick* van *Druyten*, kloeke mannen, leggende tot dienst van *Eduard* binnen het Slot *Leeuwen*, op *Paes-dagh* na de vermaeninge toe gingen, ende *Willem* door een onverhoed ongeluck op de brugge van 't *Huys* zijn been bezeerende te rugge keerde, verdacht op meerder t' tegenspoed, is *Emerick* effenwel, neemende *Gods* genade tot zijn toe-verlaet, voort-geftapt. Maer ter nauwer nood was hy in de kerk gekomen, wanneer eenige overgeevene deugh-nieten met een gedruys aenlooppende *Emerick* in 't beklimmen van 't outer door de scherpte hebben geiaeght, en den *Priester* (die door het op-heffen van 't heylige lichaem en smeekelyke woorden hem wt der moordenaeren handen zocht te helpen) met bloote speeren en rappieren gedwongen, zyne handen t'huys te houden ende *Emerick* te laeten volgen. Doch eyndelyken zijn dese boos-wichten alle door haer bed-stroo gedroopen, ende d'een in armoede, d'ander van een schandelyken ofte snellen dood sonder troost van eenigh erfgenaem, onder de menschen wegh-geruckt. Als *Diderick* van *Lent*, een voor-vechter van *Reynald*, dan wt sijn huys te *Lent*, dan weder wt zijn Slot *Bynswaerd*, de Stad

† *Suetonius verhaelt van Keyser Augustus, dat hy by ongeval een nastel breekende aen sijne schooyen ofte klederen, zulx hield voor een quaed teyken, ende op dien dagh niet wichtighs zoude hebben by de hand genoomen. God de Heer dreyghe en waerschouwd eerst gemeenlijken door zichtbaere teyken, eer hy den slagh geeft, zoo maer de luyden daer acht op naemen, en ziende dickwils niet blind en waeren. *Onlanx* heeft noch een man geleest, die in een herbergh aen een van sijn gelaghs-genooten een bier-glas zullende over-langen en 't zelve wt sijn handen laetende glijden, binnen een iyr tijds daer na door de hand van een ander, die eenen naem voerde met zijn vorigen gelaghs-genoot, doerlyken en buyten sijn schuld by lichien dagh wierd vermoord. Nu bid ick u (alle by-geloove, daer ick een vyand van ben, buyten gestooten) het breeken van dit glas was dat niet een stomme boode; dat zijn zand-looper ten eynde liep, ende dat zijns leevens glas zoude insgelijx gebrooken, onde zijn bloed als bier gestort worden? Ick en zegge niet (ende hoe waere belachelijk te zeggen) dat zoo een kleyn ongeluck altoos met hem zoude steepen en voor-beduyden zoo een groot ongeluck, maer dat 'er geen of kleyn of groot quaed in de Stad en gebeurd zondert toe-laetigh en bestier van den geenen die alle de bayen op ons hoofd getelt heeft. Indien ick dit stuck belangende, alles wat ick wel konde wilde by-brengen, ick zoude een heel bock papiers moeten vyl macken.*

van Nymegen met dagelijxe wtvallen niet na en liet te beleedigen, heeft *Eduard*, om dese kneevlaers te verstooren, het Huys *Bynswaerd* met hulp van die van Nymegen beslooten, ende na de veroveringe 26. mannen van de bezettinge (wt-genoomen een alleen die met behendigheyd ontlep) in 't openbaer onthalsen, ende de hoofden aen zeeker een heuvel ofte pol (die zedert dien tijd den naem van den *Hoofd-bergh* is draegende) tot meerder verschrickinge der vyanden op staeken doen zetten. Daer na heeft *Eduard* noch ingenoomen ende neder-geworpen de edele Sloten van *Lent*, *Bennel*, *Zoelen*, *Avezaet*, *Tuyl*, *Apeltorn*, *Loenen*, *Dornick*, *Zijnderen*, en andere, heeft door toedoen van die van Nymegen die de heerschappy van geheel Gelderland, en meer als zy geveenkonden, hem op-droegen. Maer *Reynald* gesteeuwighd met het geld en volk van sijn zwager *Grave Ian* van Kleve, was sijn broeder *Eduard* wel gewoogen. Onder andere heeft hy op desen tijd over-weldicht en zyne vyanden wt de handen gewrongen de machtige Steeden, en sleutelen van den Rhijn, Yssel en Maes, te weeten *Arnhem*, *Doesburg*, *Venlo*, *Thiel*, *Emmerick*, *Lobbeek* op den dorpel van de Betouw, en meer andere. De Bisschop van Munster *Adolf* van der Mark (die naderhand van zelf op-staende wt de Bisschops-stoel van Kolen, na dood van sijn oom den voornoemden *Ian*, het land van Kleve heeft be-erft) deed mede sijn wterste best. Doch zyne goedheyd was hem zelve hinderlijk, vermits de adel daer omtrent, die met *Bronckhorst* een lijn trock, zyne landeryen t'elkens met jonderen en branden bedorf. Wanneer hy daer na zich te zwack bevoelende om alle zyne vyanden te weeten, brieven van vergiffenis verleen de aen een yegelijk die hem de hulpelyke hand wilde reyken, heeft hy zich daer door meer ongeniex op den hals gehaelt, als te voren met den oorlogh. In den voor-tijd deses iaers is de Koninghlyke Vorstin *Eleonore*, moeder van *Reynald* en *Eduard* van Gelder, dochter van *Eduard* den tweeden, en vleeslyke zuster van den onverwinnelyken en onvermoeyden *Eduard* den drieden, na dat zy ongevaerlyken elf iaeren knyselijken in haer weduwlijken staet hadde gezeeten, wt de onrustige wereld verscheyden, ende niet (gelijk eenige staende houden) in 's *Gravendal* bezijden haer man, maer te *Deventer* (daer sy, ten tijde het aen Gelderland verpand was, veeltijds verkeerde, om het gewoel te schouwen van haere zoons) in 't Minre-broeders Klooster, van haer gesticht, voor het groot outaer onder een zark van marmel-steen begraven: na dat sy in haer wterste al haer gereede, ringen, en zijde gewaesten aen de Walburgen kerk hadde gemaekt. Onder andere gebouwen die men haer toe-schrijft, was het over-vermaekelijke ende doen tertijd onwinbaere *Rosendael*, 't welk by haer af-sterven noch onvoltoeyd is gelacten.

1355.

1356.

29. *Grave Ian* van Kleve had op desen tijd met zyne gemael *Mechteld* van Gelder tot behoeve van *Reynald*, van Ionkheer *Ian Stronijk* op schaede genoomen etlike duysend goud-guldens, waer voor te pande sijn gesteld de Stad *Emmerick* met haer gantsche gerechtigheyd, ende tot waer-borgen, behalven Kleve, *Orsoy* en *Huyssen*, *Henrick* van Hoern Heer van *Partwijs* en *Kranenburg* met *Ian* sijn broeder, *Smeer* Heer van *Voorst*, *Wolter Steek* van *Beke*, *Roeland Hagedoorn*, *Ian* van *Essenbroeke*, *Wichard* en *Ian* van

Monomonten, *Willem* van *Gente*, *Diderick* en *Osbo* van *Byland*, *Diderick* en *Osbo* van *Hessen*, *Arent* van *Nijle*, en *Wessel* van *Buytselaer* *Ridders*. Als *Reynald* mede wt hoogen nood zyne *Vestingen Gangel*, *Vucht* en *Millen* in de heerlijkheyd van *Valkenburgh* aen den *Grave* van *Moers* hadde verzet, ende de *Grave* siende *Eduard* aenhangh dagelijx aengroeyen, ende min denkende op de oude kennis als wel op sijn verschot en 't verlies van de *Sterkten*, den *Hertogh* met maenen lastigh viel, heeft *Venceflaes* *Hertogh* van *Brabant* de zelve *Sloten* voor de geloofde penningen gaerne in pandschap aengenoomen, alsoo het drie vernaemde ingangen waeren zynen landden, ende hem voor trouwe bol-werken dienden tegen de *Geldersse*. Na dat *Bisschop Arkel* de *Hollanders* trozende, die hem meermaels een steen hadden in den wegh geleyd, de *Stedekens* *Muyden* en *Wesop* had wtgeplondert en eyndlijken verbrand, ende de *Hollander* wt wederwraek ook zoo gehandelt met de *Schants* van *Nienveld*, wietd de vrede daer na foogetroffen, dat de verbannene ofte van zelf wt-geweekene landzaesen aen weder-zijden naer huys moghten keeren. Gelijk dan de *Emenesters* zich wederom buyten dwangh onder des *Bisschops* dwangh begaevn. In dit iaer beval *Reynald*, op het begeeren van de gemeene ge-erfden der *Kerspelen* *Nykerk* en *Putten*, een † dijk te leggen tot behouderis van de ingelanden en *Erkemeede* ofte *Arker-meente*, tot welker schouw hy een *Dijk-grave* verkoos met een bequaem getal van *Heym-raeden*. Welke gunninge ses iaeren laeter ten tijde van een hoogen zee-vloed by sijn broeder *Eduard* wietd gestadighd. Als de *Paus* by de *Koningen* *Ian* de *Valoys* en *Eduard* langh en te vergeefs inden vrede had gewerkt, heeft *Eduard* sijn zoon *Eduard* *Prins* van *Wallis* op nieuws met een geweldige heyrkracht naer *Guyenne* af-geschickt, die na den wt-gangh van 't bestand het land van † *Tholouze* tot aen † *Narbonne* door-kruyste, en met rijke plunderagie na de * *Garonne* en † *Bordeaux* weder-keerde; waer omtrent hy, ziende dat de *Fransse* op de voor-slaegen der *Pauselijker* af-gezanten niet passende en heet op den oorlogh waeren, om de zyne niet meer af te sloeven, sijn leger met een wal omringde. Hier op heeft *Koningh Ian* zich maer drie uyren gaens van de *Engelsse* geslaegen, willende tot geen ander verdragh verstaen dan dat *Eduard* zich met alle de zyne op genade en ongenade zoude over-geeven. Alzoo sijn de *Engelsse* wt wanhoop tot een strijd gedwongen en verbitterd. De *Fransse* ruytery vallende voort daer na onder 't beleyd van den *Dolfin* *Karel* op de *Engelsse* schutters, die voor de buyten-werken vochten, wierden door de menigthe van de snuyvende bouten eerst tegen gehouden, ende eet lang op devlucht gedreeven. *Eduard* ziende den vyand wt zyne geleederen en de ruyters aen 't ruggelen, heeft terstond na de rechter en slinket sijn eenige paerden af-gestuyrt, ende met het wt-schot van zyne voet-knechten zelf op den vyand aengestooten. De *Fransse* in den aetervleugel over het verstroyen en vluchten van hunne mackers verbaeld zijnde, en konden het vorder geweld niet langer wt-harden. *Koningh Ian* wietd met sijn zoon *Philips* en 1700. *Edelelyuden* gegteepen: de *Dolfin* gaf sich op de loop.

† Wy brengen dezen brief op 's eerste Boek te passe.

Onder

Onder de vernaemste dooden wierden geteld *Peter* Hertogh van Bourbon, *Ian* van Borbon, de Hertogh van *Athene*, de Graven van *Conversane* en *Brye*, *Ian* van *Clermont* Maerschalk, *Charniac* stangh-voerder van de * heylige vaen, de Bisschop van *Chalon*, ende *Ian* van *Montigny*. Dese yffelijke neder-lage wierd van veele verresende den Koning gewetten, om dat hy den vyand in weynige dagen zonder slaghe ofte stoot hadde kunnen slaen met het zwaerd van den honger. Als daer na *Eduard* met den Koning en de overige gevangens naer *Londen* over-voer, is hem zijn vader aende brugge van den * *Teems* met een ongelooftlijken sleep en geuuygh koemen begroeten.

30. Op desen tijd is gestorven *Ian Moliard* Prooff van *Utrecht*, opperste Raed van *Reynald* eersten Hertogh, en Land-rent-meester van 't Vorstendom, die, met believen van zijn Heer, eerste grond-legger was van het Slot † *Poude-royn* in *Boemeler-weerd*, ende van het *Toi-huys* binnen *Tiel*. Ridder *Ian van Wihe* wierd door *Reynalds* broeder *Eduard* toegelaeten in de thinfen en thienden der iaerlijxer in-komsten van *Elst*, *Angeren*, en *Gent*. De brief was geteykend by de *Deekens* van *Zutphen*, ende de Heeren van *Bronkhorst*, *Mirlaer*, en *Buyren*. *Eduard* sloot mede een bestand tusschen die van *Arnhem* en *Nymegen*, 't welk van *Martens* dagh duynen zoude tot den vier-dagh van *Lambert* des volgenden iaers. Ten welken tijde *Willem* Mark-grave, ende te voren bloote Grave van *Gulich*, die *Maria*, de halve zuster van onsen Hertogh, ten houwelijck had, door den Keyfer op den *Rijx*-daghe te *Mentz* tot een Hertogh wierd geschaepen: die kortz daer na binnen *Aken* onder-schreef de milde brieven, waer by, vermits hunne trouwigheyd tegen het Rijk, die van *Nymegen* op nieuws wierden begiftighd met de zelve keuren en voor-rechten als de Keyserlijke Stad *Aken* gemeen waeren, en daer behalven door het gantsche Rijk soo te land als te water tol- en schot-vry verklaerd. Vorst *Reynald* verstaende, dat de *Yssel* om *Zutphen* by horten hoogh op-liep ende den oever en huysen aengeene zijd der Stad deerde, heeft, ten overstaen vande *Ridderen Diderick van Keppel* en *Diderick van Arnhem*, sijn land ten *Slijke* als een *Zutphen*sch leen aen den Raed over-gelaeten, om om door ofte langs desen kamp en den *Helberger-weerd* den *Yssel* van de vesten af te leyden. In dit iaer 1357. speur ick de Stad *Doesburgh*, welke voor twee iaeren door *Reynald* was veroverd, weder te hebben gestaen onder 't gezagh van *Eduard*, die n sy ook van te voren had aengehangen, ende die op desen tijd aende inwoonders een wet † gegeeuen heeft spreekende van 't meeten van koolen, zout, zaed en veyltinge van alle saeken.

1358. Op dit of 't vergangen iaer is de oude Koningin van *Engeland*, *Isabelle*, zuster van *Karel* den Schoonen en dochter van *Philips*, gestorven; die

† Nochtans is voorheen (op het iaer 914.) beweesen ende word met de Geslacht-boom der Heeren van *Heusden*, die my geschreeven gelanghd is, ook bevestighd, dat het Slot *Pourtoyn* eerst gesticht is by *Robert* Heer van *Heusden*. Dan het magh wejen dat het naderhand verwoest, verbernd ofte bouw-valligh is geworden, ende daerom dees *Mohard* het een nieuwe ksp heeft op-gezet.

† Servantur ea de re litera mter archia ejusdem mris.

te voren haer man *Eduard* den tweeden vast had doen zetten en dooden; zijnde daer na van gelyken door haer zoon *Eduard* den drien op-geslooten, om dat sy ofte verdaght ofte over-nyghd was van lichtvaerdigen omme-gangh met eenen *Mortimer*. De kinderen van hare dochter *Eleonore*, de welke anders de deughd en stemmighedyd zelve was, scheenen een weynigh hare moederlyke ouders te slachten, hoewel ook haer vader *Reynald* van foodaenige Goddeloofheyd niet vry en was, van wiens wan-bedrijf zyne zoonen en de goede ingezeetene de straf hebben moete dragen. Omtrent dezen tijd is *Willem* Grave van *Holland* een plaeghe van razery over-gekoemen, soo dat hy sonder onderscheyd een yeder by 't lijf greep ofte dood sloegh, ende daerom eerst in den *Hage*, ende daer na te *Quenoy* in *Henegouw* volle 19. iaeren gegijzeld gehouden; een strack man, ende die zyne moeder de Keyserin op gelyk eene wijze hadde geribbezackt: in wiens plaets zijn broeder *Albert* van *Beyeren*, een loffelijk Heer, als *Ruwaerd* is gekoosten. Als nu de twee razebollen *Reynald* en *Eduard* *Gelderland* over hoop hadden geleyd ende vele arme wichten gemaekt, vechtende tegen hun eygen schim en zwaerd, is'er cyndelijken (door tusschen-vallen van de vier hoofd-steeden en twee Schepenen wt yeder Stad, door 't ontzagh mede van de Bisschoppen van *Munster*, *Utrecht*, den Grave van *Meurs*, en Ridder *Arant* van *Arkel*) op de wijze van een minnelijke wtpraek eene vrede ofte stille-stand van wapenen beraemd. Dan alsoo dit besteck noch binnen 's iaers wierd gebrooken, hebben de oruften en baldaedigheeden niet op-gehouden, voor dat *Reynald* op 't leff in hechtenis geraekt. Bisschop *Arkel* denkende in vredes-tijden op oorlogh, liet op desen tijd *Hardenberg* in *Over-Yssel* met graften en bol-werken voorhien, en den bygeleegen zand-bergh met groote moeyten vereffenen.

31. Na dat *Eduard* sijn gevangen den Koning van *Vrankrijk*, aengaende zyne lossinghe ofte een volkoemene vrede, verscheyde voor-slagen hadde gedaen, welke den *Dolfin Karel* en 't hooge Hof van *Parijs* niet en bevielen, nam hy een opzet *Vrankrijk* een nieuwen storm aen te brengen. Zyne vloot (hier onder gerekend de Spaense, Hollandse en Vlaemse schepen, als mede een wel-bemand en wt-geruift schip 't welk *Reynald* sijn oom toe-schickte) was sterk in de 700. zeylen ende over de 14000. koppen. Hoewel het regenachtigh winter-weder de Engelse wat ongemackelijk viel, trock echter de Koningh met zyne vier zoonen dwars door *Artoys* en *Vermandois* op *Rheims*, daer hy, na een beleghe van ses weeken, *Karst*-missie heeft gehouden. Van *Rheims* is hy door 't gebied van † *Chalons*, † *Nevert*, *Troyes*, en * *Maulx* naer *Parijs* vertrocken, welke Stad hy by de 40. daegen hield beslooten, ende da nu te rugh-krabbende *Fransse* tot een strijd wt-daeghde. Namaels tot voorde poorten den vyand verbluffende, nam al blaekende sijn wagh door *Normandyen* na *Bretaigne*, van meeninge om die over-heerde landchap een schattinge op te leggen. Dan vermits hem hier veele hindernissen beiegenden, besloot hy wederom de *Fransse* hoofd-stad te bespringen. Doch aengefien de *Fransse* zich meermaels hadden gebrant en den aengebooden veld-slaghe weder af-sloegen, als weseude rechte voort sonder Koning, sonder *Veld*-heer en sonder leger, ende *Eduard* te scherpe wachten

1359.

† Catalauni.
† Niver-nenses.
* Melde.

en
fen,
Gid-
yne
eer-
van
ard
len-
hot
met
van
pen-
soo
lan-
den
de
een
kens
lij-
der-
van
fen,
and-
ren-
yten
vn.
in de
Put-
in de
tot
met
elke
hoo-
ge-
n de
rede
trins
eyr-
tw-
tot
lun-
ler-
trisse
na.
men
om
gala.
teen
zich
gen,
dan
en
de
igen
dort
op
ken
my-
ect
den
en't
ket
het
den
ter-
van
het
ingh
idel-
oop.
k te
ndor

* Carnu-
tum fines.

wachten en tegen-weer vernam, ginch hy van daer terugge na * Chartres, daer zoo een felle ſlagh-regen en haegel-buy ſijn volk over-viel, dat de hemel het verlaetene en wtgeteerde Vrankrijk wederom ſcheen te willen op-helpen. Ten leſten is, op het ſterk aendrijven van den Paus en Dolfin, een zoodaenige vrede ingewillighd, dat de Engelliſſe ervelijken zouden na haer neemen de landſchappen van † Guaſcogne, Poitou, Saintogne, Perſport, Limoſin, Quercy, Angoumois en Rhodex, behalven Pontieu en Guynes met al haer toebehoor en hooge gerechtigheyt: Koningh Ian zoude voor ſijne onſlaeginge geeven dertigh honderd duſſend kroonen, ende tot de wterlijke voldoeningh van alles te pande laeten ſijne drie zoonen Lodewijk, Ian en Philips, Hertogen van * Anjou, † Bourges en † Tours, neffens andere groote Vorſten. Alſdoen is Koningh Ian wt zyne vier-iaertige verzeeking naer Calis en ſijnland weder over-gevoerd. Op deſen tijd wierd Willem Mark-grave van Gulich, die getrouwd was met de dochter van Willem den Goeden Grave van Henegouw (ende niet Hertogh Willem de zwager van onſen Reynald) door ſijn eygen zoon Geeraert van den Berge gehecht ende betijghd van een miſdaed, welke in Italien en de Ooſterſſe landen meer bekend is als hier, ende onder de Chriſtenen en eerbaere Duytſſers niet en behoord genoemd te worden: doch door aendrijven van eenige Vorſten weder gevrijd. Berchem doct'er by, dat, den ſelven Geeraert een kamp-gevecht daer na aengaende met den Grave van Blankenheym, beyde vyanden elkander op de plaets hebben ontlijft.

1360.

32. Biſſchop Arkel liet omtrent deſen tijd in Over-Yſſel by Wegeſtapel ſchuyns tegen over de Betouw de Schants Arkelſteyn oprichten, ende het Slot Saterſloe daer omtrent, een recht roofneſt, ſlechten. Verſloegh mede en maekte mack die van Stelling-werf en Steenwijker-wald, die dus langh tot geene ongelden hadden willen verſtaen, itraffende de bal-oorige met het ſchenden ende ten beſten geeven van hunne goederen en huysen. Gelijk hy mede ſijn Ampt-man Voorſt, die wt zyn huys te Keppel de Over-Yſſelſſe ſteeds beſchaedighde, levendigh in handen kreegh, ende na een belegh van 15. volle weeken zyn troſſen Burght by Zwol, voorſien met toorens van 80. voeten in de hooghte, 12. in de breyte, ende met een voor-muys wt vierkantigen ſteen, tot den voet toe af-brack. In Gelderland waeren de broederlijke onſtuymigheeden tot een doodlijken haet geklommen: alle menſchlijkheyt,

† Vasconia, Piſtones, Sanctones, Perricory, Lemo-
vices, Cadurcs, Engoliſmenſes, Rutens, Pontan-
cenſes, Ghifnenſes.

bloed-ſucht, en Godlijke zoo wel als wereldlijke rechten ſcheenen wt het land te zyn verbannen, ende des groot-vaeders doode botten wrackte eyſſchen van zyne neeven over hunsvaders Godloosheyt. Als ſy het moorden en ſtruyk-rooven moede waeren, bracht d'een tegen d'ander een leger op de been. Na dat dan Reynald met de Hekerens en eentamelyke macht naer Tiel was geruckt, t welk zyne vriendschap had op-gezeyr, heeft Eduard, yverende voor zyne yveraers, zich van Nymegen met een vaerdigh heyr naer de Betouw geſpoed, om ſijn broeder het beleegen en veroveren van zoo een wel-geleegen plaets te verhinderen. Reynald ofte deernis hebbende met zyne onderzaeten, ofte wt mis-trooſtigheyt, verlangde eens een eynd te ſien van deſe bloedſtorting. Ende alzoo ſonder vorderverlengen leverde men by Thiel een veld-ſlagh, alwaer Eduard op den 25. van de Bloey-maend de hand boven hield, ende Vorſt Reynald op het 28. iaer ſijns ouderdoms ende 18. zynet heerſchappy zelf wierd gevangen, met den Heer van Lienden, Arnolt van Arkel en Aveſaet, Geeraert van Rhijn, en Frederick van Aze. Van adelen ſlechte kriegers bleef mede een moy getal, als Frederick van Ulf, Adolf van Sinthen, Borro van Hinneim en andere; maer aen de zijd van Eduard ſonderling niemant van aenſien. Dit treffen bracht Eduard en tgeheele land in ruſt, die nu zyne ſchaepen op het droogh hebbende daer na niet min zorgvuldelyk als heuſſelij met ſijn broeder te werk ginch, welke eerſt by Arnhem op het huys te Roſendael, ende naderhand te Nyenbeeck deun by de Yſſel tuſſchen Deventer en Zutphen als een dood-eetet ſijn leeven verſleet, daer hy in een loſſe en geenſins ongenoegelyke gevangenis ongeboeyd en met opene deuren wierd bewaerd. Men geeft wt, dat hy middeler wijl van al het ſlempen en luyeren zoo druyftigh wierd, als bykans twee middel-mactige menſchen, ende Eduard de deuren en venſters van ſijn gijzel-kamer ſoo op de maet had doen maeken, dat de knechts lichtelyken af en aengaen, maer hy met ſijn dicken buyk nergens konde door-koemen. Andere vertellen, wanneer hy na tien iaeren, effen voor ſijns broeders en zyn over-lijden, wierd los gelaeten, dat men de deur, daer hy eerſt was in-gegaen, wegen zyne zwaer-lyvigheyt had moeten wt-leggen. Hy was een zacht-zinnigh Heer en tot vrede meer geneegen; ſoo dat het niet vreed en is, indien hy eyndlyken onder den onruſtigen Eduard heeft moeten bucken, die dagelijx van den Cabeliauwſchen aenhangh wt Holland wierde geſtijfd, ende een angel had van ſijn oom en genant den Engelliſſen Koningh.

1361

1362

EDUARD

EDUARD de eerste, driede Hertogh van Gelder,

En laetste wt het Huys van NASSOUW.

ken. Voor't lef werd de vrede aldus gekoppeld, dat der Graves dochter Catharine, zoo haest sy bare saeren hadde, met Eduard zoude trouwen. Op den 15. van den Louw-maend in de midder-nacht is 'er soo een krachtige wind op-geftaen, dat die, op de wijze van een aerd-bevinge, toorns, kerken en huysen te grond wierp, ende de Noord-zee op-ryzende de in-schietende stroomen en Zuyder-zee over de aenleggende landen ioegh, niet zonder ongemack en kermen van den ackerman. Om in sulke ongelegenheeden te voorfien, heeft Bisschop Arkel ten zelve tyde Mastbroek by Kampen met merkelyke kosten en geen minder lof laeten bediiken, ende meer dan 30. maegen veens tot land verdoogen. Eduard stont hem mede toe, om sine goederen, soo veele 'er het Stift op de Velouw bezat, te moegen schatten ende op haere waerde stellen, den weder-willigen pand af-haelen, ende een Ampt-man aldaer te beschicken, zonder dat de Hertogh of sijne erven zich eenigh recht op de Bisschoplyjke onderdaenen zouden aen-eygenen. 's Iaers daer na bevind ick, dat Eduard veele Sloten en huysen van de wt Gelderland gevloodene ofte den Hekerens noch toe-gedaene Edel-luyden aen 't Vorstendom gebraght heeft ofte tot puyn-hoopen gemaect, als Buysweert, Soelen, Avesaer, Apeltern, Loenen, Doornick, Sinderen, en andere. Maer Maria Vorstin van Gelder, dochter van wijlen Ian Hertogh van Brabant, ziende haer man Reynald niet alleen vermeersterd, maer ook van Eduard verzeekerd, was met de vlucht naer Brabant gekoemen, daer sy dit leed in den schoot van hare zuster Johanne, die met Venceslaes was getrouwd, gingh wt-storten. Venceslaes hier door vergramd heeft terstond sin volk gewapent, ende, zonder voorgaende aensegginge Gelderland over-vallende, zich meester gemaect van Bommeler-weert. Op dese tijding is Eduard haest opgewackerd, die de Stad Boemel ridderlijken weder overweldigde, en daer neffens ook de Brabanders 'eenmael wt zyne land-paelen verftiet. Als Eduard zich tot vordere waek schickte, is de zaak, als hier na sal bliken, door tusschen-vallen van eenige Vorsten beslecht. Maer gelijk 'teen ongeluck het ander gaerne gezelschap houd, soo verviel hy op nieuws in kraeckerlen oorlogh met Grave Ian van Kleeve, die zyne zuster Mechteld, weduw van Godsfroy laetsten Grave van Loots, tot eene vrouw had, ende om haer beweescen, doch onbetaelden houwelijx-stuyr, Eduard langh doch te vergeefs had aengesprooken. Waer over eerst mis-noegen, ende wt het mis-noegen weder-zijdsche vyandschap, strooperyen en land-verderf zijn gevolgd. In des Hertoghs dienst waren twee achtbaere en wel-vertrouwde mannen Henrick Boot zijn Geheym-schrijver, ende Otho Heer van Loenen in de Betouw, die hun Heer en meester met de Stad van Nymegen voor een stuck gelds onder duymen aen den Kleen-naer hadden verkof. Weithalven de Grave met een vaerdigh legerken op den te voren bestemden Paes-nacht wt Kleeve vertrock, hoopende den Hertogh 'zaemen met de Stad te verfaffen. Dan 't is quaed de menschen

1363.

1364.

33. Eduard * dan in sijn 25. iaer getreden zijnde, ende door vuyft-recht in zijns broeders eygendom, heeft sijn haet met de wapenen 't effens af-geleyd, handelende, na de zoeminge, met zyne vorige vyanden als met zyne vordere onder-zaeten, bevestigende daer behalven en vermeerderende de keuren der Steeden die zulx begeerden, en onder andere die van Harderwijk. Niet te min, om wydere oproerten af te snyden, wierden 'er sommige, die zynegenade met den voet stieten, gelast de landen te ruymen. Verneemende daer na, dat Albert van Beyeren Voogd van Holland de verdreevene in sijn gebied herberghde, bestond wt hevigheid hem den oorlogh aen te kondigen, en by den Hemers-bergh in 't viacke veld wt te vorderen. Als Albert hier op met een wel-wtgerust heyr en vliegende vaendels zich op de bestemde plaets liet vinden, sonder sijn wt-eysscher te vinden, heeft hy op Gelderland aen-gevallen, ende na 't verbernen van vleckten en huysen, de zyne met menigthe van roof en gevangens wederom naer huys gevoert. By dese gelegenheid is (mogelijk) aen die van Zutphen toe-gelaeten ofte geheyt het Slot van Sinderen te slechten, en alzoovoor den vyand onbruykbaer te mae-

* Dees en heeft den naem van Hertogh niet verdient; want hy na dood zijns broeders geen Hertogh is verwe'd, ende by des zelfs leeven niet en konde wezen.

* Kleeve vertrock, hoopende den Hertogh 'zaemen met de Stad te verfaffen. Dan 't is quaed de menschen

lijke
ner,
ekte
God-
oven
r een
et de
l was
zeyt,
zich
et da
ggen
eiste
e met
neyd,
lood-
genis
lwaer
hand
1364
1. iaer
y zelf
nden,
kijn,
ijgers
Uist,
idere;
mant
't ge-
p het
delijk
ingh,
adael,
l tuf-
eeter
enfin
n met
t, dat
yeren
ddel-
en en
t had
af en
rgens
meert
rs en
en de
zyne
Hy
meer
ndien
heeft
aun-
ende
En-

R D

menschen te ver-ylen, wanneer God voor hun op de schilder-wacht staet. Want soo haest de dagh begon aen te breeken, zijn'er zulke donders, weer-lichten en stort-reegens op-gekoemen, dat het licht als in een hel verdween, ende Grave van verbaeftheyd te rugge weck. Beyde veraeders hiervan onbewuft, hebben daer op den Grave zyne na-lactigheyd berispender wijze voor-gehouden. Dan alzoo de brief-besteller door den Maerschalk *Ian van Berchem* omtrent de *Duyffel* wierd onder-schept en nader onder-taft, heeft *Eduard* deze snoode raed-geeevers te *Nymegen* aengegreespen, den Heer van *Loenen* het hoofd voor de voeten doen leggen, en *Henrick* den insteller van den brief gevierendeelt. Hun belydenis en schrijven bracht mede, dat, indien de Grave had op-gepact, de poorten zoo van den Burght als van de Stad, waer van sy de Sleutels by haer droegen, voor hem zouden hebben open gestaen; ende de Stad op vier hoeken aen brand; gelijk sy onder een en met den Grave waeren versprooken. Welk een aenslagh sy nu (na t'lyden van den brief) op een bequaemer tijd wilden hervatten.

34. In dese dagen was binnen *Gorichem* een vermoegend en aanzienlijk burger doch seer onbezuyfd van leeven, met naemen *Henrick Kanne-maeker*, die een gewoonte had ende het voor een kortswijl hield, aen de eerlijxte dochters en weduwen heymelyke trouw-toefeggingen te doen, ende van elk in't bysonder te bedingen, dat zy daer van binnen den wtgang van eeniaer niet en souden melden. Als hy door dese schalkheyd veele Ionk-vrouwen de monden had waterigh gemaekt en veele bedroogen, is hy eyndelyken hier over t' *Arnhem* aengehouden; daer hy gerichtelyken beleed, met alle de omstaende vrouw-menschen wel wt vryen wille doch niet in't openbaer te zijn verloofd. Wanneer de Heeren wijder vroegen aen welke dochter hy dan zyne eerste trouw hadde verquackelt, zeyde *Kannemaeker* met een lachenden mond, dat die by den hoop ofte in de Stad niet en was te vinden, ende is daer mede, stellende het Gerechte te loore, weder na *Gorichem* ontsloopen. *Orbo* van *Arkel* grond-Heer van die plaets het besluit van den Raed van *Arnhem* verstaende, beval de poortea van *Gorichem* te sluyten, en den abolligen vrouwen-schender by 'thoofd te vatten. Als *Henrick* dese lucht riekende zijn best na de kerk toe-rende, ende *Orbo*, om de kerk niet te ontheyligen, hem met geen geweld van daer wilde haelen, heeft hy nochtans, om niet te ontcoemen, hem onder een grooten verwers-kuyp stelpen en

† *De Heer Pontanus (indien't my toe-stond van zoo een doortluchtigh verstand ende mijn ouden meester en wel-doender zoo te spreken) valt hier keel wt de niegh. Ick heb de beschrijvinge van den Stam en't leeven der Heeren van Arkel met vlijt doorfien, en het drollige Bly-en daer na Treur-spel van desen Kinder-maeker (ick vergiffse my ende woude zeggen Kanne-maeker) daer in oek aengetoogen gevonden, doch niet een stippel ofte enkel woord van Arnhem. Daer staet, dat Kannemaeker wierde verdagvaerd voor den Officiael des Prooffs van Adrichem doen ter tijd wezende tot Gorichem. Nu weer een yegelyk, dat tusschen de vleeke Adrichem in Holland en de Stad Arnhem in Gelderland een groot onderscheyd is, ende van meer dan tien uyren gaens.*

sterk laeten bewaeren, ende, na dat hy zich op den vijfden dagh wt hongers-nood van zelfs gevangen hadde gegeeven, met het zwaerd gestraft. Op dit iaer stierf binnen *Londen*, waer heen hy om zyne gijzelaers en borgen te besoecken was gereysd, *Koning Ian van Vrankrijk*. Zijn oudste zoon *Karel de vijfde*, toe-genaemd *de Wijze*, is na hem *Koningh* gekroond. Als op desen tijd *Engelbert* van der *Mark* Bisschop van *Luyk* naer *Koln* wierd beroepen, is te gelijk *Ian van Arkel*, die nu by de 22. iaeren de stoel van *Utrecht* had bewaert, wtlast van *Orbaen* den vijfden, weder na *Luyk* beschreeven, ende op den 30. der *Hoy-maend* (in't gezelschap van *Eduard* van *Gelder*, den Grave van *Varenburg* sijn plaets-bekleeder, *Orbo* van *Arkel* en vele andere *Grooten*) in-gehaeld; daer hy ook na 15. iaeren is gerust, doch op syne begeerte in de *Martenskerk* tot *Utrecht* begraven. Op desen tijd kreegh de *Anzee-vennootschap* zyne eerste beginfelen, ende voort een schielyken aenwas, houdende te *Koln* hare by-een-komsten en 77. Steeden in maetschap betreckende: soodart zyonder-stond, den groot-machtigen *Koningh* van *Denemarken* *Valdemar* den drieden door een heerout een openbaeren oorlogh aen te seggen over het stuck van de scheep-vaert en andere verstorungen van den handef. In dit verbond zijn soo doen als naderhand getreden, wt *Gelderland*, behalven de vier hoofd-steden, *Venloe*, *Hardenwijk*, † *Hattum*, en *Elburg*; wt *Over-Yffel*, *Deventer*, *Kampen*, *Zwol*, en *Hasselt*. Men sagh in die dagen blaeken een *Sterre* met een stert, staende met het hoofd naer beneden, ende met het hayr omhoogh. In't volgende iaer droegen verscheyde Steeden verscheyde beswaernissen voor, verfoekende dat de *Vorst* daer in wilde voorsien. Die van *Goch* klaegden, dat hen ongelijk weder-voer in't af-neemen van over-tollige tolleren, daer sy noch teland noch te water meer hoefden te betaelen, dan te *Lobeek* den halven tol, te *Thiel* den *Moerschen* tol, ende te *Kuyk* *Maesche* lakens. Verfochten mede, dat'er op geenige dorpen (wtgezondert te 's *Gravendael*, welk *Klooster* van ouds twee wol-kamfers plaght te hebben) linnen- en wollen-weevey moight gepleeght worden, dan alleen binnen hunne vesten; klaegden daer neffens, dat eenige van hun poorters buyten gewoonte en eenige redenen op een vrye markt te *Zwol* waeren bezet, ende een ander over den tol van *Doyenweert* hoon aengedaen. Die van *Venlose* gaven te kennen, dat men den tol te *Ravesteyn* behoorde te niet te doen, en de tol van de *Batenburger* markten te langh duyde. De *Stad Gelder* braght brieven aen't licht, dat binnen hare poorten, en nergens meer in de *Vooghdy*, het bereyden van lakenen was toe-gelaeten. Die van *Erkelents* namen't op voor nieuwelasten, dat, tegen des *Hertogs* zegel en brieven, hare koopmanschappen opwaerts kommende beneden in't *Vorstendom* moesten vertollen. Als op desen tijd de zoonen van den Heer van *Velen*, waer mede *Brogkhusen* wt den *Gelderschen* adel in-spande, wt haet ofte kleyn-achtinge van den goeden *Bisschop* van *Utrecht*

† *De Heer Pontanus heeft hier vergeeten Doeshburg en Wageningen, die mede van de Anzee-steden zijn gewoesd, gelijk ick met verscheyde bewyzen en brieven, by de Heeren van den Raed der zelver Steeden my behandighd, zoude konnen waer maeken.*
Ian

Jan van Verneburg, nu een wyl tijds wt het Stift van Munster de landen van Over-Yffel hadden geplaeht, heeft ze *Verneburg* zijn toorn en wapenen wederlaeten voelen; ende de knevelaers, na 't af-branden en slechten van hunne vlekken, gedwongen tot vergoedinge van alle geleede n'schaeden. Daer na hebben zich de Amersforders barftigh tegen hem aengefelt, die het hoofd elders heen keerende, haer wt zyneschattingen en onderdaenigheyd zochten te ontwicken.

35. Op dezen tijd was 'er een oneyndigh gespuys van nette-boeven en haene-veeren t'zaemengeror, die sich van hun Koning eenen *Jacques Bonbomme* van Clermont, *Bonbomes* lieten noemen, welker ongehoorde woederyen aen het nabuyrigh Vrankrijk en de Vorsten van Gelder de noodzakelijckheid van straffe en tegen-weer hebben op-geleyd: haer getal was (wie zal 't gelooven?) over de honderd duysend; hare grouwsaemheyd dusdaenigh, dat een yegelijk op het bloot gehoor de hayren overeynd zouden rijfen. Koningh *Karel van Navarre* greep ze eerst aen op den Fransten bodem, die 'er eenige duysenden vernielde, ende den Koning *Bonbomme* in handen kreegh, welken hy levendigh liet af-stroopen, ende daer na op-hangen. De overige en meeste hoop haer wijk neemende op Switserland; wierd door *Venceflaes* Hertogh van Brabant en de omgezeetene Vorsten aen de grenzen van Savoye af-er-haeld, en in de pan gehouwen. Over welke diensten hy door sijn broeder Keyser *Karel* Stadhouder van der Elzas is gemaekt, en *Beichermer* van de Heeren weegen, om als een Roodde Roede de reysendeluyden van de struyk-roovers te bevryden. In welk ampt hy zich wacker betoonde, ende op 't volgende iaer het Huys *Hamers-bach* op de paelen van Gelderland en Gulich, toe-behoorende *Vastraet van Merode*, wiens momberen met den snap-haenen door de vingeren zagen, een rechten klip van de koop-luyden, na een voorgaend beleg in-nam ende ter aerden wierp. *Eduard* liet in die dagen strenge brieven af-gaen, lastende zyne tollenaers, de burgers van *Arnhem* allenthalven op Rhijn; *Wael* en *Maes*, volgens hunne vryheeden vry te laeten door-trekken. Hy had ook onlanx vol-trocken het *Vorsten-hoff*, staende al noch aen de vesten van *Goch*, ende aen de zijd van de Niers voor sijn eygen gebruyk doen maekeneen heymelijck gemaek. Secker onverlaet in 't over-vaeren van de Niers hier op acht neemende, kreegh een boosen inval van den Hertog, dewijl hy sijn † behoefte zoude doen, van afsterven met een speer te door-steeken. Als hy vorder den Grave van Kleeve, die, als * verhaeld, met *Eduard* in kraekeel was, zulx quansuys als een

† En is niet altoos buyten gevaer zulke buykens te maeken die op gemeene wateren ofte weegen wikgen. Voorheen op het iaer 1076. is verhaeld, dat Hertogh *Govert* met den *Buls* zyn dood tot *Antwerpen* heeft gebaelt. *Patroclianus dum moratur in scellis*. Ook vermeld de *Fransse Schrijver Fauchet*, dat ten tijde van *Karel den Slechten Koning van Vrankrijk*, zecker een Grave *Estienne* ofte *Steven* met een bestreeken hout is gedood, wanneer by des nachts besigh was met sijns lichaems last te lossen. De ten naefsten by eerlijck Keyser *Helio-gabalus* is mede op zoo een eerlijck plaers om den bals gekomen, ende daer bebalven *Vrenaxus*. Past hier op, ghy groote *Hanssen*, op dat deeze uwe zit-kamers uwe dood-bedden niet en werden.

hoogh-wichtige saek aendiende, heeft de Grave desen schelm met een stuyr gelaet en birze woorden van hem geweefsen, seggende, dat hy maer zyne gerechtigheyd ende niet des Hertoghs leeven zocht. *Eduard* dan op staende voet door zijn schoon-broeder gewaerschouwd zijnde om op sijne hoede te wesen, wierp de wapenen voort neder; ende wierd hun verschil alsoo gemiddeld, dat *Eduard* aen zyne zuster *Mechreld* des Kleevenaers bed-genoote, in plaets van de beloofde houwelijx-penningen, de Stad van *Emmerick* in bewaer zoude laeten. *Berchem* verhaelt, dat op *Matheus* nacht deses iaers *Goswin van Warick* (ofte *Wandrick*) met eenige Hekérens-gefinde de Stad *Salt-boemel* zoude hebben beklommen, ende voort wel vast bezet. *Eduard* dit verstaende, heeft zich voort tot den krijgh wtgerust; na een scherpe beleg zyne vyandende Stad weder wt de handen gebrooken, ende vele Brabanders t'zaemen met den Heer van *Parwijs* onder het zwaerd doen neder-knielen, *Warick* zelf had zich by nacht stillekens wegh gepackt. Of dese in-neming van *Boemel* de zelve zy waer van op het iaer 1363. gesprooken, ofte † verscheyden van de eerste, en kan ick niet sekerlijken weeten. Op het eynd van 't volgende iaer heeft de Noordweste wind, de erf-vyand van den Nederlandtsen oever-streek, soo een onstuymigh weder verweckt, dat de ionghste dagh als voor handen scheen. Toorens, meulens, Slooten, steenwige boomen zijn in eene nacht onder de voet geruckt; het hollende zee-water heeft alles waer het omtrent quam in sijn af-grond verslonden, ende een loop neemende na den strand van de *Zuyd-zee*, daer de Geldersse Steeden *Harderwijk* en *Elburgh* de *Velouwe* af-lenden, met geweld een groot gedeelte van het vaste land af-geknabbelt. 't Getal en de schaede van de verongeluckte scheepen was noch te reekenen noch te waerdeeren. Geene mindere land-plaeg was de daer aen volgende smet-ziekte, die in Gelderland en de by-leggende plaetsen vette kerk-hoven heeft gemaekt. Op het volgende iaer stierf *Margriet* van Brabant, bed-genoote van *Lodewijk van Malain* Grave van Vlaenderen, en zuster van *Marie* huys-vrouw van den geseekerden *Reynald* van Gelder. De Grave bleef daer na sijn leeven langh weduenaer, hoewel hy by haer niet dan een eenige dochter *Margriet* had gewonnen, die daer na trouwde met *Philips de Valoys* Hertogh van Burgundien en broeder van *Karel Frans-Koningh*; ende sulx op de geduyrige stormen van *Margriet Lodewijx* moeder, die haer zoon in geval hy zyne dochter aen den Engeland onder-stond te bestaeden, van 't Graeffchap *Artoys* ceuwelijken dreyghde te onterven, ende haer rechterborst, die van *Lodewijk* alleen was gezoogen, in spijt van hem af te snijden en den honden voor te

† De naem-loose Schrijver, waer van *Pontanus* op het 277. blad gedenke, treckt met *Berchem* een lijn, voor zoo veel het iaer aengaet van de inneming; dan gebruyck min ofte meer veranderinghs in den naem van den in-neemer, dien hy geen *Vanderick* maer *Varick* heet. Doch *Vanderick* of *Varick* is een en de zelve man, ende dit riddermaetigh geslacht in Gelderland al noch overigh en welbekend. Op het volgende Boek word hy genoemd *Waderick*, ende hem tot eer na-gegeven, dat hy van gelijken de Stad *Thiel* door verlokkinge vorderen Grave van *Bloys* heeft in-genoomen.

N werpen.

1367.

1368.

werpen. Soo veel was 'er om dese bruyd te doen, die haer man van Vlaenderen, Brabant, Artois, Burgundien, Salins, Rastell, Antwerpen en Mechelen Heer zoude maeken.

36. Op den 28. van de Wijn-maend wierd Warenburgh de Bisschop van Utrecht met zyne hof-gezinde te Goor in Over-Yffel, by gebreck van goede wacht, onvoorziens op-gelicht. De aenvoerders van dit werk, wt Gelderland en daer rond-om ten voorschijn koemende, waren Ian en Simon Swolman, Engelbert Sall, Orbo Kenemade, Henrick Schuime van Hundenburg, Herm. Twickel, en andere onlanx in den ban gedaen, die de muyren met ledderen beklimmende, daer neffens vier van zyne huys-dienaers neder-mackende, den Bisschop met 13. van zyne kamer-raeden mede packten, ende niet los en lieten al eer hy voor 16000. oude schilden tot waer-borgen hadde gestelt Jacob Sonderbalgh Abt van Oost-broek, Gijbert en Sweer van Vianen, Steven Nyvelt en Geert Vrenke, geevende hentoteen onder-pand alle Sloten, Vestingen, dienst-erven, en inkomsten van 't Neder-bedrijf, als mede de Sterkte en vruchten van Vollenhoe. Op 't zelve pas heeft ook Albert van Beyeren Voogd van Holland oude brieven wt de hocken gehaelt, waer by eertijds Bisschop Ian van Dieft aen Grave Willem den vierden, Alberts groot-vaeder van moeders wegen, het Slot Vrede-land had verpandschap voor 3200. ponden oude grossen. Omtrent dien tijd

* Ex Archivis Vagening.

en om die oorzaak schijnt Albert zich verseeckert te hebben van het huys ter Horst, ende daer over versocht aen die van den Gerechte van Wageningen, dat sy zyne luyde wt het zelve Slot by een ofte twee in hunne Stad koemende voor geld en goede woorden alle nood-durft wilden laeten volgen. Dese twist wierd door Vorst Eduard als gekoofen scheidt man alzo geseleeten, dat de Bisschop den aengetelden after-ital op een gezetten dagh aen Albert zoude goed doen, ofte anders Vrede-land ontruymen. Op Aller-heyiligen wierd het besprooken houwelijck tusschen Hertogh Eduard en Catharine oudste dochter van Albert van Beyeren † beschreeven, waer van d'een was een zoon van eens Koninx dochter, en d'andere een dochter van eens Keyfers zoon. Eduard schonk haer tot een bruyd-schat de lijf-tocht van den gantschen Velouw-rack met alle baeten, ende zyne gerechtigheyd soo over de zee als 't land, zoo verre hy lijveloos quam te worden voor dat zyne aller-liefste boven de twaelf iaeren oud wierd; ende soo niet, alleen 4000. mootiens. Hier over waren geroepen als getuygen en borgen, de Velouwse Steeden, welke Eduard † met ernst hier toe had gebedden, ende al van te voren, op dat immers in dit sijn houwelijck geen aenstoot moght vallen, beloofte te vryen beyde van hoofd-stoel (soo spreekthet geschrift) ende alle schaeden die daer af koemen moghten. Behalven de Heeren Herbert van Putten, Bernhard van Dorenweerde, Herman van Keppel, Jacob Ridder, Piquijn van Berentraede, Ridderen: Richard en Wabraven van Baze, Everhard Uterveerde, Arent en Ian van der Lawijk, Peter van Steenberg, Evert van Wilipe, Henrick en Ian van Brienem,

† Vide tabulas sponsalitiarum apud Pontan. pag. 285. & seqq.

† Ita Eduardi literae ad Vagening. sed male annum praefertunt 1379. Dies additur, Dominica post festum Bartholomaei.

Ian Mompelier, Geeraert en Winand van Arnhem, Steven Ploich; Gosuin en Arent van den Gruythuyfen, Herman van Weylhuysen, Henrick Arents, Ian van Horst, Jacob van Armoede, Loogh van Silroiden, Steven van Sudewijk, Gosuin en Ian Bening, Henrick van Zuderhoff, Willem en Ian van Dornick, Diderick, Claes en Henrick van Haller, Cosin van Helle, en Ian Scherpenzele, krijghs-luyden. Diergelijke schadeloosheid heeft hy ten zelve op-sichte toe-geleyd aen die van Doesburgh, welke ook aen hem als Hertogh van Gelder en Grave van Zutphen op dit iaer hulde hebben gedaen, ende van hem weder den gewoonlyken † eed, tot voorstand van hunne vryheeden, ontfangen. Negen daegen laeter stierf Grave Ian van Kleeve, die noch by Adelbeyd dochter van Engelbert van der Mark, noch by Mechteld van Gelder eenige lijfs-erven had nagelaeten. Daerna raekten zyne neeven over de erffenis van 't Graeffschap in onvrede en wapenen. Diderick van Hoorn Heer van Parwijs was een zoon van Irmgard zuster van den over-leeden wt eenen vader, hebbende met sijn vader ook steeds aen 't Hof verkeert. De moeder van Orbo van Arkel was een dochter van Grave Orbo, den oudsten wel doch maer halven broeder van Ian van Kleeve. Adolf van der Mark had tot een moeder Margriet, gebooren wt Diderick vollen broeder van den af-gestorven Grave. Arkel die gedaegen wierd van Hertogh Eduard, sloegh sijn leger aen den Klover-ham beneden Kleeve. Parwijs had voort na dood van den Grave het bezit genoomen van het Slot van Kleeve, als mede van Kranenburgh en Orsoy. Dan de Graven van der Mark Engelbert, Adolf en Diderick, die met hun volk boven Kleeve lagen, wouden staende houden dat sy naerder waren dan Arkel, vermits hunne moeder noch leefde; mede naerder dan Parwijs, nademaek eens over-leedens broeders overige dochter behoorde te gaen voor een zoon van een halve zuster. Dit docht de burgery mede rechtmaetigh, welke aen den Kleeve-laghe de Raeds-heeren al vorens by een roepende, daer na Adolf in de Stad heeft gelaeten en stateliken ingehuld. Parwijs en Arkel dit siende begonnen het hoofd te laeten hangen, dan vertoonden zich effenwel tegen Adolf in 't veld, met wien sy eens en andermaelen een hard gevecht hebbengehouden. Doch Adolf was zyne tegen-strevers wel getrooft, hebbende de land-zaeten neffens zyne broeders op de hand, ende aen Engelbert geloofte de helft van den tol te Burick met het huys ende land-streek van de Lymers, welke hy vanden Gelderschen Hertogh in pandschap bezat, ende aen sijn anderen broeder Diderick de Stad Dinflaeken. Tot dat door minnelijck tusschen-vallen van Iohanne Hertogin van Brabant, de Heeren van Parwijs en Arkel voor een zeker stuck gelds zijn wtgekoft. Als Mechteld van Gelder na haers mans af-sterven weder sprack om haer houwelijck goed, heeft ze Eduard voor haer leeven en langer niet toe-geleyt het Slot, de inkomsten, thienden, tollende gerechtigheeden der Steden Hueffen en Emmerick met de Lymers. De brief was van de gemelte Steden ende de Ridderen Ian van Mülker en Ian van Benthem bezegeld. Wanneer daer na

† Extat utrumque instrumentum in scriptis eiusdem iobis.

Sevaesfond

Snaelſond geſpreck en vergaedingh hielden, wierd aldaer te gelijk een vrees-verdragh geſlooten, 'twelk *Waldemar* Koningh van Denemarken geſtand dede. 's laers daer na beleed *Haquin* Koning van Noorwegen, de Anzeeſteden, na een getroffen zoen, weder in zyne gunſt te hebben aengenoomen, ende haer oorlofgegeven de havens en ſtranden ſijns Rijx, mids betaelende de daer toefſtaende tollē, veylighlyken, als voor deſen, te bezoeken ende onderlingen handel te drijven. Van wegen de t'zamentlyke Nederlandſche Steden waren doen als vol-machtigers verſchreeven de Burgemeesteren van Kampen en Amſterdam, *Everhard Boſen* en *Ian Meynards*.

1370.
1371.
37. Wanneer op 't volgende iaer *Wenceslaes* Hertogh van Brabant, die van ſijn broeder den Keyſer † was gemachtighd om alle Heeren ſtraeten van 't geboefte te znyveren, den † Markgrave *Willem* van Gulich ſcherpelyken doornam, als of hy de nachtegaels-vogels in ſijn gebied den vollen teugel gaf, en de Mark-grave effenwei geen onderſoek dede tegen de miſdaedigers, noch de ſchaede van de af-gezette koop-luyden woude boeten, ende des Hertogs gezanten met dit beſcheyd liet vertrecken, dat het hem weynig ſcheelde of hy hun Heertoe een vyand of tot een vriend had, beſloot *Wenceslaes* het land van Gulich met de wapenen te bezoeken, waer mede hy zich ſelven en *Eduard* van Gelder om hals hielp. Hier op wierd voort het kalfs-vel door gants Brabant geroerd, ende een menigte van ruyteren en voet-knechten geworven; zoo dat ſijn heyr (hier in gerekend de hulp-benden wt Vrankrijk, Vlaenderen, Lutzenburg, en der Elſas) 8000. weerbaere mannen wt-braght, waer onder een groote ſleep van † groote Heeren en Ridderen, als ook eenige Graven. Deſe macht van *Bruiſſel* op-breekende gingh by *Maeſtricht* over de Maes, en maakte tuſſchen den Rhijn en Maes tot aen de vleckē *Baſewijler* alles te ſchanden. De Mark-grave verbaeſd over deſen ſchielijken inval, bad den Hertogh in deſe zyne benauwdheyt, dat hy doch den onnooſelen bouwman wilde verſchoonen, ende hem verlengenis van tijd vergunnen: die hem echter ſoo kort viel, dat hy ter nauwer nood *Eduard* van Gelder, den Hertogh van den Berge ende Biſſchop van Kolen tot ſijn hulp konde ontbieden, ende op een ſprong een weynigh volx by een raepen. *Eduard* die doenter tijd naer Holland was gereyſd om zyne bruyd *Catbarine* af te haelen, liet alles ſtaen ende quam, om ſijn verwant ende nabuyr in den druck te ontſetten, op deſe maere over met ſijn volk en eygen lichaem; wel weetende dat *Wenceslaes* de Gulichers onder den voet hebbende in Gelderland ook ſoude poogen in te booren, ende ſijn zwager den gevangen *Reynald* (gelijk onlanx in 't over-rompelen van *Boimeler*-weerd gebleeken) weder op het kuſſen en in zyne vryheyt te brengen. Alſoo ſocht *Eduard* in 't byſtaen van ſijn ſchoon-broeder in 't werk te ſtellen, 'twelk hem om het welſtaen van de nieuws-gemaekte vrede tegen ſijn vyand in 't openbaer voor te neemen niet en was geoorlofd. Voor het aengaen van den ſtrijd wierden de gemoederen onder-taſt, ende een voor-

bereydingh gemackt tot vrede, doch ſonder eenigh voordeel. Zommige rieden den Brabander, ſich voor dien dagh niet te reppen ende ſijn vedder *Borbon*, die men zeyde met vele Franſſen adel in aenrocht te weſen, te verbeyden: andere gaven voor, dat hy den vyand wel was gewoogen, ende daerom een ſlagh diende te waegen. Alzoo heeft *Venceslaes* ſonder langer vertuck ſijn volk in twee hoopen geſcheydelt: de eerſte beſtaende in 6000. koppen wierd van hem ſelven en *Guido* Grave van *S. Paul*: maer de hinder-trop door *Robert* van Namen aengemend. De Mark-grave ſtelde de zyne inſgelijx op de ry, hebbende aen ſijne zijd Hertogh *Eduard*, ende de aſterſte ben-de beveelende aen een van zyne vertrouwdſte vrienden.

38. Na deſe beſiſfelen zijn beyde legers op Dingſdagh den 22. van de Oogſt-maend met een groot gegier aen een geraekt, alwaer in den eerſten ofte tweeden ſtorm de Mark-grave van *Ian* van *Digem* wierd gegreepen. Maer Vorſt *Eduard* en de Gulichers kondſchap krijgende, dat de over-winner eenſdeels ſich geruſt hielden, ende eenſdeels wt zorgeloosheyt hier en daer omſwerſden om de doode lichamen wt te ſchudden, zijn tegen den avond (andere ſeggen, in 't kriecken van den anderen dagh) de Brabanders ſoo onverwacht aengevallen, dat de Hertogh na den dienſt toe gaende geen tijd en had om zijn verſtroyd volk tot den ſlagh te ſchicken. Voor eerſt is alſdoen de troiſe ruytery van *Bruiſſel* door *Ian Valk*, *Balduin Belleſore*, *Robert* van Kolen en *Geeraert* van Bielen in werre en op de vlucht gebracht, ende, den ſchrick voort-kruypende, de voor-troppen van den Grave van *S. Paul* en zijn zoon *Walraem* in een oogeblick vernield, ende de overige inſgelijx neder-gemackt. *Venceslaes* onaengeſien by alle krachten in ſpande, ſoo om ſijn ſelven te verweeren als om de ſlagh-leeden te herſtellen, wierd echter neffens *Robert* van Namen en des ſelfs oudſten zoon *Willem* en ſijn broeder *Loderijk* levendigh gevangen, ende te Nymegen in Gelderland, ofte, ſoo ſommige melden, op het Slot *Nydeocke* verſeekerd, daeren boven de Vorſten van Gulich en den Berge den Brabander weder ontruckt. Ten kortſten geſeyd, *Venceslaes* wierd met ſchier alle zyne oorloghs-macht gevangen, ende het over-ſhot ſterk boven de 2000. mannen neder-gemackt. De geſienſte en vroomſte onder de Brabanders waren *Henrick* van *Kuyk* vader van *Ian* Heer van Hoogh-ſtraeten, die den ſtang van den Hertogh van Gelder ſoude hebben af-geruckt, ende, als een tweede *Hercules*, met een yſeren kolf dood-geſlaegen 67. gewapende mannen, tot dat hy ſelf aen eene wond in ſijn heup is dood-gebloed: *Walter* van *Geldon*, *Ian* van *Calſtre*, *Frank* van *Swaben*, *Walter* *Pipenpoy*, *Willem* van *Glymes*, Ridderen: *Ian* van *Redelgem* Schouter van *Bruiſſel*. Van de wtheemſte zijn geſtruykeld *Guido de Ligne* Grave van *S. Paul*, die half dood onder de dooden leggende van zeeker ondeughd den hertſteek ontſingh, over welke ſoo ſchandelijke als ſchaedelijke baldaedigheyt hy daer na van den Mark-grave met den ſtrop beloond: alſoo hy ſich beroemde, een grooten Hans, die vaſt *Saint Paul*, *Saint Paul* hem toeriep, te hebben neder-gemackt: behalven de Ridderen *Louys de Saupya*, *Geerlaek* van *Bouwland*, *Iuriaen* van *Wisbach*, *Winnijk* van *Wayenberg*. De zoon van *Guido* met naemen *Walraem* viel den Heer *Gijbert* van

† Willem word t'onrechts Mark-grave genoemd, die al voor 13. iaeren door den Keyſer Hertogh van Gulich was geſchaepen.

† Vide eorum nomenclaturam apud Pontan. pag. 292. § 7.

* Con-
fuettes.

van Wianen te buyt, die hem na zijn believen heeft gefchar en gefchooren, ende van zyne lospenningen een fteuwigh Block-huys met een tooren aen de veften van Wianen laeten op-wetpen, 't welk noch op heeden in wefen is, draegende den naem van *Sainct Paul*, ofte (zoo de gemeyne man verkeerdelyken fpreekt) *Simpol. Iohanne* Vorftin van Braband en de gantfche adel defe kondfchap met hart-zeer ontfangende, wierpen de fchuld meeft op *Robert* van Namen, die door bangigheyd ofte ander beletzel met zyne after-troppen den Hertogh niet tijdeliken en na behooren hadde ontzet; ende op die geene die het af-wachten van *Borbons* komfte hadden af-geraeden. Om allenthalven trooft en raed te zoeken trock fy na * *Cobelenis* tot haers mans broeder *Karel* Keyfer van Romem, die ze minneliken ontvingh, ende, met wiffe hoop van haer waerden vriend heeft ontflaegen te sien, weder na huys liet reysen. Van de Gelderfse bevinde ick niet dat yemant van aensien zy gebleeven, wtgenomen haer hoofd en Veld-heer *Eduard*, die na de eerste neder-lage der Gulichers aendringende door fijn byftand en manhaftigheyd zoo eene deftige over-winnigh meeft heeft veroorfaekt, en zyne bloed-verwanten wt hunne boeyen verloft. Men geeft wt, dat hy na den eerften en tweeden aenioop in den ftrijd zy gefneueveld. Doch het heeft meerder fchijn van waerheyd, dat hy door het yverigh kampen en draeven vermoeyd zijnde, zoo hy opeen fteen een weynigh rustende het opper-dexel van fijn storm-hoed af-nam, om in de groote warmte en aemacht eenige koelte te fcheppen, door zyne eygen dienaar Ionkheer *Herman Bier* van Heze veraedelyker wijze met een yferen bout op zyn bloot hoofd is verwond geworden, ende na twee dagen op den 24. van de Oogft-maend aen de quetzuyr geflorven. De waerom was, vermits *Bier* de Hekerens weleer aenhangende, na *Reynalds* hechteniffe, in *Eduards* gunft opgenoomen zijnde ende door fchoone woorden en giften soo verre gewonnen, dat *Eduard* zyne in fraeyheyd wtmuytende vrouw tot zyne wille kreegh; na lange oogen-luyking by defe gelegentheyd defe vleck met het bloed van den fchuldigen heeft willen af-fpoelen en wt-wiffen. Het gevoelen van sommige, dat *Eduard* met een bus- ofte gefchutkogel zoude zijn gefchooten, laet wat vreemd, vermits het gebruyk van vuyr-roers, ende kunft van kogels door de kracht van 't bus-kruyd af te drijven, na de gemeene moeningh in den iaere 1380. eerste decgh zijn op-gekoemen. Hoewel men * *Schrijvers* vind die ons betuygen, dat de Loevenaers al een wijl te voren op den iaere 1357. in den flagh tuffchen de Brabanders en Vlamingen by *Santvliet* twaelf buffen hebben gehad, by haer *Donder-buffen* geheeten: ende by die van † *Lubeck* in den iaere 1360. bus-kruyd is toe-bereyd: behalven dat in oude tijden, gelijk ook noch op heeden, ofte boogen ofte ftucken zijn bekend gewecfd, die fteenen ofte yzer wt-fchooten.

* *Divens Rer. Brabant. lib. 15.*† *Ita Chronicon quoddam Slavicum. Confer Pontan. pag. 294. 318. § 502. Bymeeft al de wereld word de eerste vond van 't gefchut aen Barthold Swartz een Duyffsen Monick toe-gefbreeven omtrent het iaer 1354. Dan het ftaet my voor dat ick wel eer in een Spaenffen Schrijver *Figuerola* hebbe gelee-*

zen, die voor-vast zeyde, dat al in 't iaer 1343. *Algiers* in *Afriken* van de *Spaniaers* belegerd zijnde, defe noyt te voren geboorde moord-kunft in 't werk gefield. Miffchien is 't hier mede toe-gegaen als met de kunft van boek-druckery, die door *Laurens Koster* eerst binnen *Haerlem* wel is gevonden, doch daer na te *Mentis* (gelijk de beginffelen van alle dingen eerst wat rouw en niet zoo teffens vol-maekt willen zijn) meer en meer op-gepronk ende verbeterd.

Catharine van Beyerem door het onverhoopt verongelucken van haer verhoopten bruydegom aen 't hert geraekt zijnde, gaf haer inwendigh leed-weefen te kennen met een † kluppel-rijnken, 't welk fy om de geheugeniffe van zoo een duyren vriend niet te verliesen, buyten op haer mouw droegh, gelijk de rouw van binna. Heeft ook naderhand met geene Vorften in echt willen treden, dan die van 't Gelderfse bloed waeren, te weeten met *Willem* van Gulich den iongen, *Eduards* neeve van zufters weegen, ende na-zaet.

39. Als *Eduard* op fijn 36. iaer wt de wereld was gehaald, is fijn oudfte broeder *Reynald*, na een tien-iaerige gijzelingh, met gemeen goed-dunken van de Staeten deslands, in zyne vrygheyd en oud gebied herfteld. Noch vast fittende had fich 't elkens laeten verluynen 't geen hem op het herte lagh, te weeten van den dood niet te fullen smaken, voor dat hy weder in rust zijn vorigen ftroel hadde bezeeten. Defe voor-feggingh was wel waerachtigh, dan de vreughd en tgenot van korten duyr; alsoo na een vierdeel iaers op den 2. ofte 4. van de Winter-maend fijn levens-draet en heerschappy een eynde namen op het 39. iaer fijn ouderdoms. Hy ftierf met een gefpannen en over-laeden lichaem; hoedaenige menschen (omdat in hen de innerlijke warmte, des levens eenighfte voetsel, word geftickten als vermoord door de over-tollige vochtigheyd) zelden tot hoogen ouder geraeken. De kerk van 's *Gravendael* heeft doen in een vredigh graf ende in een hand-breet plaats beslooten beyde broederen, voor welker eer-gierigheyd en woeleryen geheel Gelderland noch onlanx te enge was. Ende alsoo is het mannelijk zaet van *Nassouw*, na * 't wychelen van *Eleonore*, t'eenmael afgestorven; wt het welke zedert *Otho* den eerften, acht Graven ende drie Hertogen vervolgen over de 300. iaeren Gelderland hebben beheerscht, beroemd over vele heerlijke daeden en 't verliengen van hunne land-paelen. Dat *Reynald* echter een speel-kind met naemen *Ian* van *Hattem* heeft na-gelaeten, wijft wt zecker een brief, * waer

† Dat moet God zijn geklaegd,

Dat ick ben weduwe ende maegd.

Van gelijken *Margriet* van *Oostemijk*, die tegen voorgaende onder-vrouw daer na van *Karel* den achtsten Koningh van *Vrankrijk* was verworpen, wanneer fy op nieuws verloofd zijnde met den *Prins* van *Spanien* op zee een groot onweder wistond, ende niet anders dan den dood voor oogen meynde te zien, liet zich in dien nood zoodaenigh een klaght ontfallen, die ze op haer graf beval wgehouwen te worden: *Cy gist Margieol, [Melheurs] la noble Damoiselle, Mariée deux fois, & morte [eucor] pucelle. Wy hebben door een geoorlofde stoutigheyd dese rijnen, op dat fy niet mank en zonden gaen, met een woord ofte twee geholpen.*

van

van t'zyner tijd sal worden gesproken. De Vorstin Marie is na dood van haer man Reynald naer Brabant verrocke, ende aldaer tot de laetste leevensuyre weduwe gebleeven. In dese veranderingen zag men een zeltsaem voorval en klaer bewijs van de Goddelijke voorsienigheyd, die het menschelijk beleyd buyten alle vermoeden dickwijls heel anders laet wtvallen. Want Eduard in 't verlossen van Willem van Gulich, buyten sijn wens en wijsheyd, t'effens sijn broeder heeft verlost en den staf weder in de hand gegeven, ende, na des selfs afsterven, sijn neeve den iongen Willem van Gulich den wegh gebaent tot het oppergebied niet alleen van Gelderland, maer ook tot zyne besproken bruyd Catharine. In stede

van het bruyd-bedde treed Eduard rechtevooft in sijn sterf-bedde, in stede van een op-gepronkte kamer in een aerden kuyl, daer een eyken plank sijne bruyd is, een linnen over-trexelsijn heerlijk gewaerd, een koude zark sijn dexel, ende het gewormte sijne speel-genooten. Gaet nu, molblinde menschen, uw hoofd met ydele waen en duysend vlucht-gedachten moede maeken; stelt alle bedenkelijke voorzichtigheyd en middelen in 't werk; soekt uwen staet en huysen met yfere balken te onder-stutten: wanneer de Heer sijn zegen onttrekt en de hand niet mede aen den ploegh en slaet; al u gepoogh is maer enkel wind, ende uwe inbeeldingen niet anders dan droomen van ydele harffenen.

De Stam-boom der Vorsten van Gelder uit het huys van Nassouw, staet te vinden t'eyndens het elfde Deel dezer Geschied.

Voor de Geslacht-rolle van de wijd af-geleegene Graven van Blois die de Heer Pontanus t'eyndens dit Boek had gesteld, willen wy hier liever (om niet zoo verre van honk te loopen) een optellinge doen van de overbuyrige Bisschoppen van Utrecht, onder welker gezagh certijds een deel van onze Gelderland heeft gezeeten, ende van de Graven van Holland, ons veruoegende met de bloote iaeren van hunne heersinge. Dit zal den Leezer op ontelbaere plaetzen van dit werk de oogen open doen, daer van d'een ofte d'ander deser Heeren word vermaen gedaen, Indien 'er in de iaeren eenige feyl ofte verschil is, zal Suffrid Peterisz, als waer-borge voor ons in-staen, wiens stappen wy blindelinx hebben na gevolght.

AENWYSER der BISSCHOPPEN
van UTRECHT ende
GRAVEN van HOLLAND.

Die begonnen hebben op het iaer onses Saligh-maekers

Bisschoppen van UTRECHT.

Graven van HOLLAND.

I.	
Heiligh Willebrord, ofte Clemens zat 40. iaeren	696
2. H. Winfrid, ofte Bonifacius zat 16. iaeren	736
3. H. Gregoris zat 32. ofte 22. iaeren	752
4. H. Albrich zat 10. iaeren	784
5. H. Thidard ofte Thiard zat 6. iaeren	794
6. H. Hermacaer ofte Erwakir zat 27. iaeren	800
7. H. Rixfrid zat 7. andere stellen 33. iaeren	827
8. H. Frederick zat 2. iaeren	834
9. H. Alfrick ofte Alberick zat 19. of 16. iaeren	836
10. H. Ludger zat een iaer	858
11. H. Hunger zat 10. ofte 11. iaeren	859
12. H. Odibald zat 34. iaeren	866
13. H. Egibold ofte Eiwold zat 6. ofte (soo andere willen) 10. maenden	900
14. H. Radbod zat 17. iaeren	901
15. H. Balderick zat 59. iaeren	918
16. H. Volkmaer zat 13. iaeren	977
17. H. Balduin zat 4. iaeren	990
18. H. Anfrid ofte Anfrid zat 14. iaeren	994
19. H. † Adelbold zat 19. iaeren	1008

† De leste en beste Schrijvers stellen den aanvangh van 't Graef-schap van Holland op het iaer 913. ten tijde Karel de Slechte ende niet Karel de Kaele Koning was van Vrankrijk.

I.
† Diderick de eerste was Grave van Holland 38. iaeren 863

2.
Diderick de tweede was Grave 86. iaeren.

3.
Arnulf ofte Arnold was Grave 5. iaeren 988

4.
Diderick de driede was Grave 46. iaeren.

† Mijn Heer Suffrid had zonder logen-tal de H. wel moegen wt-laeten, op dat Willem van Gebe en andere zijne na-naeren tegen hem geen mes entrecke.

150 Aenwijfer der Biffchoppen van U T R E C H T,

Biffchoppen van U T R E C H T.

Graven van H O L L A N D.

Hebben begonnen op het iaer

20.	Arnulf, Bernold ofte Warnulf zat 27. iaeren	1027	5.	Diderick de vierde was Gr. 9. iaeren	1039.
21.	Willem van Pont oft van Gelder zat 21. iaeren	1054	6.	Floris de eerste was Grave 14. iaeren	1048.
				Om de ionghed van den volgenden Dirk was het Graeffchap als heere-loos en in 't geweld van Govert met den Bult.	
22.	Konrad van Swaben zat 24. iaeren	1075.	7.	Diderick de vijfde was Grave 20. iaeren	1076.
23.	Burchard zat 13. iaeren	1099.	8.	Floris de tweede was Grave 30. iaeren	1096.
24.	Godebald zat 15. iaeren	1112.	9.	Diderick de fefte was Grave 37. iaeren	1126.
25.	Andries van Kuyk zat 11. iaeren	1127.			
26.	Heribert van * Beron zat 12. iaeren	1138.			
27.	Herman van Horn zat 6. iaeren	1150.			
28.	Govert van Rhenen zat 22. iaeren	1156.	10.	Floris de driede was Grave 27. iaeren	1163.
29.	Boudewijn van Holland zat 18. iaeren	1178.	11.	Diderick de zevende was Grave 11. iaeren	1190.
30. 31.	Arent van Ipenburgh en Dirk van Holland zaeten t zaemen 2. iaeren	1196.		Ada dochter van den vorigen Dirk heeft met haerman Lodew. Gr. van Loon bykants een heel iaer om het Graeffchap gefreedden tegen haer oom Willem. Ende om dat fy doen ftierf ende niet en was ingehuld, word fy by zommige voor geene Gravin gerekend.	1201.
32.	Diderick van Are zat 4. iaeren	1191.			
33.	Otho van Gelder zat 3. iaeren	1202.	12.	Willem de eerste was Grave 19. iaeren	1202.
34.	Otho van der Lip zat 20. iaeren	1205.	13.	Floris de vierde was Grave 13. iaeren	1221.
35.	Wibrand van Oldenburg zat 8. iaeren	1225.	14.	Willem de tweede R. K. was Gr. 21. iaeren	1234.
36.	Otho van Holland zat 16. iaeren	1233.			
37.	Gofuin van Amftel zat een iaer onder ofte over.		15.	Floris de vijfde was Grave 41. iaeren	1255.
38.	Henrick van Vyanden zat 17. iaeren	1249.			
39.	Ian van Naffouw zat 21. iaeren	1267.			
40.	Ian van Zirck zat 11. iaeren	1288.			
41.	Willem van Mechelen zat 5. iaeren	1296.	16.	Ian de eerste was Grave 4. iaeren.	1296.
42.	Guido van Henegouwe zat 16. iaeren	1301.	17.	Ian de tweede was Grave 4. iaeren	1300.
43.	Frederick van Zirick zat 5. iaeren	1317.	18.	Willem de driede was Grave 33. iaeren	1304.
44.	Iacob van Ooftborn zat 2. maenden	1322.			
45.	Ian van Dieft zat 18. iaeren	1322.	19.	Willem de vierde was Grave 8. iaeren	1337.
46.	Nicolaus Caputius zat naulijx een iaer	1340.			
47.	Ian van Arkel zat 23. iaeren	1341.	20.	Margriet Keyferin was Gravin 6. iaeren	1345.
48.	Ian van Varneburg zat 7. iaeren	1364.	21.	Willem de vijfde was Grave 25. iaeren	1352.
49.	Arent van Horn zat 7. iaeren	1371.	22.	Albert van Beyerem was Grave 27. iaeren	1377.
50.	Floris van Wevelickhoven zat 13. iaeren en 5. maenden	1379.			
51.	Frederick van Blankenbeym zat 30. iaeren en 5. maenden	1393.	23.	Willem de fefte was Gr. 12. iar. 6. maendē.	1404
				Biffchop	

† In
Tuch.
des Iac.
Coffen,
jaers
aan an.
ni eduo
lib. 1.

Biffchoppen van U T R E C H T.

Graven van H O L L A N D.

Hebben bezorgten op het iaer

1039.	Zweer van Kulenburg zat 29. iaeren	1425.	Jacoba was Gravin 19. iaeren	1417.
1048.	Rudolf van Diepbols zat 23. iaeren	1433.	Philips van Burgundien was Gr. 31. iaeren	1436.
1076.	Gijbert van Brederode zat geen volle twee iaeren	1455.		
1096.	David van Burgundien zat 39. iaeren	1457.	Karel van Burgundien was Grave 9. iaeren en ses maenden	1457.
1126.	Frederick van Baden heeft gezeeten 20. iaer.	1496.	Marie van Burgundien was Gravin 5. iaeren twee maenden	1477.
	Philips van Burgundien zat 8. iaeren	1516.	Philips van Oostenrijk was Gr. 24. iaeren	1482.
	Henrick van Beyeren zat 5. iaeren	1524.	Karel van Oostenrijk was Grave 49. iaeren	1506.
	Willem van Enckfort zat bykants 7. iaeren	1529.		
1163.	Jurien van Egnond zat 24. iaeren	1536.	Philips Koning van Spanien.	1555.
1190.	Frederick Scheuk van Tautenburg.	1560.		

Terwijl de pen verem is, moeten wy met eene moeyte hier voor 't lest
 after aen voegen de Graven van Vlaenderen, beginnende met *Liderick van Haerlebeek*, ge-
 zeyd met den *Bijsk*, die, na 't voorgeeven van *Meyer*, op den 15. van de eerste Lente-maend
 des iaers 792. zoude zijn gemaekt eerste Grave van Vlaenderen. Daer andere *Boudenijn den*
Yferen (die na 't vervoeren van *Ludith*, dochter van *Karel den Kaelen Koningh van Frankrijk*,
Erf-heer van Vlaenderen zoude zijn geworden) voor den eersten Grave kennen, ende zyne
 drie voor-zaeten voor bloote *Foresters*, dat is, *Bos-waerders* ofte *Hout-vesters*: hoewel de
 Heer *† Frans* van den *Zijpe* dat woord soo veel meynt te beteykenen als *Vorsten Heer*: 't welk
 nochtans, mijns dunkens, meer gelijkenis heeft met het wterlijk geluyd van dien naem dan
 met de waarheyd. Om den Leezer niet te verveelen, stellen wy alleen der Graven sterf-iaeren.

GRAVEN van VLAENDEREN.

1255.	1. Liderick van Harlebeek stierf	808	21. Boudewijn de achtste, van Constantinopolen	1205
	2. Engeraem van Harlebeek	824	22. Iohanna van Constantinopolen	1244
	3. Audacer van Harlebeek	837	23. Margriet van Constantinopolen, anders de Swarte Margriet	1279
	4. Boudewijn de Yfere eerste Grave	874	24. Guido Dampiere stierf	1304
	5. Boudewijn de tweede, de Kaelen	918	25. Robert van Bethune	1322
1296.	6. Arnulf de Grooten	964	26. Lodewijk van Nevers	1346
	7. Boudewijn de dierde, de Jonge, stierf by des vaders leeven	961	27. Lodewijk van Malain	1383
1300.	8. Arnulf de tweede, de Jonge	988	28. Margriet van Malain	1404
1304.	9. Boudewijn de vierde, met den Baerd	1035	29. Ian van Burgondien	1414
	10. Boudewijn de vijfde, van Rijsfel	1067	30. Philips van Burgondien de Goede	1467
	11. Boudewijn de sesste, van Bergen	1070	31. Karel de Stoute, van Burgondien	1476
	12. Arnulf de dierde	1072	32. Marie van Burgondien	1481
1337.	13. Robert de Vries	1093	33. Philips van Oostenrijk Koningh van Castilien	1506
	14. Robert de tweede, van Ierusalem	1111	34. Karel van Oostenr. Roomsch Keyser.	1558
	15. Boudewijn de sevende, toe-genaemd Bijlken	1119	35. Philips de tweede van Oostenrijk Koningh van Spanien	1598
1345.	16. Karel de Goede	1127	36. Isabella Clara Eugenia	1633
1352.	17. Willem van Noordmandyen	1128	37. Philips de vierde noch heerssende en levende is gebooren in 'tiaer	1605
1377.	18. Diderick van der Elfas	1168		
	19. Philips van der Elfas	1191		
	20. Margriet van der Elfas	1194		

